

სახელმწიფო ენის სერტიფიკატი

სახელმწიფო ენის სტრატეგია
2021-2030

და

სტრატეგიის 2021-2022 წლების
სამოქმედო გეგმა

2021

წინასიტყვაობა
(ეს გვერდი განზრახ არის დატოვებული ცარიელი)

სამუშაო პურსია

შინაარსი

1. შესავალი	5
1.1. დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა და საჯარო კონსულტაციები	6
1.2. სამართლებრივი ჩარჩო	7
1.3. ენობრივი დაგეგმვის გამოცდილება	11
2. მეთოდოლოგია	11
3. სიტუაციის ანალიზი	12
ქართული და აფხაზურიენების ფუნქციონირება და პოპულარიზაცია	13
სახელმწიფო ენის ნორმალიზაცია და სტანდარტიზაცია	21
სახელმწიფო ენის ფლობა ფორმალური და არაფორმალური განათლების ყველა საფეხურზე	25
ქართველური ენებისა და აფხაზური ენის მეცნიერული კვლევა	32
სოციოლინგვისტიკური კვლევები	41
აფხაზური ენის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევები	41
ქართველოლოგიის ცენტრები საზღვარგარეთ	42
ქართული როგორც მეცნიერების ენა	43
ეთნიკური უმცირესობების ენები საქართველოში	43
4. სახელმწიფო ენის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის ხედვა	46
5. სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მიზანი და ამოცანები	46
ამოცანა 1.1. ქართული და აფხაზური ენების ფუნქციონირებისა და პოპულარიზაციის მხარდაჭერა	47
ამოცანა 1.2. სალიტერატურო ქართული ენის ნორმების რეგულარული განახლება და დანერგვა	52
ამოცანა 1.3 ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის განვითარება	55
ამოცანა 1.4: ქართული ენის ფლობის დონის ამაღლების ხელშეწყობა ფორმალური და არაფორმალური განათლების ყველა დონეზე	57
ამოცანა 1.5. აფხაზური ენის სწავლების ხელშეწყობა	62
ამოცანა 1.6. ქართველური ენებისა და აფხაზურის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევების ხელშეწყობა	63
ამოცანა 1.7. საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების ენების სწავლებისა და კვლევის მხარდაჭერა	66
6. სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ლოგიკური ჩარჩო	68
7. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელება	77
8. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მონიტორინგისა და შეფასების ჩარჩო	78

1. შესავალი

ქვეყნის დემოკრატიული განვითარება, სოციალურ-ეკონომიკური გაძლიერება და ევროატლანტიკური ინტეგრაცია ქართული სახელმწიფოს უმთავრესი მიზანია. სტაბილურ და უსაფრთხო ევროპულ თანამეგობრობაში ღირსეული ადგილის მოსაპოვებლად ქვეყანამ საკუთარ საუკუნოვან ფასეულობებსა და თანამედროვე დემოკრატიულ და ჰუმანისტურ ღირებულებებზე უნდა ააგოს თავისი მომავალი.

სახელმწიფო ენის სტრატეგია (ერთიანი პროგრამა) უზრუნველყოფს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ქართულის, ხოლო აფხაზეთში ქართულთან ერთად აფხაზურის კონსტიტუციური სტატუსის განმტკიცებას, სახელმწიფო ენის სრულფასოვან ფუნქციონირებას საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში; მისი, როგორც საქართველოს მოსახლეობის გამაერთიანებლის როლის გაზრდას, საქართველოში გავრცელებული ენების დაცვასა და განვითარებას. სტრატეგიით გათვალისწინებული ყველა ღონისძიება ემსახურება ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ერთობის მთავარი ფაქტორის განვითარებას, ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების ცოცხალი კულტურის დაცვას, კვლევასა და შენარჩუნებას; საქართველოს უმცირესობათა ენების დაცვასა და განვითარებას, მათი ინტეგრაციისა და ქვეყანაში სამოქალაქო თანხმობის მისაღწევად სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი დაუფლებისათვის პირობების შექმნას. დოკუმენტი მომზადებულია საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 20 დეკემბრის N 629-ე დადგენილების – „პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესის დამტკიცების შესახებ“ სახელმძღვანელო პრინციპების შესაბამისად.

სახელმწიფო ენის სტრატეგია 2021-2030 ეფუძნება საქართველოს კანონმდებლობას, ასევე, საქართველოს იმ საერთაშორისო ვალდებულებებს, რომლებიც ენობრივ საკითხებს, განათლების თანასწორ პირობებსა და სხვა საზოგადოებრივი სიკეთეების თანასწორ გამოყენებას, სამოქალაქო ინტეგრაციასა და ადამიანის უფლებებს მიემართება.

საქართველოს კანონი სახელმწიფო ენის შესახებ და სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის დებულება ავალდებულებს დეპარტამენტსა და სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიას, შექმნას სახელმწიფო ენის ერთიანი პროგრამა. თუმცა, პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის 2020 წლის დეკემბრის 629-ე დადგენილების შესაბამისად, იმის გამო, რომ ამ დადგენილების სახელმძღვანელო პრინციპებით საქართველოს პოლიტიკის დაგეგმვისა და კოორდინაციის სისტემა პოლიტიკის დოკუმენტებად განსაზღვრავს მხოლოდ სტრატეგიას, სამოქმედო

გეგმას და კონცეფციას, დოკუმენტის სახელწოდებად განისაზღვრა: სახელმწიფო ენის ერთიანი პროგრამა (სტრატეგია). საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ექსპერტთა კომისიის მიერ მოწონებულ პოლიტიკის დოკუმენტს - სახელმწიფო ენის პროგრამას (სტრატეგიას) დეპარტამენტი დასამტკიცებლად წარუდგენს საქართველოს მთავრობას, რომელიც ამტკიცებს მას და უზრუნველყოფს მის წარმატებით განხორციელებას.

1.1. დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობა და საჯარო კონსულტაციები

სახელმწიფო ენის პოლიტიკის დოკუმენტზე მუშაობა დეპარტამენტმა დაიწყო 2018 წელს. პრობლემური ველის კვლევისათვის ჩატარდა შეხვედრები აკადემიური წრეებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით; დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების შედეგად შეიქმნა სახელმწიფო ენის პროგრამის პროექტი (2018 წ.) და სახელმწიფო ენის სტრატეგიის სამუშაო კონცეფცია (2019). 2020 წლის იანვარში დეპარტამენტმა საქართველოს მთავრობას წარუდგინა განაცხადი სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მომზადების შესახებ. საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 3 სექტემბრის № 553-ე დადგენილებით შეიქმნა „2021 – 2030 წლების სახელმწიფო ენის ერთიანი პროგრამისა (სტრატეგიის) და სამოქმედო გეგმის შემუშავებელი უწყებათაშორისი საბჭო“ (შემდგომში უწყებათაშორისი საბჭო) და დამტკიცდა მისი დებულება. უწყებათაშორისი საბჭოს თავმჯდომარედ განისაზღვრა სსიპ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის თავმჯდომარე, ხოლო საბჭოს შემადგენლობაში არიან:

- საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის წარმომადგენელი;
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს იუსტიციის მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს ფინანსთა მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე;

- საქართველოს თავდაცვის მინისტრის მოადგილე;
- შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის მოადგილე;
- საქართველოს კულტურის, სპორტისა და ახალგაზრდობის მინისტრის მოადგილე (დაემატა რეორგანიზაციასთან დაკავშირებული ცვლილების საფუძველზე).

საბჭოს საქმიანობის ხელშეწყობის მიზნით შეიქმნა თემატური სამუშაო ჯგუფი, რომლის წევრებიც არიან ზემოაღნიშნული სახელმწიფო უწყებების წარმომადგენლები. საბჭოს სამდივნოს ფუნქციას ასრულებს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი.

სწორედ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის კოორდინაციით შემუშავდა 2021-2030 წლების სახელმწიფო ენის სტრატეგია. დოკუმენტის მუშაობაში მონაწილეობდნენ არასამთავრობო ორგანიზაციები, სამოქალაქო სექტორისა და კვლევითი ცენტრების წარმომადგენლები.

სტრატეგიის დაინტერესებული მხარეა საქართველოს მთელი მოსახლეობა, რადგან ის ეხმიანება და უპასუხებს ამ მოსახლეობის თითოეული წარმომადგენლის ენობრივ საჭიროებებს. ისინი, ვინც საქმიანობით უკავშირდებიან სტრატეგიის მიზნებსა და ამოცანებს და მნიშვნელოვან მონაწილეობას მიიღებენ მათ განხორციელებაში და ისინიც, ვინც ამ სტრატეგიის მიზნებისა და ამოცანების შედეგები უნდა მიიღოს საზოგადოებრივი სიკეთის სახით, დაინტერესებულ მხარეებად ითვლებიან. სტრატეგიის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრასა და სფეროში არსებული პრობლემების გადაჭრის გზების გამოკვეთაში მონაწილეობა მიიღეს საქართველოს სხვადასხვა უნივერსიტეტის თანამშრომლებმა, მათ შორის, ქართული ენის სწავლების პროგრამების ხელმძღვანელებმა, ეროვნული საგამოცდო ცენტრის, მასწავლებლის სახლის, სამოქალაქო ინტეგრაციის ცენტრის წარმომადგენლებმა და პედაგოგებმა, თსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭომ, საქართველოს წამყვანი უნივერსიტეტების თანამშრომლებმა. ამ შეხვედრების შედეგები აისახა სტრატეგიის შემუშავების ყველა ეტაპზე, როგორც პრობლემების ხის შემუშავებისას, ისე მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრისას.

1.2. სამართლებრივი ჩარჩო

წარმოდგენილი პოლიტიკის დოკუმენტი ემყარება და ითვალისწინებს ეროვნულ და საერთაშორისო საკანონმდებლო ვალდებულებებს, რეკომენდაციებსა და სტანდარტებს ენობრივი პოლიტიკის გატარების თვალსაზრისით.

სტრატეგია ემყარება სახელმწიფო კანონმდებლობას, უპირველესად:

- 1) საქართველოს კონსტიტუციას;
- 2) სახელმწიფო ენის შესახებ საქართველოს ორგანულ კანონს, რომლითაც განისაზღვრა სახელმწიფოში ენის პოლიტიკის მართვისა და ზედამხედველობის ინსტიტუციური დასაყრდენის – სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის შექმნა.

ამასთან, სტრატეგიის შემუშავებისას გათვალისწინებულია ყველა მოქმედი კანონი და საკანონმდებლო აქტი, რომლებიც დაკავშირებულია ენობრივ საჭიროებებსა და უფლებებთან საქართველოში.

სახელმწიფო ენის სტრატეგია ითვალისწინებს იმ საერთაშორისო კონვენციებს, დეკლარაციებსა და, ზოგადად, ვალდებულებებსა და რეკომენდაციებს, რომლებითაც საქართველო საერთაშორისო ორგანიზაციებში გაწევრებით არის ანგარიშვალდებული:

- ევროპის კულტურული კონვენცია;
- რეგიონული და უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტია;
- კონვენცია კულტურული თვითგამოხატვის მრავალფეროვნების დაცვისა და ხელშეწყობის შესახებ;
- კულტურული მრავალფეროვნების შესახებ UNESCO-ს საყოველთაო დეკლარაცია;
- საერთაშორისო კონვენცია არამატერიალური კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ.

აგრეთვე, ევროკავშირის რეკომენდაციები, რომელთა გათვალისწინებაც მიზანშეწონილია სტრატეგიის მიზნისა და ამოცანების განსაზღვრისა და განხორციელებისათვის:

- ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის (47-ე მუხლი).
- ევროკავშირის საბჭოს რეკომენდაცია მთელი სიცოცხლის მანძილზე სწავლის საკვანძო კომპეტენციების შესახებ;
- ენათა სწავლის, სწავლებისა და შეფასების რეკომენდაციების საერთო ევროპული ჩარჩო (მას ეფუძნება რეკომენდაციები სახელმწიფო და რეგიონული ენების დონეთა აღწერილობის თაობაზე და ენის ევროპული პორტფოლიო);
- მრავალენოვნება როგორც ღირებულება და საერთო ვალდებულება ევროპისთვის: ევროპარლამენტის 2009 წლის 24 მარტის რეზოლუცია მრავალენოვნების თაობაზე;
- რეკომენდაცია R (98) 6 პროექტის CDCC ენის სწავლება ევროპის მოქალაქეობისათვის;
- რეკომენდაცია 1740 (2006) სასკოლო განათლებაში მშობლიური ენის ადგილისათვის;

- რეკომენდაცია 1598 (2003) ევროსაბჭოს წევრ ქვეყნებში ჟესტური ენების დაცვის შესახებ;

სტრატეგია ითვალისწინებს მდიდარ საერთაშორისო გამოცდილებას. ამ მიზნით ნაკვლევია სრულიად განსხვავებული ისტორიული წარსულისა და გამოცდილების ქვეყნების ენობრივი პოლიტიკის განმსაზღვრელი სახელმწიფო დოკუმენტები, მათ შორის: ისტორიული წარსულისა და გამოცდილების ქვეყნების ენობრივი პოლიტიკის განმსაზღვრელი სახელმწიფო დოკუმენტები, მათ შორის:

- ფინეთის ეროვნული ენის სტრატეგია
- ესტონური ენის განვითარების სტრატეგია 2004-2010
- ესტონური ენის განვითარების გეგმა 2011-2017
- ესტონური ენის ტექნოლოგიები 2006-2010
- ესტონური ენის ტექნოლოგიები 2013-2017
- ესტონური ენის ტექნოლოგიები 2018-2027
- ესტონურენოვანი ტერმინოლოგიის მხარდაჭერა 2008-2012
- ესტონურენოვანი ტერმინოლოგიის მხარდაჭერა 2013-2017
- ესტონურენოვანი საუნივერსიტეტო სახელმძღვანელოების მომზადება და გამოცემა 2008-2012
- ესტონური ენის განვითარების გეგმა
- ესტონეთის ენის ტექნოლოგიების განვითარების პროგრამა
- სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის პროგრამა 2006-2010
- ლიეტუვის სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის გზამკვლევი 2005-2014
- ლიეტუვის სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის გზამკვლევი 2015-2020
- ლიეტუვის სახელმწიფო ენის სტანდარტიზაციის, გამოყენების, განვითარების და გავრცელების პროგრამა 2006–2015
- სტანდარტული ლიეტუვურის, ლიეტუვური დიალექტებისა და სხვა ენობრივი ვარიანტების ფუნქციონირებისა და ცვალებადობის კვლევითი პროგრამა (2011-2020)
- ლიეტუვის სახელმწიფო ენის პოლიტიკის გზამკვლევი 2018–2022
- ლატვიის სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის პროგრამა 2006-2010
- ლატვიის სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის გზამკვლევი 2005-2014
- ლატვიის სახელმწიფო (ოფიციალური) ენის პოლიტიკის გზამკვლევი 2015-2020
- ლატვიის ტექნოლოგიური ტრანსფორმაციის სტრატეგია
- უელსური ენის სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა

- ირლანდიური ენის ოცწლიანი სტრატეგია
- კანადის ოფიციალური ენის განვითარების სამოქმედო გეგმა

სახელმწიფო ენის წინამდებარე სტრატეგია არის სახელმწიფო ენის პოლიტიკის პირველი დოკუმენტი დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში და ის არ ეყრდნობა წინა პერიოდის რაიმე ანალოგიური დოკუმენტის განხორციელების შედეგების ანალიზს, თუმცა მისი შექმნის აუცილებლობა განპირობებულია ორი საუკუნის მიჯნაზე შეცვლილი პოლიტიკური კონტექსტით, დაგროვებული პრობლემებით, გამოცდილებითა და საჭიროებებით და განმტკიცებულია კანონმდებლობით.

წარმოდგენილი დოკუმენტი სრულყოფილად აღწერს და აანალიზებს სფეროში არსებულ ყველა პრობლემასა და საჭიროებას, მათ გამომწვევ მიზეზებს, მოსალოდნელ შედეგებს. ის აყალიბებს სახელმწიფო ენის ფუნქციონირებისა და განვითარების ზოგად ხედვას, განსაზღვრავს სტრატეგიის მიზანსა და ამოცანებს.

1.3. ენობრივი დაგეგმვის გამოცდილება

დოკუმენტზე მუშაობისას გათვალისწინებული იქნა ქართული ენის პოლიტიკის დოკუმენტის შექმნის უახლოესი წარსულის გამოცდილება. გამოწვლილვით შესწავლილი პროფ. ბესარიონ ჯორბენაძის ინიციატივით შემუშავებული და 1989 წელს დამტკიცებული „ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამა“ (პროგრამის პროექტი გამოქვეყნდა 1988 წლის 3 ნოემბერს, დამტკიცდა 1989 წლის 15 აგვისტოს. პროგრამა ისე გაუქმდა, მისი განხორციელებისათვის რეალური ნაბიჯების გადადგმა ვერ მოესწრო). ასევე, გაანალიზდა 2013 წელს არნოდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში შემუშავებული „ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამის“ პროექტი, რათა დარგში ჩამოყალიბებული პრობლემების უახლოესი შეფასებებიც ყოფილიყო გათვალისწინებული.

სტრატეგიაზე მუშაობისას შესწავლილ იქნა ქართული ენის ფუნქციონირების მართვისა და ზედამხედველობისათვის შექმნილი სახელმწიფო სტრუქტურების – ქართული სალიტერატურო ენის დამდგენი კომისიების, ენის პალატისა და განათლების სამინისტროს სახელმწიფო ენის სამმართველოს, შემდგომ კი ქართული ენის სამმართველოს, საქმიანობა (1935 წლიდან დღემდე). ამასთან, გათვალისწინებულ იქნა როგორც ქართულ, ისე საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში შექმნილი საქართველოს ისტორიული, საბჭოთა და პოსტსაბჭოთა პერიოდების სოციოლინგვისტური კვლევები.

2. მეთოდოლოგია

სახელმწიფო ენის სტრატეგია შემუშავებულია სსიპ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ხელმძღვანელობით, უწყებათაშორისი საბჭოს მონაწილეობითა და საქართველოს მთავრობასთან თანამშრომლობით.

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის სიტუაციის ანალიზის ეტაპზე გაიმართა უწყებათაშორისი საბჭოსა და სამუშაო ჯგუფის (როგორც საერთო, ასევე ინდივიდუალური) შეხვედრები; გარდა ამისა, ჩატარდა ექსპერტთა კომისიის სხდომები აკადემიური წრეებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან.

სტრატეგიის შემუშავებისათვის გამოყენებულ იქნა შემდეგი მეთოდები და ინსტრუმენტები: პრობლემის ხის და SWOT (Strengths, weaknesses, opportunities and threats – ძლიერი მხარეები, სუსტი მხარეები, შესაძლებლობები, საფრთხეები) ანალიზის¹ მეთოდები; ჩატარდა თვისებრივი კვლევები, კერძოდ, ჩაღრმავებული

¹ იხილეთ დანართები.

ინტერვიუები და ფოკუსჯგუფები; გაანალიზდა და შეჯამდა დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობის შედეგები, რომლებიც საფუძვლად დაედო სტრატეგიის მიზნებისა და ამოცანების ჩამოყალიბებას (იხილეთ დანართი №1).

სიტუაციური ანალიზის შეფასების შედეგად გამოიკვეთა სტრატეგიის ძირითადი მიზანი შესაბამისი ამოცანებით. სტრატეგიის განხორციელების ვადად განისაზღვრა 10 წელი.

სტრატეგია მოიცავს: სიტუაციურ ანალიზს, მიზნისა და ამოცანების გავლენის ინდიკატორებს ლოგიკური ჩარჩოთი, რომელიც, თავის მხრივ, განსაზღვრავს მიღწეულ შედეგებს, სტრატეგიის განხორციელების გეგმასა და მონიტორინგისა და შეფასების ჩარჩოს.

3. სიტუაციის ანალიზი

ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის სტატუსი საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, აგრეთვე, აფხაზურისა – აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიაზე ქართულთან ერთად განსაზღვრულია საქართველოს კონსტიტუციით. ასევე კონსტიტუციითაა განსაზღვრული, რომ სახელმწიფო ენა დაცულია ორგანული კანონით².

სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის სრულფასოვანი დაცვა დამოუკიდებელი სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა. „სახელმწიფო ენის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ „ქართული ენა არის საქართველოს ისტორიულ-კულტურული მემკვიდრეობა და მისი სახელმწიფოებრიობის აუცილებელი პირობა. იგი საქართველოს ყველა მოქალაქის საერთო სახელმწიფოებრივი კუთვნილებაა. საქართველოს სახელმწიფო თავის ყველა ფუნქციას ამ ენაზე ასრულებს, იცავს მას და განსაზღვრავს მისი, როგორც სახელმწიფო ენის, ფუნქციონირებისა და განვითარების პოლიტიკას, ამავე დროს, იცავს და განამტკიცებს ქვეყანაში ენათა და კულტურათა თანაარსებობისა და ჰარმონიული განვითარების საუკუნეთა განმავლობაში ჩამოყალიბებულ ტრადიციას.

² საქართველოს კონსტიტუცია, მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტი.

საკანონმდებლო სრულყოფა

სახელმწიფო ენის ორგანული კანონი, რომლის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო ორგანოები და მუნიციპალიტეტები სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში უზრუნველყოფენ სახელმწიფო ენის ფუნქციონირებისა და მისი სიწმინდის დაცვისთვის აუცილებელი ორგანიზაციული და მატერიალურ-ტექნიკური პირობების შექმნას“. ენობრივ საკითხებს ეხება სხვა კანონებიც: საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონი; რეკლამის შესახებ საქართველოს კანონი; ზოგადი განათლების შესახებ საქართველოს კანონი; უმაღლესი განათლების შესახებ საქართველოს კანონი; სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონი და სხვ.

მიუხედავად წლების განმავლობაში გატარებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა, სიტუაციის ანალიზის შედეგად დადგინდა, რომ საკანონმდებლო ჩარჩო სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის აღსრულებისა და ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისათვის არასრულყოფილია დასახვეწია.

სიტუაციურმა ანალიზმა გამოავლინა ბევრი სხვა პრობლემა, რომელთა მოგვარება საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციულ ნორმატიულ უზრუნველყოფას საჭიროებს.

გარე აბრები

„სახელმწიფო ენის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონითა და „რეკლამის შესახებ“ საქართველოს კანონით რეგულირდება გარე აბრების სახელმწიფო ენაზე განთავსება, თუმცა, როგორც სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ თბილისის, ახალციხის, ახალქალაქის, ბათუმის, გორის, ქუთაისის, ზუგდიდის ქუჩების გარე აბრების შესწავლის მაგალითზე ჩატარებულმა მოკვლევამ აჩვენა, ხშირია კანონის დარღვევის შემთხვევები (იხ. სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის წლიური ანგარიშები). სანქცირებაზე პასუხისმგებელია მუნიციპალიტეტის ზედამხედველობის სამსახური, თუმცა რეაგირების მექანიზმები სუსტია. მოქმედი კანონების მიხედვით, ენობრივი დარღვევები აბრებზე მხოლოდ მათი განთავსების შემდეგ არის იდენტიფიცირებული, რადგანაც არ არსებობს საკანონმდებლო ვალდებულება წარწერის ნებართვის ან თუნდაც რეკომენდაციის აუცილებლობის შესახებ. გამოიკვეთაშეუსაბამობა რეკლამის

შესახებ კანონსა და სახელმწიფო ენის კანონს შორის, რაც, აგრეთვე ზღუდავს ზედამხედველობის ეფექტურად წარმართვას.

გარდა ამისა, ცვლილებები აუცილებელია თავად რეკლამის კანონშიც. რეკლამის შესახებ კანონში მითითებულია, რომ მხოლოდ საქართველოში განთავსებული, სხვა ენაზე რეგისტრირებული სასაქონლო (მომსახურების) ნიშნის (ლოგოტიპის) მფლობელს ევალება მისი ტრანსლიტერაციის წესით გადმოცემა ქართულ ენაზე (მუხლი 4.2.). ტრანსკრიფცია-ტრანსლიტერაციის წესების დაცვის მიუხედავად, ქართულ ენაზე შესრულებული წარწერა ხშირად მხოლოდ ფორმალურად იცავს ქართულ ენას და ზემოაღნიშნულ ჩანაწერს კუროზულ შემთხვევებამდე მივყავართ. სხვა ენაზე რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის გარე აბრეშე განთავსების უალტერნატივობა ასევე არის მთავარი პრობლემის გამომწვევი ფაქტორი.

საკუთარი სახელების მართვა

საკუთარი სახელების მართვა ენის ფუნქციონირების სწორი ადმინისტრირების მნიშვნელოვანი მექანიზმია.

სიტუაციის ანალიზისას, აგრეთვე, სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის პრაქტიკული საქმიანობისას, გამოიკვეთა ის სირთულეები, რომლებიც ახლავს ამ კუთხით გაცემული რეკომენდაციების გაზიარებასა და დამკვიდრებას შესაბამისი უწყებების მიერ. სახელმწიფო ენის დეპარტამენტმა, ექსპერტ-მკვლევართა მონაწილეობით, მოამზადა რეკომენდაცია სამცხე-ჯავახეთის რამდენიმე მნიშვნელოვანი ისტორიული ტოპონიმის სწორი დაწერილობის შესახებ. ეს რეკომენდაციები შემუშავდა სახელმწიფო სერვისების სააგენტოსთვის, თუმცა მექანიზმი ასეთი ცვლილებების სწრაფად და ეფექტურად დასაწერად, კერძოდ, სათანადო მუნიციპალიტეტებში მათი ასახვისა და დამკვიდრებისათვის, არის მოუქნელი და არაეფექტური. ამის გამო დაუცველია ისტორიულად ჩამოყალიბებული ტოპონიმიკა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

დღესდღეობით საკანონმდებლო ჩარჩოს მოუქნელობა, რომ რეალურად უზრუნველყოს საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ქართული და უცხოური გეოგრაფიული სახელების, საკუთართან გაიგივებული სახელების (ბრენდის, პროდუქციის, ორგანიზაციის სახელები, აბრევიატურები და სხვ.) დაწერილობის ქართული სალიტერატურო ნორმების (ტრანსლიტერაციის წესების, ორთოგრაფიული ნორმების) დაცვით წარმოდგენა ყველა სახის ოფიციალურ დოკუმენტში, აგრეთვე, ყველა ტიპის საცნობარო და სარეკლამო ინფორმაციაში, არის ერთ-ერთი მთავარი გამომწვევი ფაქტორი არსებული პრობლემური მდგომარეობისა.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ადამიანის საკუთარი სახელების მართებული დაწერილობის საკითხი – არ არსებობს ქართული საკუთარი სახელების (სახელისა და გვარის) სწორად გამოყენების ვალდებულების სრულყოფილი საკანონმდებლო მხარდაჭერა. ამის ერთ-ერთი გამომწვევი ფაქტორია ის, რომ იუსტიციის მინისტრის 2011 წლის 66-ე ბრძანებაში აღარ არის ჩანაწერი თანხმომავანფუძიან საკუთარ სახელთა მართლწერის შესახებ, რამაც წარმოშვა მასობრივი ორთოგრაფიული ხარვეზი საკუთარ სახელთა დაწერილობაში. გარდა ნორმატიულისა, ამ მოვლენას აქვს სერიოზული უარყოფითი პრაქტიკული შედეგები – სხვადასხვა დოკუმენტში პიროვნების სახელის სხვადასხვაგვარი ჩანაწერი (სახელობითი ბრუნვის ნიშნითა და მის გარეშე) იწვევს იდენტიფიკაციის პრობლემას, რაც ხშირად სასამართლო დავის ან სხვა ტიპის საყოფაცხოვრებო გართულების სახით შეიძლება განვითარდეს.³

საკუთარი სახელების (პიროვნების გვარ-სახელები და გეოგრაფიული სახელები) იურიდიული და ნორმატიული ლეგიტიმაციის მქონე ერთიანი, დოკუმენტირებული, კარტოგრაფიული ინფორმაციით აღჭურვილი, ყველასათვის ხელმისაწვდომი სარეკომენდაციო ორთოგრაფიული ბაზის არარსებობის გამო შეუძლებელია ამ გლობალური პრობლემის გადაჭრა.

ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნება

ორგანული კანონი „სახელმწიფო ენის შესახებ“ ქართველური ენების საკითხს სახელმწიფო ენის სტატუსის შესახებ მე-4 მუხლში განიხილავს: „სახელმწიფო მუდმივად ზრუნავს ქართველურ ენათა და კილოთა შენარჩუნებასა და შესწავლაზე, როგორც სახელმწიფო ენის სიცოცხლისუნარიანობის უმნიშვნელოვანეს პირობაზე“.

ეს ჩანაწერი მიუთითებს ქართველური ენების განსაკუთრებულ ადგილზე სახელმწიფო ენასთან მიმართებით, ყურადღება გამახვილებულია ქართველური ენების შესწავლისა და შენარჩუნების საკითხზეც, თუმცა კანონში არ არის ჩანაწერი ქართველური ენების, როგორც ეროვნული ერთობის უნიკალური ისტორიული და კულტურული ფუნდამენტის სამართლებრივი სტატუსის, ისე ამ სტატუსის დაცვის, ხელშეუხებლობისა და განმტკიცების შესახებ. კანონში გამოყენებულ ტერმინოლოგიურ პარადიგმაში არ არის მკვეთრად გამოკვეთილი და ასახული ქართველური ენების ადგილი შესაბამისი ტერმინოლოგიით. კანონი ათანაბრებს ქართველურ ენებს საქართველოში გავრცელებულ ყველა სხვა ენასთან ტერმინით „არასახელმწიფო ენები“ (საქართველოს ორგანული კანონი სახელმწიფო ენის

³ იხ. ქართული ენის სახელობითი ბრუნვის ფორმის გამოყენების პრობლემა ოფიციალურ დოკუმენტებში, http://www.enadep.gov.ge/uploads/Bulletin_II_2019-2020.pdf

შესახებ, ზოგადი დებულებები, მუხლი 2, გ პუნქტი). სახელმწიფო ენის შესახებ ორგანულ კანონში ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების თაობაზე არ არის სპეციალური მუხლები და არც სხვა კანონი არსებობს, რომელიც განსაზღვრავდა ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების შენარჩუნების, კვლევისა და დოკუმენტირების აუცილებლობას.

დგება ინტერნეტში ქართველური მრავალფეროვნების ასახვის, სხვადასხვა სახის რესურსის (ლექსიკონები, ტექსტური ბაზები, კორპუსები, სასწავლო და კვლევითი პროგრამები...) შექმნის აუცილებლობა.

ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების დაცვას უკავშირდება ციფრულ სამყაროში ამ ენებზე ინფორმაციის გავრცელების შესაძლებლობა. იმის გამო, რომ სახელმწიფოსგან არ არის მხარდაჭერილი უნიკოდების შექმნა და სხვადასხვა ოპერაციული სისტემებში მათი ჩართვა, ფერხდება ამ ენების ციფრული განვითარება. პრობლემას თან ერთვის ქართული კლავიატურისა და ქართველურ ენათა, ასევე, საქართველოს სხვა ენათა ბგერითი სისტემის უნიკოდში წარმოდგენის სტანდარტის არარსებობა.

ქართული, სვანური და მეგრულ-ლაზური ენების ისტორიული და კულტურული ერთობა ქართველი ერის ყველაზე დიდი და უნიკალური ეროვნული მონაპოვარია.

ეროვნული კულტურული მემკვიდრეობის ამ უნიკალური მონაცემის – ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების (ქართველური ენებისა და მათი დიალექტების), აგრეთვე, ისტორიულად ქართული კულტურული მემკვიდრეობის კუთვნილებად ქცეული ბაცბური (წოვა-თუშური) ენის სტატუსი და მათი დაცვისა და მომავალში არსებობის მყარი მექანიზმები არ არსებობს. ქართველური ენობრივი ერთობა (ქართულის, მეგრულ-ლაზურისა და სვანურის სახით), რომელიც ქმნის ქართულ ეთნოსს და ქართულ კულტურას, არასაკმარისად არის კანონმდებლობით განსაზღვრული და აღიარებული, როგორც განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი ზრუნვის საგანი, როგორც სახელმწიფო ენის ისტორიული საყრდენი და ქართული სახელმწიფოებრივი ერთიანობის უნიკალური მაგალითი.

ინტერნეტსივრცე

2018 წელს ევროპარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია „ენათა თანასწორობა ციფრულ ეპოქაში“, რომელიც ხაზს უსვამს დღეს გლობალურად არსებულ პრობლემებს ენათა ინტერნეტსივრცეში წარმოდგენის თვალსაზრისით და იმ საფრთხეს, რომელსაც ციფრული კვდომა ეწოდება. რეზოლუცია ითვალისწინებს ყველა გამოწვევასა და პრობლემას და ევროკავშირის ქვეყნებს სთავაზობს ენათა ტექნოლოგიური განვითარების გზებს.⁴

⁴ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/598621/EPRS_STU\(2017\)598621_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/598621/EPRS_STU(2017)598621_EN.pdf)

ქართული ენაც ამ საერთო გამოწვევების წინაშე დგას, რადგანაც ითვლება, რომ ის ციფრულ სამყაროში ნაკლებად არის წარმოდგენილი და დაცული: ინტერნეტსივრცეში ხარისხიანი ქართულენოვანი ინფორმაცია ძალზე მცირეა, ენობრივი (ნორმალიზაციის თვალსაზრისით) ზედამხედველობა კანონმდებლობით არ არის განსაზღვრული (საჯარო დაწესებულებების ვებგვერდები, საინფორმაციო პლატფორმები, განაცხადები, საჯარო ორგანიზაციათა სოციალური ქსელის გვერდები და ა. შ.);

სოციალური ქსელებისა და სხვა არაფორმალური მიმოქცევის ინფორმაცია, მასზე ზედამხედველობის თანამედროვე ტექნოლოგიური ინსტრუმენტების არასათანადო განვითარების გამო, არანორმატიულია, გაჯერებულია ჟარგონითა და ბარბარიზმებით და უარყოფით გავლენას ახდენს ინტერნეტმომხმარებელზე.

ენის ტექნოლოგიური განვითარება, როგორც ენის ზედამხედველობის, პოპულარიზაციის ეფექტური მექანიზმების შექმნის საფუძველი, არ არის სათანადოდ მხარდაჭერილი. ინტერნეტში ენობრივი ნორმების დაცვა, სალიტერატურო ქართულით წერა და ინფორმაციის გავრცელება არ არის წახალისებული.

ამ მიმართულებით უკვე არსებობს მრავალი ენისათვის ტექნოლოგიური ანალოგი, მაგალითად, მართლმწერის შემმოწმებელი გაფართოებები, ჩანართები, რომლებიც ინტერნეტბროუზერებსა თუ მობილურ აპლიკაციებში წერისას ავტომატურად ან მექანიკურად სთავაზობს მომხმარებელს სწორ ფორმებს. ამასთან, შექმნილია იმგვარი ენობრივი ბაზა, რომელიც ენაში ახალი სიტყვების შემოღინებას ერთგვარ სტანდარტზე დაფუძნებულ სახეს აძლევს, შესაბამისად, ენის ლექსიკური მარაგის გამდიდრება ენის ბუნების დარღვევის, დამახინჯების ხარჯზე არ ხდება.

ამგვარი ტექნოლოგიური ინსტრუმენტების არსებობა ინტერნეტში ქართული ენის განვითარებასა და გამდიდრებას შეუწყობდა ხელს.

ყოველივე ეს დიდ საფრთხეს უქმნის ქართულ ენას, რადგან ინტერნეტი უსწრაფესად ანაცვლებს ყველა სხვა საინფორმაციო არხს, მისი ყველა დეფიციტი უარყოფითად აისახება რეალურ სივრცეში მოვლენათა განვითარებაზე.

საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლით, ევროპარლამენტის რეზოლუციის გათვალისწინებით, გამოიკვეთა ქართული ენის წინაშე არსებული გამოწვევები და გამოწვევათა დაძლევის გზები.

სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების აკადემიური ზედამხედველობა

სიტუაციის ანალიზისას პრობლემა გამოიკვეთა სალიტერატურო ენის ნორმების დაუცველობის მხრივ ენის გამოყენებისას საჯარო და კერძო სექტორში: თუ ეს არ უკავშირდება უშუალოდ საგამომცემლო-მთარგმნელობით საქმიანობას, წერითი მეტყველება არ მოწმდება ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების

დაცვის თვალსაზრისით. საჯარო სამსახურებში არ არის ცალკე რედაქტორის, კორექტორის, დარგობრივი მთარგმნელის თანამდებობები (თუ არ ჩავთვლით რამდენიმე შიდა სტრუქტურულ ერთეულს, რომელთა სამუშაოც გაცილებით მეტია, ვიდრე არსებული ადამიანური რესურსი – იუსტიციის სამინისტრო, თავდაცვის სამინისტრო, საგარეო საქმეთა სამინისტრო...), ხშირად, საჭიროების შემთხვევაში, სარედაქციო სამუშაო სრულდება ხელშეკრულების საფუძველზე.

ეს საკითხი მჭიდროდ ებმის მთარგმნელისა და თარჯიმნის პროფესიის განვითარებას.

ქართული კანონმდებლობის ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დაახლოების პროცესს განსაზღვრავს „ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, ასოცირების შეთანხმების პრიორიტეტებიდან გამომდინარე, ყველა ამ ეტაპზე ევროკავშირის კანონების თარგმნა სამართლებრივი დაახლოების შემადგენელი ნაწილია (იხ. „ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და, მეორე მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“, მუხლი 47). ამ პროცესის წარმატების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პირობაა ევროკავშირის კანონმდებლობის თარგმნა და ტერმინოლოგიის უნიფიცირება.

მსოფლიოში მიმდინარე გლობალიზაციის პროცესი, აგრეთვე, საქართველოს სწრაფვა, გახდეს რეგიონული ლიდერი და ინტეგრირდეს ევროკავშირსა და ნატოში, წარმოშობს კვალიფიციური თარჯიმნებისა და მთარგმნელების საჭიროებას, რომლებიც შეძლებდნენ სინქრონულ და თანამიმდევრულ ზეპირ თარგმანს სხვადასხვა ენაზე.

სიტუაციურმა ანალიზმა გამოავლინა, რომ არ არის განსაზღვრული და სათანადოდ შეფასებული თარგმანის როლი ენის სწორ ფუნქციონირებაში, საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემაში არ არის შექმნილი მთარგმნელისა და თარჯიმნის, როგორც ცალკე პროფესიის საკადრო მომზადების სრული ციკლი; არ არის სინქრონული თარგმანის საუნივერსიტეტო აკადემიური პროგრამები; არ არის მთარგმნელის პროფესიის საგამოცდო და სასერტიფიკატო სისტემა.

ყოველივე ამის გამო მოზღვავებული სათარგმნი მასალა ხშირად არაკვალიფიციური მთარგმნელის ხელში ხვდება. ინფორმაციული ხარვეზების გარდა, ასეთი თარგმანი ამკვიდრებს უმართებულო ფორმებს, ბარბარიზმებს, გაუმართავ ტერმინოლოგიას.

გამართული და ჰარმონიზებული ტერმინოლოგია კი სახელმწიფო ენის სწორი ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი გარანტია.

სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მექანიზმია ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის დამკვიდრებაზე უწყებრივი პასუხისმგებლობა, რაც დღეისათვის თითქმის არ არსებობს ან არადაამაკმაყოფილებელია.

ეროვნული ტერმინოლოგიის სამეცნიერო და პრაქტიკული განვითარებისა და დანერგვისათვის არ არსებობს საკანონმდებლო ვალდებულება ამ ციკლში დარგობრივი უწყებების მონაწილეობაზე.

დარგის განვითარებაზე პასუხისმგებელ უწყებებში არ არსებობს ტერმინოლოგიური სამსახურები (ან ტერმინოლოგიაზე პასუხისმგებელი სამტატო პოზიცია), რომლებიც ენათმეცნიერებთან თანამშრომლობით უზრუნველყოფდნენ ამ ციკლის გამართულ მუშაობას და დარგში გაჩენილი ტერმინოლოგიური სიახლეების ოპერატიულად სტანდარტიზაციას. გამონაკლისს წარმოადგენს რამდენიმე დეპარტამენტი სახელმწიფო უწყებებში, რომლებიც ვიწრო დარგობრივი მიმართულებით მუშაობენ. საერთაშორისო ეკონომიკური თუ პოლიტიკური ურთიერთობების გათვალისწინებით არ არის საკმარისი ის ტერმინოლოგიური პროდუქტი, რომელსაც ეს დეპარტამენტები შეიმუშავებენ (თავდაცვის სამინისტრო, ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო).

კანონმდებლობით გათვალისწინებული ეროვნული ტერმინოლოგიურისტანდარტი არ არის შექმნილი და დამტკიცებული დადგენილი წესით. ამის გამომწვევი ფაქტორია დაინტერესებული მხარეების არასაკმარისი კოორდინაცია და არასათანადო ფინანსური მხარდაჭერა. სტანდარტიზაციის ციკლის შესახებ საკანონმდებლო ჩანაწერი მოითხოვს დაზუსტებას, სახელდობრ, განსაზღვრულია სტანდარტისა და ნორმის წარდგენისა და დამტკიცების წესი და არ არის გამოკვეთილი სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიაზე მათი წარდგენის უფლებები და უწყებრივი ვალდებულებები. შესაბამისად, არ არსებობს ამ პროცესზე ზედამხედველობის სათანადო მექანიზმი.

სახელმწიფო ენის ფლობის ვალდებულება

ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის, გამოყენების ვალდებულება საჯარო სამსახურისა და საზოგადოებრივი საქმიანობის გარკვეულ სფეროებში კანონმდებლობითაა განსაზღვრული (კანონები საჯარო სამსახურის, ზოგადი განათლების, სამხედრო სამსახურის შესახებ და სხვ.), სახელმწიფო ენის კანონით განსაზღვრულია, რომ საჯარო მოსამსახურე ვალდებულია იცოდეს სახელმწიფო ენა (მუხლი 6.4), თუმცა კანონმდებლობით ვერ რეგულირდება სახელმწიფო ენის ცოდნის დონის შემოწმება, რაკი არ არსებობს ერთიანი საგამოცდო სისტემა ქართულ ენაში. აგრეთვე, არაეფექტურია სახელმწიფო ენის ცოდნასთან დაკავშირებულ მოთხოვნასთან პირის შესაბამისობის რეგულაციები. სახელმწიფო

ენის კანონში ჩანაწერით სახელმწიფო ენის ცოდნასთან დაკავშირებულ მოთხოვნასთან პირის შესაბამისობა დასტურდება:

ა) სახელმწიფოენოვანი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების ან უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრების დამადასტურებელი დოკუმენტით;

ბ) საქართველოს ტერიტორიაზე საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შექმნილი არასახელმწიფოენოვანი ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრების დამადასტურებელი დოკუმენტით;

გ) სახელმწიფო ენის გამოცდის ჩაბარების მოწმობით (მუხლი 33).

კანონი ავალდებულებს საჯარო მოსამსახურეს, იცოდეს სახელმწიფო ენა (მუხლი 6.4) და ამ მოთხოვნასთან შესაბამისობის დასადგენად უწესებს გამოცდის ჩაბარების მოწმობას, თუმცა თუ პირს აქვს სახელმწიფოენოვანი, ან საქართველოს ტერიტორიაზე არასახელმწიფოენოვანი სასწავლებლის დამთავრების დამადასტურებელი დოკუმენტი, ის თავისუფლდება ამგვარი გამოცდის ჩაბარების ვალდებულებისაგან.

სახელმწიფო ენის კანონი სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ერთ-ერთ მთავარ ვალდებულებად განსაზღვრავს ქართული ენის გამოცდის წესის შემუშავებას:

„1. სახელმწიფო ენის გამოცდის ჩატარების წესს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტთან შეთანხმებით შეიმუშავებს საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი და ამტკიცებს საქართველოს მთავრობა.

2. სახელმწიფო ენის გამოცდის ჩატარებას უზრუნველყოფს საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრი.

3. სახელმწიფო ენის გამოცდის შედეგის გათვალისწინებით, საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ სახელმწიფო ენის ცოდნასთან დაკავშირებულ მოთხოვნასთან პირის შესაბამისობის დამადასტურებელ დოკუმენტს (მოწმობას) გასცემს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი (მუხლი 34)“.

იმის გამო, რომ იმავე კანონში მითითებულია ენის ცოდნასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებთან პირის შესაბამისობა (იხ. ზემოთ), პრობლემური გახდა სახელმწიფო ენაში გამოცდის ჩატარების წესის შემუშავება. შეფასებისა და გამოცდების ეროვნული ცენტრთან, აგრეთვე, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს სხვადასხვა დეპარტამენტის წარმომადგენლებთან სიტუაციური ანალიზის მომზადების ეტაპზე გამართულ შეხვედრებზე გამოიყო საგამოცდო სისტემის გაუმართაობის პრობლემასთან დაკავშირებულ საკითხთა მთელი წყება:

არ არის კანონმდებლობით მკვეთრად განსაზღვრული სახელმწიფო ენის ფლობის ვალდებულების მქონე პირთათვის ენის ფლობის დონე და ენის ფლობის შემოწმების ან დადასტურების საფუძველი.

საჯარო მოხელეთა მიერ ენის ფლობის ვალდებულების საკანონმდებლო ჩანაწერი და ენის ცოდნასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებთან პირის შესაბამისობის დადგენის საფუძველი არარეალისტურია. ყოველგვარი კვლევის გარეშე ცნობილი ფაქტია, რომ არასახელმწიფოენოვანი საგანმანათლებლო დაწესებულების დამთავრების დოკუმენტი არ არის ენის რეალურად ცოდნის დამადასტურებელი საბუთი, რაც ქმნის კანონით განსაზღვრული მოთხოვნის (მუხლი 6.4) აღსრულების პრობლემას.

სახელმწიფო ენის ერთიანი საგამოცდო სისტემის გაუმართაობის ერთ-ერთი ფაქტორია ისიც, რომ არ არსებობს საკანონმდებლო უზრუნველყოფა საქართველოს მოქალაქეობის მსურველთათვის სახელმწიფო ენის ფლობის დონის განსაზღვრისთვის. დღეს საქართველოში რამდენიმე უწყება გასცემს ენის ფლობის დამადასტურებელ დოკუმენტს საქართველოს მოქალაქეობის მსურველებზე, რაც ეწინააღმდეგება სახელმწიფო ენის შესახებ კანონს. შეფასების კრიტერიუმები განსხვავებულია. ინტერვიუებმა აჩვენა, რომ ხშირად ეს არის ფორმალური გამოცდა და გამოცდაჩაბარებულთა უმრავლესობა ვერ აკმაყოფილებს ენის ცოდნის მინიმალურ დონეს. ეს ხელს უშლით მათ საზოგადოებრივ ინტეგრაციაში, საქმიანობაში და, რაც მთავარია, ქმნის სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების შეზღუდვის დამატებით საფუძველს.

სახელმწიფო ენის ნორმალიზაცია და სტანდარტიზაცია

სახელმწიფო ენის ნორმალიზაცია-სტანდარტიზაცია სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

ქართული ენობრივი ნორმების განახლება და შემუშავებაზე რამდენიმე კვლევით ცენტრში მიმდინარეობს მუშაობა, მათ შორისათსუ არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, შოთა რუსთაველის სახელობის ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და სხვ. გლობალიზაციამ, ტექნოლოგიურმა ცვლილებებმა და ინფორმაციის გავრცელების ახალმა საშუალებებმა, მათ შორის, საზოგადოებრივ ყოველდღიურობაში სოციალური ქსელის როლის გაზრდამ და ამით ზეპირი მეტყველების წერილობითი ფორმის სწრაფმა დამკვიდრებამ წარმოშვა ახალი გამოწვევები, რომლებსაც ნორმალიზაციის ტრადიციული ფორმა და ტემპი ვერ უწყობს ფეხს.

ევროპის ქვეყნების უმეტესობა ენობრივ ნორმასა და სტანდარტს ამკვიდრებს ენის კორპუსების სიხშირული და თვისებრივი მონაცემების კვლევით, გასახლებელი ან განსამტკიცებელი ნორმების გამოვლენის შემდეგ ადგენს ენის ნორმალიზაციის მიდგომებს. ქართული ენის თანამედროვე კორპუსები, აგრეთვე, კორპუსული კვლევების გამოცდილება ამ მიმართულებით არ არის საკმარისად განვითარებული და კონსოლიდირებული ტრადიციულ ლინგვისტიკასთან. ამიტომ ნორმათა კვლევისა და განახლების პროცესი რამდენადმე ჩამორჩა ამ დაჩქარებულ რიტმს.

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო ენის შესახებ კანონი ნორმალიზაციის პროცესს განსაზღვრავს, არ არსებობს ეფექტური მექანიზმი, რომელიც ნორმალიზაციის პროცესს უწყვეტსა და თანმიმდევრულს გახდიდა. სახელმწიფო ენის ნორმალიზაციისა და სტანდარტიზაციისთვის წინა საუკუნეში შექმნილი ერთიანი აკადემიურ-ადმინისტრაციული სისტემა XX საუკუნის ბოლოსთვის მოიშალა. საბჭოთა პერიოდში მთავრობა კონკრეტულ სამეცნიერო ჯგუფს და ინსტიტუციას უკვეთავდა ნორმათა შემუშავებას და მათი სამეცნიერო საქმიანობა და ანაზღაურება განსაზღვრული იყო შესრულებული სამუშაოს ვადებითა და მოცულობით.⁵

ამჟამად სახელმწიფო ენის დეპარტამენტს არა აქვს სამეცნიერო მუშაობის პრეროგატივა და ის ვერც რომელიმე კვლევითი სტრუქტურის საკვლევ თემათა აქტუალობაზე ახდენს ზეგავლენას, აქედან გამომდინარე, ნორმათა განახლება არასისტემურია და მთლიანად ვერ მოიცავს დეპარტამენტის მიერ გამოვლენილ ხარვეზებსა და დასახულ პრიორიტეტებს.

ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები ახლდება გასულ საუკუნეში ქართული სალიტერატურო ენის ნორმათა კომისიის მიერ დადგენილი პრინციპების მიხედვით და ემყარება წინა თაობების მკვლევართა ხანგრძლივ და საფუძვლიან აკადემიურ კვლევას, თუმცა ქართული ენის აკადემიური ორთოგრაფიული ლექსიკონი 1998 წლის შემდეგ არ განახლებულა.

ორთოგრაფიული ლექსიკონების არსებული ელექტრონული ბაზა ბეჭდური ლექსიკონების არასტრუქტურირებული ანალოგია და არ შეიცავს სიახლეების ასახვის შესაძლებლობას, ის მხოლოდ ხელმისაწვდომობას ზრდის აქამდე მხოლოდ ბეჭდური სახით არსებულ ინფორმაციაზე და ვერ ასახავს ნორმატიული სამუშაოს მიმდინარე პროცესების სურათს.

თსუ არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში შეიქმნა რამდენიმე სხვადასხვა სახის ორთოგრაფიული ლექსიკონი, რომლებმაც ერთგვარად შეამსუბუქეს არსებული დეფიციტი, თუმცა ერთიან, განახლებულ და

⁵ ლ. ლეჟავა, ახალი ქართული სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციის ისტორია და პრინციპები, 2004

ხელმისაწვდომ ორთოგრაფიულ რესურსზე სამომხმარებლო მოთხოვნა მაინც დიდია.

სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის შექმნის შემდეგ ახალი კანონმდებლობის შესაბამისად განახლდა სალიტერატურო ნორმების მხოლოდ მცირე ნაწილი.

არ არსებობს ერთიანი ორთოგრაფიული ბაზა, რომელიც თავს მოუყრიდა ყველა ნორმატიული ლექსიკონის მონაცემს და, რაც მთავარია, რეგულარულად ასახავდა ნორმალიზაცია-სტანდარტიზაციის სფეროში მომხდარ განახლებებს. ასეთი ბაზის არარსებობა ზღუდავს მომხმარებლის ხელმისაწვდომობას ნორმაზე, აფერხებს ნორმების განახლებას, აგვიანებს ახალი ნორმის დამტკიცებას, მის დაწერგვას, პოპულარიზაციას და საბოლოოდ აფერხებს სახელმწიფო ენის სწორი ფუნქციონირების პროცესს.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის რვატომეული, რომელსაც, აგრეთვე, აქვს დიდი ნორმატიული ნდობა მომხმარებლისგან, გამოიცა 1950-1964 წლებში და მას შემდეგ ერთხელ განახლდა. გამოცემულია განახლებული რედაქციის მხოლოდ ოთხი ტომი სავარაუდო თორმეტიდან – 4 ასო-ნიშანი: ა, ბ, გ, დ (შედარებისათვის, ინგლისური ენის განმარტებითი ლექსიკონი (Oxford English Dictionary) ყოველწლიურად ახლდება, რადგან იგი არის ინგლისური სალიტერატურო ენის დადგენის უმთავრესი ინსტრუმენტი. უკანასკნელად ის 2021 წლის მარტში განახლდა)⁶. ასეთი ტემპით განახლებადი სამუშაო, ბუნებრივია, ვერ ჩაითვლება ნამდვილ განახლებად, რადგან ბოლო ტომების გამოსვლისას წინა ტომები დიდი ხნის მოძველებული იქნება.

რედაქტორისა და კორექტორის პროფესიებზე დაბალი საბაზრო მოთხოვნის გამო არ არსებობს საკადრო განვითარების სრულფასოვანი და უწყვეტი ციკლი: არ არსებობს (ან ფორმალურად არსებობს) რედაქტორების (სტილისტების) მოსამზადებელი მიზნობრივი აკადემიური პროგრამები უმაღლეს სასწავლებლებში, გადასამზადებელი კურსები, სხვა სახის საკვალიფიკაციო ცენტრები.

დღეს წარმოუდგენელია, რომ ნორმალიზაციისა და სტანდარტიზაციის საკითხი ახალი ინფორმაციული ნაკადებისა და ტექნოლოგიების მზარდი ტენდენციის გათვალისწინების გარეშე იყოს განხილული. ენობრივი რესურსების დიდი ნაწილი იქმნება საერთაშორისო სტანდარტების (ISO, TEI...) გაუთვალისწინებლად.

გლობალიზაციის პროცესის კვალდაკვალ შემოსული ახალი დარგებისა და ახალი ტექნოლოგიების მზარდი ნაკადის ტერმინოლოგიური მომსახურებისთვის ქვეყანა მოუმზადებელი აღმოჩნდა, რამაც გამოიწვია ინგლისურიდან შემოსული ბარბარიზმების მყარად დამკვიდრება სხვადასხვა დარგში. უცხოენოვანი

⁶ <https://public.oed.com/updates>

ტერმინოლოგიის თითქმის 30-წლიანი უკონტროლო შემოდინება ერთ-ერთ მტკივნეულ პრობლემად იქცა ქართული ენისათვის.

მიუხედავად გასულ საუკუნეში ან უახლოეს წარსულში გამოქვეყნებული ტერმინოლოგიური ლექსიკონების შთამბეჭდავი ჩამონათვალისა, ტერმინოლოგიური ნორმატიული ლექსიკოგრაფია დღევანდელ მოთხოვნებს ვერ აკმაყოფილებს. მიმდინარეობს ტერმინოლოგიური მემკვიდრეობის გაციფრულებისა და მათ საფუძველზე სხვადასხვა ელექტრონული რესურსის შექმნის სამუშაოები, მაგრამ არ იქმნება ან არასათანადო ტემპითა და ინტენსივობით არ იქმნება სტანდარტზე დაფუძნებული ახალი ტერმინოლოგიური ლექსიკონები.

ტერმინოლოგიის სტანდარტიზაციისა და ჰარმონიზაციისათვის თანამედროვე მსოფლიო ქმნის მძლავრ მრავალდარგოვან მთარგმნელობით პარალელურ კორპუსებსა და მათზე დაფუძნებულ ტერმინოლოგიურ ბაზებს, აგრეთვე, ტერმინთბანკებს.

ტერმინთბანკი თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კულტურულ-სამეცნიერო და პოლიტიკური ატრიბუტია. ასეთი ბანკების შესაქმნელად დიდი ფინანსური და ადამიანური რესურსია ხოლმე მობილიზებული. ტერმინთბანკების შექმნა სტრატეგიულ ამოცანად განიხილება, ზოგჯერ მისი შექმნისა და განკარგვის საკითხები სამართლებრივადაც არის განსაზღვრული, მაგალითად, ლიეტუვაში მოქმედებს სპეციალური კანონი ტერმინთბანკის შესახებ.⁷

ქართული ტერმინთბანკის შექმნაზე მუშაობს თსუ არნ. ჩიქობავას ენათმეცნიერების ინსტიტუტი.⁸ სათანადო მხარდაჭერის არარსებობის გამო ეს სამუშაო არ არის ეფექტური ახალი ტერმინოლოგიის შექმნისა და ჰარმონიზაციის თვალსაზრისით. ასევე, საგულისხმოა ის, რომ ტერმინთბანკი მხოლოდ სამუშაო ნიღბით (ინტერფეისით) არსებობს, ის არ არის გამოქვეყნებული და ხელმისაწვდომი რიგითი მომხმარებლისთვის.

ტერმინოლოგიური პოლიტიკის არაეფექტურობის თვალსაჩინო მაგალითია ქართულენოვანი სასკოლო და უმაღლესი განათლების სახელმძღვანელოთა ტერმინოლოგიური სიჭრელე. ერთი და იმავე დარგის სამეცნიერო ნაშრომები და სასწავლო სახელმძღვანელოები განსხვავებულ ტერმინოლოგიას იყენებენ, რაც ხელს უშლის ტერმინთა უნიფიცირებას ამ სფეროში. ეს კი გამართული ტერმინოლოგიის უმთავრესი საფუძველია.

ვითარებას ართულებს ის გარემოებაც, რომ ტერმინოლოგიაში დასაქმებული კადრების პროფესიული ზრდისა და სწავლების ციკლი არ არის გამართული. სათანადო ფაკულტეტებზე ტერმინოლოგიის სწავლება ფრაგმენტული ხასიათისაა. ნაკლებად ხდება დისერტაციების დაცვა ტერმინოლოგიის საკითხებზე, ხოლო ამ

⁷ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.248131>

⁸ <http://termbank.ge>

მიმართულებით აკადემიური ხარისხის მქონე პირები ხშირად არ არიან დასაქმებულნი უშუალოდ ტერმინოლოგიური მიმართულებით. ტერმინოლოგთა აღზრდა უფრო სამუშაო ადგილზე, კონკრეტული ლექსიკონების შექმნის, პირადი გამოცდილების გაზიარებით ხდება. ეს განაპირობებს ტერმინოლოგიური სამუშაოებისთვის კვალიფიციური კადრების სიმცირეს, არაკონკურენტუნარიან გარემოსა და არაჯანსაღ პირობებს დარგის განვითარებისათვის.

აღნიშნული პრობლემების გამომწვევი ფაქტორებია: დარგის სპეციალისტებისა და ენათმეცნიერების თანამშრომლობის ხარისხი და ინტენსივობა, ტერმინოლოგიური რესურსების სიმწირე, ახალი დარგების გაჩენის კვალდაკვალ ტერმინოლოგიის შემუშავებისათვის მოუმზადებლობა, არსებული ტერმინოლოგიური ლექსიკონების ხელმისაწვდომობა, ადამიანური და ფინანსური რესურსების სიმცირე, პროფესიონალ ტერმინოლოგთა გადასამზადებელი პროგრამებისა და სასწავლო მოდულების არარსებობა, დარგის მესვეური ორგანიზაციებისთვის დარგის ტერმინოლოგიის დადგენასა და ჰარმონიზაციაზე პასუხისმგებლობის არარსებობა, ტერმინოლოგიური ლექსიკონების ექსპერტიზის პროცედურისა და ადმინისტრირების მექანიზმის არარსებობა; სამეცნიერო, პოლიტიკური, დარგობრივი თარგმანის არასტანდარტულობა და კადრების არაკვალიფიციურობა, ინტერნეტის ენის მართვისა და ზედამხედველობის მექანიზმების არქონა; მრავალდარგოვანი მთარგმნელობითი პარალელური კორპუსებისა და მათზე დაფუძნებული ტერმინოლოგიური ბაზების არარსებობა, ტერმინობანკის არარსებობა.

ყოველივე ეს იწვევს ტერმინოლოგიური მუშაობის მნიშვნელოვან შეფერხებას, ენაში ახალი არამართებული ტერმინოლოგიისა და ბარბარიზმების დამკვიდრებას. აღწერილი ტერმინოლოგიური კვლევა და დარგობრივი ლექსიკონების შექმნა გრძელდება, მაგრამ არც ერთი ახლადშექმნილი ლექსიკონი არ არის დამტკიცებული მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით და, შესაბამისად, არა აქვს იურიდიული ძალა. ეს ითქმის როგორც სამეცნიერო, ისე ყოფითი სფეროს სხვადასხვა დარგისა და მიმართულების ტერმინოლოგიაზე.

სახელმწიფო ენის ფლობა ფორმალური და არაფორმალური განათლების ყველა საფეხურზე

ქართული ენის სწავლება

სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემაფერხებელია სახელმწიფო ენის ცოდნის არასაკმარისი დონე. განსაკუთრებით, მოსახლეობის იმ ნაწილში, რომლისთვისაც ქართული მეორე ენაა.

2014 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის მიხედვით ეთნიკურად სომეხი მოქალაქეების 53,3%, ხოლო ეთნიკურად აზერბაიჯანელი მოქალაქეების 74,4% ვერ ფლობს სახელმწიფო ენას (სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, მოსახლეობის საყოველთაო აღწერა, 2014).

2014 წლის საყოველთაო აღწერა გვაწვდის ძირითად ცნობებს საქართველოს მოსახლეობის მშობლიური ენების შესახებ, თუმცა სხვა, დამატებითი მონაცემები, როგორებიცაა – მეორე ენის ფლობის დონე, სახელმწიფო ენის ფლობის დონე, სხვა მცირერიცხოვანი ენების ცოდნის და გავრცელების დონე – არ გვაქვს. მონაცემთა სიმწირეზე მიანიშნებს ანგარიში: საქართველოს მიერ ევროპის საბჭოს ეროვნული უმცირესობების დაცვის ჩარჩო კონვენციის (FCNM) იმპლემენტაციასთან დაკავშირებით დამტკიცებულ მესამე რეზოლუციაში (17 ივნისი, 2020) გადასაწყვეტ საკითხებს შორისაა ის, რომ საქართველოს აღწერის მონაცემები მწირია და შემდეგი საყოველთაო აღწერა უნდა ითვალისწინებდეს 2020 წლის მოსახლეობისა და განსახლების აღწერის პროგრამის პრინციპებს, რომლებიც გულისხმობს თვითდენტიფიკაციის შესახებ ინფორმაციის აღნიშვნას აღწერის დროს⁹. თვითდენტიფიკაციის ერთ-ერთი კრიტერიუმი კი არის ენობრივი მიკუთვნებულობისა და ენების ფლობის დონის აღნიშვნა.

ეთნიკურ უმცირესობებს, რომელთა ურთიერთობა წლების განმავლობაში სახელმწიფოსთან რუსული ენით იყო გაშუალებული, ბუნებრივია, რომ დაუდგათ სამოქალაქო ინტეგრაციის მწვავე კრიზისი.

სახელმწიფო წლებია ატარებს თანამიმდევრულ ენობრივ პოლიტიკას ამ პრობლემის მოსაგვარებლად:

2004 წლიდან მოქმედებს მულტილინგვური განათლების პროგრამა, რომელიც არაქართულ სკოლებში ქართული ენის სწავლის გაძლიერებას და ამით ეროვნულ უმცირესობათათვის სამოქალაქო ინტეგრაციის ხელშეწყობას ისახავს მიზნად (მულტილინგვური პროგრამის დებულება, 2004);¹⁰

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ საქართველოს კანონში 2009 წლის 19 ნოემბერს მიღებული ცვლილებების შესაბამისად, დადგინდა სტუდენტთა კვოტა, რომლებსაც უნდა გაევიდნენ ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამა (ე.წ. 1+4 პროგრამა). ამ მასშტაბური და კომპლექსური ძალისხმევის შედეგად მნიშვნელოვნად გაიზარდა ხელმისაწვდომობა სახელმწიფო ენის შესწავლაზე. აღსანიშნავია, რომ შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინიციატივით ზურაბ ჟვანიას სახელობის სკოლამ ქართული ენის შემსწავლელი კურსები გახსნა ახალქალაქის, ნინოწმინდის, მარნეულისა და დმანისის მუნიციპალიტეტების სასულიერო

⁹ https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/Series_M67Rev3en.pdf

¹⁰ <http://mes.gov.ge/old/upload/editor/file/Brdzanebebi/2010/Agvisto/672.pdf>

პირებისთვის; ქართული ენის შემსწავლელი კურსი უწყვეტად მოქმედებს შეიარაღებულ ძალებში (1000-ზე მეტი ბენეფიციარი), ასევე პენიტენციურ სისტემაში სავალდებულო გახდა სახელმწიფო ენის შესწავლა; არაქართულენოვანი საბავშვო ბაღების სასკოლო მზაობის პროგრამას დაემატა საკომუნიკაციო უნარების განვითარება ქართულ ენაზე, პროფესიულ სასწავლებლებში დაინერგა ქართულენოვანი პროფესიული ტერმინოლოგიის სწავლება („სკოლამდელთა განათლების კანონი“).

მოსწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი ახორციელებს პროგრამებს „ასწავლე საქართველოსთვის“ და „არაქართულენოვანი სკოლების მხარდაჭერის პროგრამას“. ამ პროგრამებში დიდი ადგილი უჭირავს ქართული ენის სწავლების ხარისხის ამაღლების მხარდაჭერას.

მიუხედავად იმისა, რომ არაქართულენოვანი მოსახლეობისათვის ქართული ენის სწავლების საკითხს დიდი სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა აქვს და ამ მიმართულებით გატარდა მასშტაბური ღონისძიებები, მიღწეული შედეგები არასაკმარისია და არაქართულენოვან მოქალაქეთა დიდი ნაწილისათვის ქართული ენის გამოყენება პრობლემად რჩება, რის გამოც იზღუდება მათი შესაძლებლობები, მიიღონ შესაბამისი განათლება, ხელი ეშვებათ პროფესიულ განვითარებაში, აქვთ ინფორმაციული იზოლაციის განცდა, რაც განსაკუთრებით გამოვლინდა კორონავირუსის პანდემიის დროს. ყოველივე ამის გამო ფერხდება ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური სტატუსის სრულფასოვნად რეალიზება; შეფერხებით ხორციელდება საჯარო სამსახურის შესახებ სახელმწიფო კანონი, რომლის თანახმად საჯარო მოსამსახურე უნდა ფლობდეს სახელმწიფო ენას (მუხლი 6.4); ეს კი აწელებს მოქალაქეთა ინტეგრაციის პროცესს, რომელსაც გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს სახელმწიფოებრივი ერთობისათვის.

მოსწავლეებში სახელმწიფო ენის ფლობის მიმართულებით მნიშვნელოვან მონაცემებს გვაწვდის „სახელმწიფო შეფასება – ქართული როგორც მეორე ენა (VII კლასი)“, რომელიც 2018 წელს ჩატარდა აშშ-ის ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციის მხარდაჭერით. შეფასება ეყრდნობა არაქართულენოვანი მეშვიდეკლასელი მოსწავლეების კვლევას და მიზნად ისახავს როგორც მათი ქართული ენის ცოდნის დონის განსაზღვრას, ასევე – გამოძვევე მიზეზებისა და საგანმანათლებლო სისტემებში არსებული პრაქტიკის ზეგავლენას მოსწავლეთა მოსწრებაზე.

აღნიშნული შეფასების მიხედვით, მოსწავლეთა შედეგები მიღწევის საფეხურების მიხედვით ასე გადანაწილდა: მაღალი საფეხური – 12,3%, საშუალო საფეხური – 11,3, დაბალი საფეხური 12,7%, ხოლო დაბალ საფეხურს მიღმა – 63,7%. წყარო: „სახელმწიფო შეფასება – ქართული როგორც მეორე ენა (VII კლასი)“, გამოცდების ეროვნული ცენტრი, 2018.

კვლევაში ასევე აღნიშნულია ის ფაქტი, რომ გამოკითხულთა 90%-ს ენის შესწავლის დიდი სურვილი აქვს, მაგრამ არასასურველი შედეგი წინ წამოსწევს მასწავლებელთა კვალიფიკაციის საკითხს.

ის, რომ სახელმწიფო ენის ცოდნა მნიშვნელოვანი ფაქტორია მოქალაქეებისათვის, დასტურდება 2021 წელს „კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრის“ მიერ ჩატარებული კვლევის – „საქართველოს მომავალი“ – თანახმად, გამოკითხულთა სრულ უმრავლესობას ენა ეროვნული იდენტობის მნიშვნელოვან ატრიბუტად მიაჩნია. გამოკითხულთა 92% მიიჩნევს, რომ საქართველოს მოქალაქეები ქართულად უნდა საუბრობდნენ, ხოლო გამოკითხულთა 94%-ის აზრით, უმცირესობების წარმომადგენლებმა, რომელთაც საჯარო სამსახურში დასაქმება სურთ, ქართული ენის ცოდნა უნდა მოეთხოვებოდეთ¹¹. გამოკითხვაში მონაწილეობდნენ როგორც ქართველი, ისე ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებიც.

სახელმწიფო ენის ფლობის დაბალი დონის გამომწვევი ფაქტორებიდან საკანონმდებლო ხარვეზები განხილულია ზემოთ (იხ. გვ. 10). ამასთან, კანონმდებლობასა და ადმინისტრირებასთან არის დაკავშირებული სახელმწიფო ენის ცოდნის დონის შეფასება-შემოწმების სისტემის გაუმართაობა. კერძოდ, სხვადასხვა საგანმანათლებლო საფეხურზე ქართული ენის ცოდნის დონის შემოწმების საკითხი – ქართული ენის საგამოცდო ვალდებულება დღევანდელ საგანმანათლებლო სისტემაში მხოლოდ ეროვნულ გამოცდებზე ჩნდება. ქართული ენის ფლობის დაბალ დონეს, როგორც სახელმწიფო ენის ხარვეზიანი ფუნქციონირების ერთ-ერთ მიზეზს, მნიშვნელოვნად განაპირობებს ზოგადსაგანმანათლებლო საფეხურზე ქართული ენის ფლობის შემოწმების მექანიზმის (გამოცდის ან თუნდაც ტესტირების) არარსებობა.

სახელმწიფო ენაში ერთიანი, საერთაშორისო და ეროვნულ სტანდარტებზე დაყრდნობილი გამოცდის არარსებობა თავს იჩენს საზოგადოებრივი ცხოვრების ბევრ სფეროში და მნიშვნელოვნად აფერხებს ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის სრულფასოვან ფუნქციონირებას, აქვეითებს ქართული ენის პრესტიჟს. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ ქართული ენის ცოდნა არ არის მნიშვნელოვანი პიროვნული და კარიერული წინსვლისთვის, რომ მისი ფლობის მინიმალური დონე საკმარისია კანონით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესასრულებლად.

დღეს ქართული, როგორც მშობლიური ენა, ისწავლება ყველაქართულენოვან ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში. საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე ქართული ენის სწავლებისათვის მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა სახელმწიფოს მიერ. დაინერგა სახელმძღვანელოების გრიფირების წესი, რაც ხელს უწყობს ავტორთა შორის ჯანსაღ კონკურენციასა და სახელმძღვანელოების ხარისხის ამაღლებას, წლების განმავლობაში იხვეწებოდა

¹¹ https://crrc.ge/uploads/tiny_mce/documents/Future%20of%20Georgia/Final%20FoG_Geo_08_04_2021.pdf

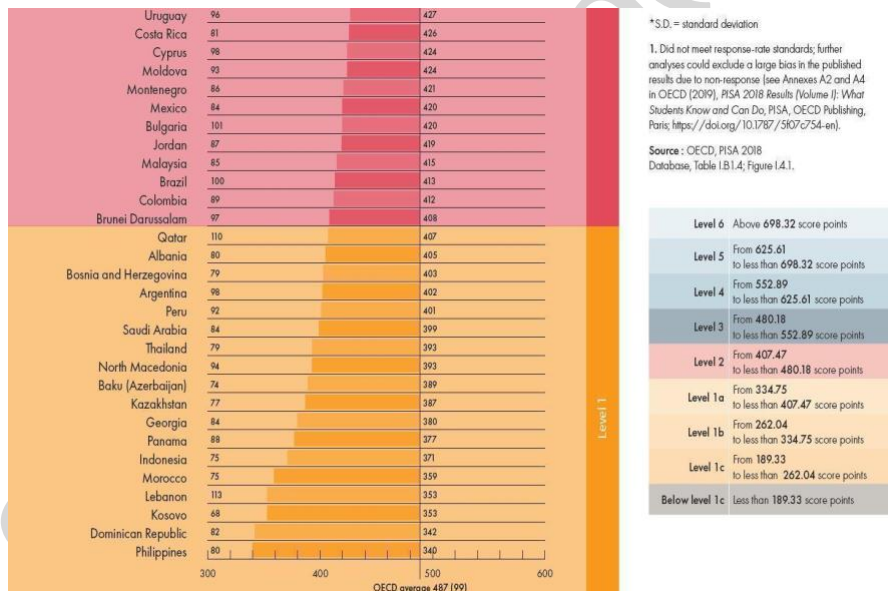
ეროვნული სასწავლო გეგმა და იცვლებოდა გრიფირების წესიც. მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებისათვის, რისი ნათელი მაგალითიც არის „ახალი სკოლის“ მოდელი, რომლის მიხედვითაც, პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლების კვალდაკვალინერგება სწავლების თანამედროვე მეთოდები.

მიუხედავად წლების განმავლობაში გატარებული მასშტაბური ღონისძიებებისა, ქართული ენის ცოდნის დონე მოსწავლეებში საკმაოდ დაბალია. აღნიშნულს ადასტურებს საერთაშორისო კვლევებიც.

პიზის (PISA) კვლევების 2018 წლის მონაცემების მიხედვით, საქართველოს 79 მონაწილე ქვეყანას შორის 280 ქულა აქვს, რაც ძალიან დაბალი შედეგია.^{12 13}

პიზის კვლევები აფასებს ინდივიდის მიერ ტექსტის გაგების, გამოყენებისა და გაზიარების უნარებს. ბუნებრივია, რომ ენის ცოდნა მჭიდრო კავშირშია წაკითხულის გააზრებასთან, ტექსტის გამოყენებასთან.

სურათი №1.

განათლების ხარვეზებისა და წიგნიერების დაბალი დონის გარდა, ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის ფლობის დაბალ დონეს განაპირობებს მისი არაპრესტიჟულობა როგორც განათლების, კულტურისა და მეცნიერების ენისა. მაღალი კვალიფიკაციის პროფესიონალთა ინტერნაციონალიზაციის, განათლების გაღრმავების პროცესში (განსაკუთრებით ახალგაზრდა თაობაში) სულ უფრო და უფრო ერთვება უცხო (ინგლისური) ენა. ქვეყანაში იზრდება განათლებული, წიგნიერი, მზარდი და განვითარებადი კადრების რიცხვი, რომელთაც შემდგომი წინსვლის ენობრივი საყრდენი, ანუ ის მაღალი კომპეტენცია, რომელიც სჭირდება პოლიტიკური, სამეცნიერო, პროფესიული წინსვლის მაღალ ინსტანციებს, მხოლოდ

¹² [https://naec.ge/uploads/postData/20-21/kvlevebi/PISA2018-Georgia%20\(1\).pdf](https://naec.ge/uploads/postData/20-21/kvlevebi/PISA2018-Georgia%20(1).pdf)

¹³ <https://www.oecd.org/pisa/publications/pisa-2018-results.htm>

უცხო ენაზე აქვთ, ქართული ენის ცოდნა კი მათი უმეტესი ნაწილისთვის არ არის პრესტიჟული და, შესაბამისად, არ არსებობს ქართული ენის კომპეტენციის სრულყოფის მოტივაცია.

ქართული ენის სწავლების ხარისხი არ არის უზრუნველყოფილი ენის ფლობის სტანდარტზე დაფუძნებული შემოწმების სისტემით. ერთადერთი გამოცდა, რომელიც ქართულის, როგორც დედაენის ფლობის დონეს ამოწმებს და ადასტურებს, არის ერთიანი ეროვნული გამოცდები ქართულ ენასა და ლიტერატურაში.

წიგნიერების დაბალი დონე და ყველა უმაღლეს სასწავლებელში ქართული ენის პრაქტიკული კურსების არარსებობა (გარდა პროფილური ფაკულტეტებისა) უმაღლეს სასწავლებლის სტუდენტებში ვერ უზრუნველყოფს აბიტურიენტობის დროს შეძენილი ცოდნის განმტკიცებას და განვითარებას. სტრატეგიაზე მუშაობისას გაანალიზებული იქნა რუსთაველის საზოგადოების მიერ ჩატარებული ზედაპირული მოკვლევის მასალები, რომლებიც ცხადად აჩვენებენ საუნივერსიტეტო საფეხურზე ქართული ენის ფლობისა და წიგნიერების დაბალ დონეს.¹⁴

დღესდღეობით უნივერსიტეტების თითქმის ყველა ფაკულტეტზე ისწავლება საგანი „აკადემიური წერა“, რომელიც სავალდებულო საფაკულტეტო საგანია, თუმცა აღნიშნული საგანი ძირითადად მიმართულია კვლევის სტრუქტურაზე და ნაკლებად მოიცავს აკადემიური წერის ენობრივ საკითხებს.

ქართული დიასპორების წარმომადგენლების კულტურული და ენობრივი ინტეგრაციისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი ფაქტორია ენა. ქართული ენის ფლობა მათთვის სამშობლოსთან სულიერი კავშირის შენარჩუნების სიმბოლოა.

სხვადასხვა ქვეყანაში დიასპორების წარმომადგენელთა დიდი ინტერესითა და საქართველოს სახელმწიფოს თანადგომით ამჟამად საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიერ დაქვემდებარებულია 12 საკვირაო სკოლა, რამდენიმე ათეული საკვირაო სკოლა კი ფუნქციონირებს უშუალოდ ემიგრანტთა პატრონაჟით. სამინისტროს მიერ დაქვემდებარებულ საკვირაო სკოლებში ქართულის სწავლება მიმდინარეობს სპეციალურად საგარეო საქმეთა სამინისტროს პროექტის ფარგლებში შექმნილი სახელმძღვანელოებით; აღსანიშნავია, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს პროექტი „ქართული ენის დისტანციური კურსი“, რომლის მიზანია საზღვარგარეთ მცხოვრებ ქართველ ბავშვებში ქართული ენისა და კულტურის პოპულარიზაცია. სასწავლო კურსის სამიზნე აუდიტორიაა 5-დან 15 წლამდე მოზარდები.

განხორციელებული ღონისძიებების მიუხედავად, არსებობს პრობლემის გამომწვევი შემდეგი ფაქტორები: არასაკმარისია სწავლების თანამედროვე

¹⁴ გ. გოგოლაშვილი, ინტელიგენციის ქართული, გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკა“, N 89/90; 26-27 აპრილი, 2021 წ.

მეთოდებზე მორგებული სასწავლო რესურსები, არ არის შემუშავებული სწავლების ერთიანი მიდგომა; სახელმწიფოს მხარდაჭერით არ ხდება ამ საკვირაო სკოლის პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლება, მით უმეტეს, რომ პედაგოგთა უმეტესობა არასპეციალისტია; არ არის მჭიდრო კავშირი საკვირაო სკოლებს შორის.

ამ პროცესს არა აქვს უწყვეტი და სტაბილური ინსტიტუციური მხარდაჭერა და მხოლოდ მცირე საგრანტო დაფინანსების ხარჯზე არსებობს.

2020 წელს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების შესახებ, რომლის თანახმადაც, განათლების, მეცნიერების, კულტურისა და სპორტის სამინისტროს უნდა უზრუნველყო სურდო თარჯიმნების სერტიფიცირების პროგრამის შემუშავება და დამტკიცება 2021 წლის 1-ელ იანვრამდე.¹⁵ დღეისთვის შექმნილია სკოლის დაწყებითი საფეხურის სახელმძღვანელოების შესტური ენის ლექსიკური ფონდი.

გაწეული სამუშაო არ არის საკმარისი და სპეციალურ საჭიროებათა პირებისთვის ენობრივი რესურსების შექმნა / განვითარება მოითხოვს მეტ მხარდაჭერას.

პრობლემის გამომწვევი ძირითადი ფაქტორებია: სწავლების არასათანადო ხარისხი ზოგადსაგანმანათლებლო საფეხურზე, შეფასების სისტემის (გამოცდის ან ტესტირების) არარსებობა ქართულის, როგორც მშობლიური ენის სწავლებისას (როგორც ზოგადსაგანმანათლებლო, ისე უფრო მაღალ საფეხურზეც), ასევე, ქართული ენის ერთიანი საგამოცდო სისტემის არარსებობა, რომლითაც ისარგებლებდნენ არაქართულენოვანი მოქალაქეები, საჯარო მოხელეები, მოქალაქეობის მსურველები და სხვა დაინტერესებული პირები; უმაღლესი სასწავლებლების სპეციალურ ფაკულტეტებზე ქართული ენის პრაქტიკული კურსების არარსებობა, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელთა მიერ ენის ცოდნის დაბალი დონე, სხვა საგნების პედაგოგთა ენის ფლობის დაბალი დონე, რაც ხელს უშლით სახელმწიფოს მიერ შეთავაზებული კვალიფიკაციის ამაღლების სისტემით სარგებლობასა და კარიერულ განვითარებაში; მნიშვნელოვანი ფაქტორია ისიც, რომ არ არსებობს სკოლამდელ ასაკში ქართული ენის კომპეტენციების განვითარების კონცეფცია, შესაბამისად, არ არსებობს სკოლამდელი ასაკისთვის განკუთვნილი სასწავლო პროგრამები ქართული ენისათვის (როგორც ქართველი, ისე სხვა ეთნიკური წარმომავლობის მოზარდებისთვის).

¹⁵ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4923984?publication=1>

აფხაზური ენის სწავლება

აფხაზური ენის სწავლებასთან დაკავშირებული პრობლემები, პირველ ყოვლისა, განპირობებულია აფხაზეთის ოკუპაციით, რის გამოც ვერ ხერხდება რეალური ზრუნვა აფხაზური ენის სწავლების ყველა საფეხურზე. ამ პირობების გათვალისწინებით, აფხაზური ენის სწავლების საკითხი უნდა შეფასდეს თსუ-სა და სოხუმის უნივერსიტეტებში, აჭარის რეგიონის 2 სკოლაში, ბათუმის აფხაზური საკვირაო სკოლისა და კავკასიური სახლის აფხაზური ენის კურსების სწავლების მდგომარეობით. არსებობს სხვადასხვა საფეხურის რამდენიმე სახელმძღვანელო აფხაზურ ენაში, თუმცა ისინი არ არის ხელმისაწვდომი მომხმარებელთა ფართო წრისათვის. აფხაზური ენის შესწავლის მოტივაცია და სურვილი სამეცნიერო ინტერესს არ სცდება. არ არსებობს ეფექტური დისტანციური კურსები აფხაზურის შესასწავლად, ენის იმ სპეციალისტთა რაოდენობაც შეზღუდულია, რომლებიც გაუძღვებოდა აფხაზური ენის სწავლებას განათლების სხვადასხვა საფეხურზე; არ არის აფხაზური ენის სწავლის, სწავლებისა და შეფასების სახელმწიფო სტანდარტი.

ყოველივე ეს აფხაზური ენის სწავლებას როგორც ფორმალური, ისე არაფორმალური განათლების სისტემაში აქცევს ფრაგმენტულ და ზედაპირულ პროცესად. აფხაზური ენის სასწავლო რესურსები არ არის საკმარისი სწავლების არეალის გასაფართოებლად, თუნდაც უცხოელ მოქალაქეთა ჩასართავად სამიზნე ჯგუფში. აფხაზური ენის სწავლების სრულ ციკლზე კონტროლისა და პასუხისმგებლობის გარეშე აფხაზური ენის კონსტიტუციური სტატუსის დაცვა შეუძლებელია.

ქართველური ენებისა და აფხაზური ენის მეცნიერული კვლევა

ქართული ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირება ასევე მჭიდროდაა დაკავშირებული მის მეცნიერულ შესწავლასა და ქართველოლოგიის დარგის განვითარებასთან.

ქართულის მეცნიერულ კვლევაში იგულისხმება როგორც სალიტერატურო ქართული ენის, ასევე მისი დიალექტებისა თუ სოციოლექტების შესწავლა. ქართული ენის შესწავლა სხვა ქართველური ენების – სვანურისა და მეგრულ-ლაზურის – საფუძვლიანი კვლევისა და მათი მონაცემების გარეშე არასრულყოფილია. ქართული ენის კვლევა და დოკუმენტირება ერთიან ქართველურ ენობრივ პარადიგმას გულისხმობს და ლინგვისტური ქართველოლოგიის დისციპლინას აერთიანებს.

საქართველოს ასეთი კვლევების ხანგრძლივი და ნაყოფიერი ტრადიცია აქვს. არსებობს სპეციალური კვლევითი ინსტიტუტები უნივერსიტეტებში, ასევე, ცალკე,

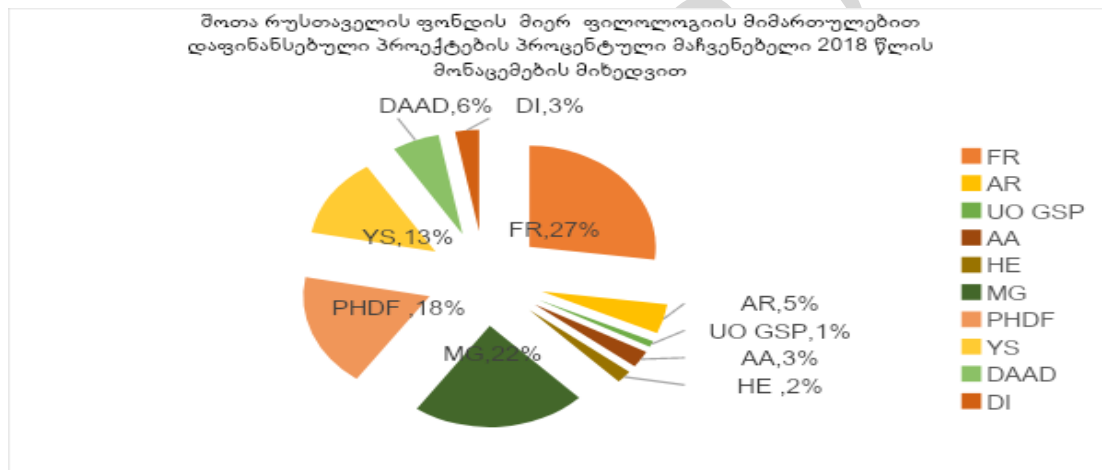
პროფილური კვლევითი ინსტიტუტები, რომელთა ძირითადი მიმართულება სწორედ ქართველოლოგიური კვლევებია.

ბოლო წლების განმავლობაში მნიშვნელოვნად გაიზარდა სახელმწიფოს მხარდაჭერა მეცნიერების განვითარებისათვის, კერძოდ, რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ ათეულობით საგრანტო კონკურსი ცხადდება მეცნიერების სხვადასხვა დარგის განსავითარებლად; სახელმწიფო და კერძო უნივერსიტეტები აცხადებენ შიდა საუნივერსიტეტო სამეცნიერო კონკურსებს; საერთშორისო თუ საუნივერსიტეტო გრანტებით აფინანსებენ სამეცნიერო ექსპედიციებს, კონფერენციებს და ა.შ.

ამ მხარდაჭერის მიუხედავად, ქართველოლოგიური/ჰუმანიტარული დარგები არ არის პრიორიტეტული, რაც სხვადასხვა დაფინანსებული პროექტის რაოდენობითაც დასტურდება.

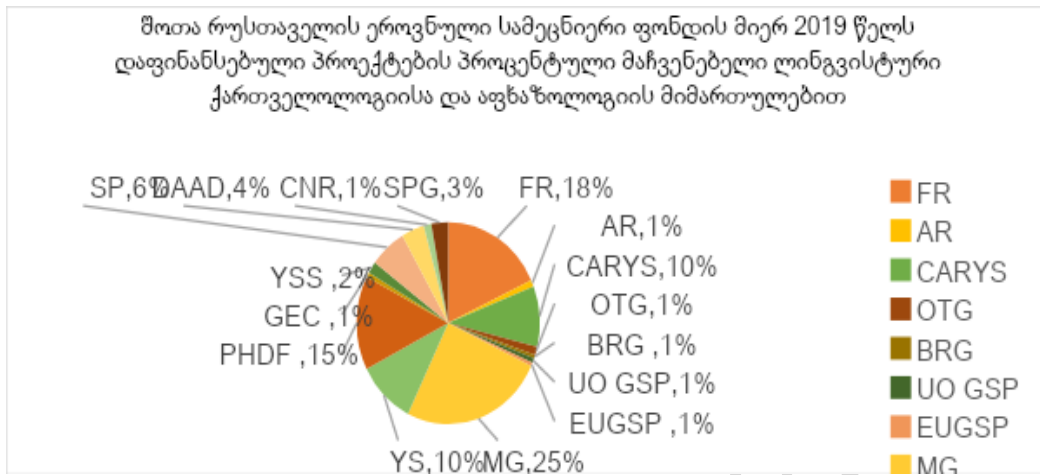
მაგალითად, რუსთაველის ფონდის 2018 წლის მონაცემებს თუ გადავხედავთ, სამეცნიერო საგრანტო პროექტების კონკურსში 80 გამარჯვებული პროექტიდან მხოლოდ 3 არის ლინგვისტური ქართველოლოგიის მიმართულებისა.

დიაგრამა №1:

2019 წელს რუსთაველის ფონდს სულ 19 საგრანტო კონკურსი ჰქონდა გამოცხადებული. ლინგვისტური ქართველოლოგიის მიმართულებით შესაძლებელი იყო 16 საგრანტო კონკურსში მონაწილეობა. ამ წელს ფონდმა სულ დააფინანსა 281 განაცხადი, რომელთაგან მხოლოდ 14 არის ფილოლოგიის მიმართულების. დეტალური ინფორმაცია ჩანს დიაგრამაზეც.

დიაგრამა №2:¹⁶

ზემოაღნიშნული ორი დიაგრამის მიხედვით, 2019 წელს, წინა წელთან შედარებით, მხოლოდ ფუნდამენტური კვლევების კონკურსში 9%-ით ნაკლები პროექტი დაფინანსდა ქართველოლოგიის მიმართულებით¹⁷.

ქართველოლოგიის დარგის ინტერნაციონალიზაცია

მეცნიერული კვლევების მხარდაჭერა მათი ინტერნაციონალიზაციის გარეშე თანამედროვე სამყაროში წარმოუდგენელია, რადგანაც ქართული მეცნიერება უნდა იყოს მსოფლიო აკადემიური სივრცის ნაწილი.

ბოლო წლების განმავლობაში სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გაატარა მეცნიერების ინტერნაციონალიზაციისა და პოპულარარიზაციისათვის.

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი ყოველწლიურად აცხადებს საგრანტო კონკურსებს უცხოეთის კვლევით ცენტრებთან თანამშრომლობით.

მიუხედავად ამისა, შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ გამოქვეყნებული ინფორმაცია გვიჩვენებს მხოლოდ ზოგად ტენდენციებს. ზედაპირული მოკვლევით საერთაშორისო თანამშრომლობას იშვიათად აქვს ინსტიტუციური პრიორიტეტის ხასიათი.¹⁸

რეფერირებადი სამეცნიერო ლიტერატურის თეზისებისა და ციტირებების მსოფლიოს მასშტაბით უდიდეს მონაცემთა ბაზაში, სკოპუსში (Scopus), ქვეყნების რანჟირების სისტემაში ბიბლიომეტრიული მონაცემების მიხედვით, საქართველო 84-ე ადგილზეა. თუმცა თუ მონაცემებს გავფილტრავთ სამეცნიერო

¹⁶ დიაგრამაზე მითითებულია პროგრამათა აბრევიატურები. საკონკურსო პროექტების სრული სახელწოდება იხ. ბმულზე <https://rustaveli.org.ge/geo/konkursebi-da-proqramebi>

¹⁷ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის კვლევა.

¹⁸ <https://rustaveli.org.ge/res/images/images/71093b2110079a695c412b9cf805703280b6fe22.png>

მიმართულებების შესაბამისად და მხოლოდ ლინგვისტიკის სფეროს მონაცემებს გავითვალისწინებთ, 79-ე ადგილზე აღმოჩნდება. რანჟირების ეს მაჩვენებელი ვერ ჩაითვლება ცალსახად დადებით შედეგად, რადგანაც, შედარებისთვის აღებულია მხოლოდ აღმოსავლეთი ქვეყნების რანჟირება 2019 წლისთვის. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ 2020-ში კორონავირუსის პანდემიით გამოწვეული შეზღუდვების ფონზე სამეცნიერო მუშაობაც პასიური გახდა, რაც რანჟირების უახლესი მონაცემებზეც აისახა. 2019 წლის მონაცემებით საქართველო მე-18 ადგილზეა. მას უსწრებს რუმინეთი, ჩეხეთი, პოლონეთი, უკრაინა და სხვ. აღნიშნულ ბაზაში 2017 წელს საქართველო მე-17 ადგილს იკავებდა, ხოლო 2018 წელს კი – მე-14-ს.

ამ მონაცემების თანახმად 2017, 2018, 2019 წლებში გამოქვეყნებული პუბლიკაციების რაოდენობა (და საქართველოს ადგილი) პროპორციულია სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული (შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ) საგრანტო პროექტების რაოდენობისა.

სურათი №2: აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების რანჟირება ბიბლიომეტრიული მონაცემების მიხედვით.¹⁹

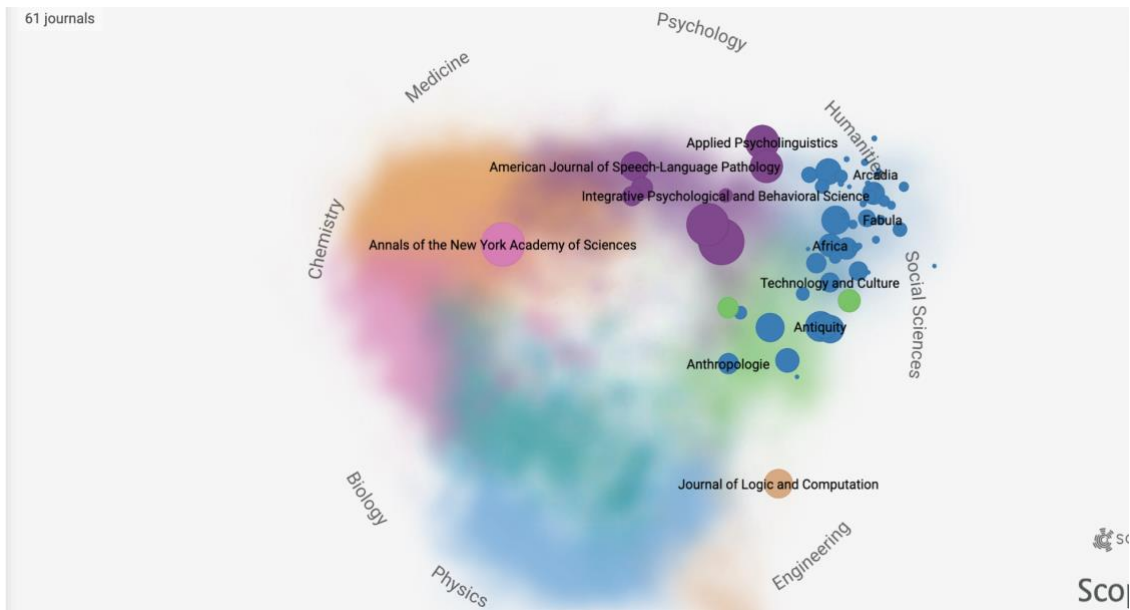
14	 Latvia	31	31	42	26	1.35	10
15	 Montenegro	31	31	3	1	0.10	4
16	 Belarus	25	25	4	0	0.16	6
17	 Bosnia and Herzegovina	17	17	2	2	0.12	5
18	 Georgia	14	14	6	0	0.43	8
19	 Armenia	11	11	1	1	0.09	4
20	 Macedonia	8	8	0	0	0.00	5
21	 Azerbaijan	6	6	0	0	0.00	3
22	 Albania	5	5	0	0	0.00	2
23	 Moldova	3	3	6	2	2.00	4

2019 წელს სკოპუსის ბაზაში შესულ 61 ჟურნალში გამოქვეყნდა სტატია ან აბსტრაქტი საქართველოს სახელით ენისა და ლინგვისტიკის მიმართულებით (იხ. სურათი №3).

ჟურნალების თემატიკა გვიჩვენებს, თუ ლინგვისტიკისა და, ზოგადად, ენის შესწავლის რომელი სფეროა მეტად ინტერნაციონალიზებული და რომელი – არა.

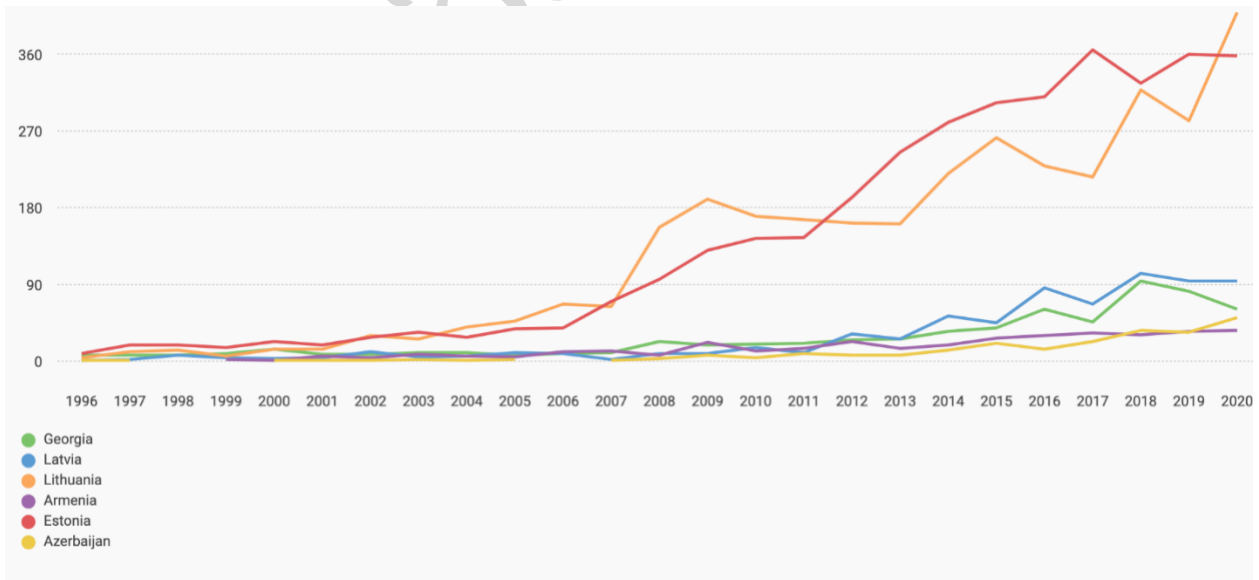
¹⁹<https://www.scimagojr.com/countryrank.php?category=1203&area=1200&region=Eastern%20Europe&year=2019>

სურათი №3: სკოპუსის ჟურნალები და ქართველი მეცნიერების სტატიები²⁰

ჰუმანიტარულ მეცნიერებებში წლების მიხედვით მეცნიერის პროდუქტიულობა შევადარეთ ბალტიისპირეთისა და ჩვენი მეზობელი ქვეყნების მონაცემებს: ჩანს, რომ თუ მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით პროგრესი შესამჩნევია, ბალტიისპირეთის ქვეყნებს ბიბლიომეტრიული მონაცემებით ჩამოვრჩებით.

სურათი №4: ქვეყნების შედარება წლების მიხედვით.

სკოპუსის ბაზაში 2015-2018 წლის მონაცემებით, საქართველოდან საშუალოდ გამოიცემა 1786 სტატია ყოველწლიურად ყველა დარგში, აქედან მხოლოდ 59

²⁰ <https://www.scimagojr.com/shapeofscience/>

სტატიაა ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა მიმართულებით (3%), უფრო კონკრეტულად, რამდენი სტატიაა ქართველოლოგიური, ენობრივი საკითხების მომცველი, არ ვიცით. თუ შევადარებთ ფიზიკასა და ასტრონომიას, ამ დარგზე 23% მოდის სტატიათა საერთო რაოდენობის წილი.²¹

უცხოელ მეცნიერებთან თანამშრომლობის თვალსაზრისით, შედარებით კარგი მდგომარეობა გვაქვს: 2015-2018 წლის მონაცემებით, საშუალოდ 38,4% სტატიებისა სწორედ უცხოელ თანაავტორებთან ერთად გამოქვეყნებული სტატიებია.

თუმცა საერთო მონაცემებს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა დარგში სკოპუსის ბაზის მიხედვით თუ შევადარებთ სხვა ქვეყნების სტატისტიკას, მდგომარეობა არასახარბიელო იქნება:

ცხრილი №1: ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა დარგში ქვეყანათა პროდუქტიულობა წლების მიხედვით.

წელი	საქართველო	ფინეთი	თურქეთი	რუსეთის ფედერაცია	უკრაინა
2015	37	788	912	3244	164
2016	64	935	971	2578	160
2017	47	908	1020	3548	227
2018	89	945	1103	3946	237
საშუალო	59.25	894	1001.5	3329	197
პროცენტი	3.32%	4.29%	2.20%	3.94%	1.66%

პრობლემაა საქართველოში გამოშვებული ჟურნალების ინტერნაციონალიზაციის საკითხიც. SJR-ის ჟურნალების რანჟირების სისტემაში ჰუმანიტარული მეცნიერებების მიმართულებით საქართველო საერთოდ არ ფიგურირებს, ანუ საქართველოდან არც ერთი ჟურნალი არ არის ამ ბაზაში.²²

საქართველოს ათეულობით უნივერსიტეტსა და კვლევით ცენტრში გამოიცემა არაერთი სამეცნიერო საერთაშორისო ჟურნალი ლინგვისტიკის დარგში, მათ შორის გამორჩეულია: თსუ-ს, ილიაუნის, არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის გამოცემები, რომლებსაც ათეულობით წლების გამოცემის გამოცდილება აქვს; ჟურნალებს ჰყავს საერთაშორისო სამეცნიერო საბჭოც, მაგრამ პრობლემის გამომწვევი ფაქტორია ის, რომეს ჟურნალები არ არის სრულად ორენოვანი (ქართულ-ინგლისური), აქვს განსხვავებული რეცენზირების სისტემა და ა.შ. შესაბამისად, ვერ აკმაყოფილებს Elsevier-ის მიერ მოთხოვნილ შინაარსობრივ და

²¹ <https://www.scimagojr.com/countryrank.php>

²² <https://www.scimagojr.com/journalrank.php?area=1200&country=GE&year=2019>

ტექნიკურ კრიტერიუმებს. ბუნებრივია, რომ ეს ქართული სამეცნიერო ენის, ტერმინოლოგიის განვითარებისა და საერთაშორისო სივრცეში დამკვიდრების ხელშემშლელი ფაქტორია.

ქართველოლოგიის დარგის ინტერნაციონალიზაცია ასევე გულისხმობს ქართველურ ენათა მონაცემების ტიპოლოგიურ კვლევებში გამოყენების შესაძლებლობის გაზრდას. ქართველურ ენებში წარმოდგენილი სხვა ენებში იშვიათად დადასტურებული ენობრივი მოვლენების რაოდენობა მაღალია.²³ მაგალითად, ოქსფორდის ტიპოლოგიურ სახელმძღვანელოში ბრუნვის შესახებ რამდენიმეჯერ არის მოხსენიებული მეგრულის მონაცემები, როგორც უნიკალური ნიმუში მსოფლიოს ენათა სინტაქსში.²⁴

მართალია, ქართველურ ენათა გრამატიკის ცალკეული საკითხების კვლევას დიდი ხნის ისტორია აქვს და წინა თაობის მკვლევართა მიერ შექმნილია მსოფლიო მნიშვნელობის ნაშრომები, თუმცა არ გვაქვს თანამედროვე მოთხოვნების ახალი მონოგრაფიული კვლევები ქართველურ ენათა სინტაქსისა და მორფოსინტაქსის მიმართულებით, თუ არ ჩავთვლით უცხოელ მკვლევართა მიერ ორი ათეული წლის უკან შესრულებულ მონოგრაფიებს.²⁵

ენობრივი ტექნოლოგიები

21-ე საუკუნემ ახალი საფრთხეები წარმოშვა ენათა წინაშე. გარდა იმისა, რომ ის არის „ციფრული კვდომის“ საუკუნე და გაქრობით ემუქრება ყველა ენას, რომელიც თავს არ დაიმკვიდრებს ინტერნეტსივრცეში, ანუ არ შექმნის ვრცელ საინტერნეტო ენობრივ რესურსებს, ის სხვა მხრივაც ბევრ ამოცანას სვამს ენის ტექნოლოგიების განვითარების თვალსაზრისით. ენის ტექნოლოგიების განვითარება უკვე გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან იქცა დიდი ქვეყნების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოწვევად.

საქართველოში ენის ტექნოლოგიები მუშავდება გასული საუკუნის 60-იანი წლებიდან, არსებობს ამ საკითხზე მომუშავე კვალიფიციური და მოტივირებული ჯგუფები. ამ საქმის წამომწყები იყო მართვის სისტემების ინსტიტუტის ჯგუფი. კომპიუტერული ლინგვისტიკის საკითხები შეისწავლება თსუ გამოყენებითი ლინგვისტიკისა და ზოგადი ენათმეცნიერების კათედრებზე, არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტში, პოლიტექნიკურ ინსტიტუტსა და სხვადასხვა სამეცნიერო ცენტრში. ენის ტექნოლოგიების განვითარების საბაზისო პროექტების განვითარებაში დიდი როლი შეასრულა ფრანკფურტის გოეთეს

²³ <https://wals.info/>

²⁴ (The Oxford Handbook of Case. Eds. Malchukov, Andrej L., and Andrew Spencer. : Oxford University Press, September 18, 2012. Oxford Handbooks Online. Date Accessed 24 Jul. 2020 < <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199206476.001.0001/oxfordhb-9780199206476>>)

²⁵ კ. ტუტიტი 1998; მ. კერკი 1997

უნივერსიტეტის ემპირიულ კვლევათა ინსტიტუტმა. დღეს ამ პროცესებში აქტიურად არის ჩართული ილიას უნივერსიტეტი.

ბოლო 10-15 წლის განმავლობაში განხორციელდა ბევრი წარმატებული პროექტი კორპუსლინგვისტიკის, ელექტრონული ლექსიკოგრაფიის, ენის ტექნოლოგიების სხვა კომპონენტების დამუშავების მიმართულებით. არსებული კორპუსები (ქართული ენის ეროვნული კორპუსი, ილიაუნის კორპუსი, ქართული დიალექტური კორპუსი, მართვის სისტემების ინსტიტუტის კორპუსები...) არის კარგი რესურსი, მაგრამ სრულყოფილებამდე სხვადასხვა პრობლემა აქვთ (რეპრეზენტაციულობის, ანოტირების სისრულის, ტექნოლოგიური ჩარჩოს განახლების, მასალის დეფიციტის და სხვ.); მეტყველების ანალიზის არსებული სისტემები არ არის სრულყოფილი და ტექნიკურად მზა პროდუქტად ვერ ჩაითვლება; მართლმწერი პროგრამები არ არის სრულფასოვანი; ავტომატური თარგმანის სისტემა ვერ უპასუხებს თანამედროვე მოთხოვნათა დონეს და ა. შ.

მიუხედავად ზემოაღნიშნულისა, ჯერჯერობით ძალიან მცირეა ბოლომდე რეალიზებული პროექტებისა და, შესაბამისად, ისეთი ტექნოლოგიური პროდუქტების რიცხვი, რომელიც ხელმისაწვდომია სასრული მოხმარებისათვის.

არ არსებობს ან არადადამაკმაყოფილებლად არის განვითარებული ენის ტექნოლოგიების განვითარებისთვის აუცილებელი საბაზისო ინსტრუმენტები და რესურსები: ანალიზატორები, ტექსტისა და მეტყველების ამომცნობი სისტემები, ხელოვნური ინტელექტი, მეტყველების სინთეზატორი, ავტომატური მთარგმნელი სისტემები, ტექსტიდან ინფორმაციის ავტომატურად ამოღებისა და ანალიზის, ვიზუალიზაციის სისტემები, ტექსტის ლექსიკოგრაფიული დამუშავების ავტომატური სისტემები; ავტომატური ლექსიკონები, მორფოლოგიური ლექსიკონები, სემანტიკური ქსელები, მონაცემთა ბაზები, მათ შორის, ე. წ. „დიდი ბაზები“, სინტაქსური ბანკები, ტერმინოლოგიური ბაზები, ორ- და მეტენოვანი პარალელური კორპუსები, მთარგმნელობითი „მეხსიერების“ ბაზები... კარტოთეკები, რეესტრები, კატალოგები, ტექსტური კოლექციები, კორპუსები, კარტოგრაფიული და სხვა სახის ვიზუალური სისტემები... არ არის უზრუნველყოფილი სახელმწიფო ენაზე ინფორმაციის მიღება (ავტომატურად, ერთი ენიდან მეორეზე ავტომატურად გადაყვანის გზით); არ არის საკმარისად დანერგილი კომპიუტერული პროგრამები ქართულენოვანი სამომხმარებლო ნიღბით – ინტერფეისით; არ არის მაღალი ხარისხის ქართული მართლმწერი სისტემები; არ არსებობს ე. წ. „ჭკვიანი ნივთების“, ხმოვანი საყოფაცხოვრებო სერვისების სახელმწიფო ენაზე გამოყენების შესაძლებლობა, არ არის უზრუნველყოფილი ექსტრემალურ სიტუაციებში ხმოვანი ინფორმაციის (გაფრთხილება, ინსტრუქტაჟი, სამაშველო ოპერაცია...) შეუფერხებლად გავრცელება (ავტომატური თარგმნის საშუალება); არ არსებობს ანონიმური და ფსევდონიმური ტექსტების განსაზღვრის (ატრიბუციის) და გაშიფვრის

(დეკოდირების) ავტომატური სისტემები; არ არსებობს ქართული ენის დამუშავებისათვის პროგრამული უზრუნველყოფის საშუალებები და აპლიკაციები, არ არსებობს ისეთი მარტივი ციფრული რესურსებიც კი, როგორებიცაა საწერი ბადე (პირველი და მეორე კლასელებისათვის), რაც აფერხებს დისტანციური სწავლების პროცესს. ენის ტექნოლოგიების განვითარებაში არსებული დეფიციტი დღითიდღე იმატებს დარგის სწრაფი და ინოვაციური განვითარებისა და ძველი, საკმაოდ ღირებული პროექტების შედეგების მოძველებისა და აქტუალობის კლების გამო.

ლექსიკოგრაფიული კვლევები

ქართულ სამეცნიერო ლექსიკოგრაფიას დიდი ტრადიცია აქვს. სხვადასხვა ჟანრის (განმარტებითი, სასწავლო, თარგმნითი, სიხშირული...) ლექსიკონებზე მუშაობა აქტიურად მიმდინარეობს რამდენიმე კვლევით ინსტიტუტსა და საუნივერსიტეტო ცენტრში, ამას გარდა, იქმნება დარგობრივი ლექსიკონები სხვადასხვა კომერციული თუ საჯარო უწყებების ინიციატივით. როგორც აღინიშნა, ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ლექსიკოგრაფიული პროექტია „ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის“ ახალი რედაქცია, რომლის 4 ტომია გამოსული (არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი). მნიშვნელოვანი ნაბიჯი იყო მთარგმნელობითი ლექსიკოგრაფიის სფეროში „დიდი ქართულ-ინგლისური ლექსიკონი“ (თსუ), გამოიცა ქართველური ენებისა და ქართული დიალექტების, აფხაზურის, საქართველოში გავრცელებული სხვა კავკასიური ენების სხვადასხვა ტიპის ლექსიკონები. 2018 წელს 13 სხვადასხვა ტიპის ლექსიკონი მომზადდა და გამოიცა ფრანკფურტის წიგნის ბაზრობისადმი მიძღვნილი ღონისძიებების ფარგლებში, მათ შორის, სრულიად ახალი ტექნოლოგიით მომზადებული, კორპუსზე დაფუძნებული ლექსიკონები.

მიუხედავად მეცნიერთა მიერ გაწეული შრომისა, წარმატებული და თანამედროვე ლექსიკოგრაფიული პროდუქციის შესაქმნელად არ არის სათანადო მხარდაჭერა, ლექსიკოგრაფის შრომა არ არის სათანადოდ წახალისებული. შესაბამისად, თანამედროვე ქართული (აფხაზური) ლექსიკოგრაფია, როგორც ზოგადი, ისე – დარგობრივი, არათანაბრად, არასისტემურად და არასტანდარტულად ვითარდება. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისიც არის, რომ დღეს მოქმედ ლექსიკოგრაფიულ ცენტრებს არა აქვთ სათანადოკოორდინაცია და მხარდაჭერა.²⁶ გარდა ამისა, კორპუსზე დაფუძნებული ელექტრონული ლექსიკოგრაფია საქართველოში ნაკლებად არის განვითარებული, რადგანაც

²⁶ ქართული ენის სახელმწიფო პროგრამა (ლექსიკოგრაფიული ამოცანები) - ავთანდილ არაბული, თამარ ვაშაკიძე – ქართული ენა – 21-ე საუკუნის გამოწვევები, კონფერენციის მასალები, საქართველოს პარლამენტი, გვ. 7, 2013 წ. <http://www.ena.ge/storage/publications/2013-Manganuri-Targmani.pdf>

თვითონ კორპუსული ლინგვისტიკა საჭიროებს სათანადო ფინანსურ და აკადემიურ მხარდაჭერას.

ამ მიმართულებით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეტიმოლოგიური კვლევები. მიუხედავად წინა თაობების მიერ გაწეული უდიდესი მეცნიერული შრომისა და შედეგებისა, არსებული ნაშრომებივერ ასახავს ენის ისტორიის სრულ სურათს და ფრაგმენტული ხასიათისაა. არ არსებობს ქართული, ქართველური ენებისა და აფხაზურის ეტიმოლოგიური ბაზა, რომელშიც აისახებოდა ენის დიაქრონიული განვითარების შედეგები.

სოციოლინგვისტიკური კვლევები

არ გვაქვს ქართულის ენობრივი კონტაქტების, თანამედროვე ენობრივი სიტუაციისა და ტენდენციების კვლევის შედეგები, ცალკეული კვლევები ვერ გვაძლევს ისეთ სურათს, რომელსაც პრაქტიკული დანიშნულება ექნება თუნდაც ენობრივი დაგეგმვის თვალსაზრისით. საერთაშორისო ორგანიზაციები, მაგალითად, სილი (ენათმეცნიერების საზაფხულო ინსტიტუტი SIL) და მისი ყოველწლიური რეფერირებადი ონლაინ- და ბეჭდური გამოცემა ეთნოლოგი: მსოფლიოს ენები²⁷, რომლის მთავარი ნიშა არის სტატისტიკური მონაცემებისა და ენათა დოკუმენტირების შედეგების გამოქვეყნება, საქართველოში არსებული ენების აღწერისას იყენებს მოძველებულ ან საეჭვო, არაქართულ წყაროზე დაყრდნობილ მონაცემებს.

აფხაზური ენის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევები

აფხაზური ენის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევების ტრადიცია დიდია. ეს კვლევები მიმდინარეობდა ქართველ მკვლევართა მიერ არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტსა და თსუ კავკასიურ ენათა განყოფილებაზე. დღეს ამ ცენტრებს შეუერთდა სოხუმის უნივერსიტეტის აფხაზოლოგიის ცენტრი. შექმნილი პოლიტიკური რეალობის გამო თითქმის აღარ არის პროფესიული კავშირი და თანამშრომლობა აფხაზ კოლეგებთან. არ არის სათანადოდ მხარდაჭერილი ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევები აფხაზური ენისათვის, არ არის ახალი სოციოლინგვისტიკური ნაშრომები, არ ხდება არსებული მდიდარი სამეცნიერო მემკვიდრეობის შესახებ კრებსითი ან სერიული ინფორმაციის უცხო ენაზე გავრცელება, ქართული აფხაზოლოგიური სკოლის მიღწევების სათანადო ინტერნაციონალიზაცია. არ არის აფხაზური ენის სხვადასხვა ტიპის ლექსიკონები საკმარისი: სასწავლო, თარგმნით-განმარტებითი, ფრაზეოლოგიზმების, მორფოლოგიური და სხვ.; დარგის საკადრო უზრუნველყოფა

²⁷ethnologue: Languages of the World. <https://www.ethnologue.com/country/GE>

არ არის დამაკმაყოფილებელი, არ არის აფხაზური ენის ბუნებრივ გარემოში შესწავლის პირობები და არც ვირტუალური კომუნიკაციის რესურსია ამისთვის გამოყენებული, არ არის თანამედროვე სტანდარტის ელექტრონული რესურსები აფხაზური ენისათვის, არ არის დისტანციური პროგრამები და პლატფორმები, რომლებიც ხელს შეუწყობდნენ დაკარგული პროფესიული, სამეცნიერო და ადამიანური კავშირების აღდგენას და განმტკიცებას.

ყოველივე ამის გათვალისწინებით, თუ არ იქნება სათანადო მხარდაჭერა, ქართული აფხაზოლოგიური სკოლა, რომელიც ყოველთვის იყო ფლაგმანი აფხაზური ენის მეცნიერული შესწავლის საქმეში, დაკარგავს თავის კონკურენტუნარიანობას საერთაშორისო სამეცნიერო სივრცეში.

აფხაზურისთვის ენობრივი ტექნოლოგიების განვითარების ხელშეწყობასთან დაკავშირებული პრობლემები და მათი გამომწვევი მიზეზები არ ემიჯნება ქართულისათვის აღწერილ ვითარებას. მდგომარეობას ამძიმებს ოკუპაციის პირობები და სახელდობრ ის, რომ არ არის აფხაზ მეცნიერებთან ერთად ენის ტექნოლოგიებზე მუშაობის საშუალება. მიუხედავად ამისა, რამდენიმე ჯგუფი მუშაობს ამ საკითხებზე. აფხაზურისთვის საბაზისო ენობრივი ტექნოლოგიების შექმნის გარეშე შეუძლებელია აფხაზური ენის კვლევისა და სწავლების ამოცანების განხორციელება, რაზეც ზემოთ იყო საუბარი.

ქართველოლოგიის ცენტრები საზღვარგარეთ

საერთაშორისო თანამშრომლობის საუკეთესო მაგალითია ქართველოლოგიური სასწავლო და კვლევითი ცენტრების არსებობა საზღვარგარეთ. დღეს ქართული, როგორც საუნივერსიტეტო საგანი, ისწავლება მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყნის უნივერსიტეტში. რაც შეეხება კვლევით ცენტრებს, ცალკეული კვლევები მიმდინარეობს ფრანკფურტის, პარიზის, მალმეს, მოსკოვის უმაღლეს სასწავლებლებსა და სამეცნიერო ინსტიტუტებში, თუმცა სპეციალურად ქართველოლოგიური კვლევითი ცენტრების სტატუსები მათ არ აქვთ. იენაში გამოიცემოდა ქართველოლოგიური ჟურნალი „გეორგიკა“, რომლის გამოცემაც 2018 წელს შეჩერდა.²⁸ წლების განმავლობაში გოეთეს ფრანკფურტის უნივერსიტეტისა და თსუ-ს თანამშრომლობით ტარდებოდა დოქტორანტთა საზაფხულო სკოლა ციფრული ჰუმანიტარიის მიმართულებით.

შთამბეჭდავი ჩამონათვალის მიუხედავად, კვლევები და უცხოეთის კვლევით ცენტრებთან თანამშრომლობა ცალკეულ შემთხვევებს ეყრდნობა და ძირითადად არ არის სისტემური და გრძელვადიანი.

²⁸ <https://www.kaukasiologie.uni-jena.de/research>

ამ პრობლემის გამომწვევი ფაქტორია საზღვარგარეთ ქართველოლოგიური ცენტრების შექმნისა და მხარდაჭერის გრძელვადიანი სახელმწიფო ხედვის არარსებობა.

ქართული როგორც მეცნიერების ენა

ენის ფუნქციონირების ერთ-ერთი მთავარი სფერო სწორედ მეცნიერებაა. გლობალიზაციის პირობებში, როდესაც კვლევის მიგნებები საერთაშორისო სამეცნიერო საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს, მეცნიერების მთავარ საურთიერთო ენად დღეს ინგლისურია გამოყენებული. ამ დროს ხშირად უკანა პლანზე იწევს სხვა ენებზე შესრულებული კვლევები.

ქართველოლოგიური კვლევები ხდება საფუძველი ქართულის, როგორც მეცნიერების ენის განვითარებისათვის. ქართულ ენაზე შესრულებული კვლევები თავისთავად ახალი ტერმინოლოგიის შექმნასა და შესაბამისი დარგის ქართულ ენაზე განვითარებას უწყობს ხელს.

ეთნიკური უმცირესობების ენები საქართველოში

საქართველო ეთნიკურად და ენობრივად მრავალფეროვანი ქვეყანაა და სახელმწიფო ენის ფუნქციონირება განიხილება სწორედ ამ მოცემულობის გათვალისწინებით. ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების ზედამხედველობის გაუმართაობის ერთ-ერთ გამომწვევ ფაქტორად გამოიკვეთა ის, რომ არ არის მკაფიოდ განსაზღვრული და გამოყენებული მისი, როგორც სამოქალაქო ინტეგრაციის უმნიშვნელოვანესი იარაღის, როლი საზოგადოებაში ენობრივი მრავალფეროვნების დაცვისა და განვითარების ფონზე.

აქამდე მოქმედი სახელმწიფო სტრატეგიები, რომლებიც ადამიანის უფლებებს, სამოქალაქო ინტეგრაციის საკითხებს მოიცავდა, სათანადოდ არ ითვალისწინებს საქართველოს მოქალაქეთა ენობრივ უფლებებს, მათ შორის, მშობლიური ენის ცოდნისა და შენარჩუნების უფლებას.

საქართველოს სტატისტიკის სამსახურის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის 2014 წლის მონაცემებით მოსახლეობის უმრავლესობა ეთნიკური ქართველია და ისინი მოსახლეობის 86.2%-ს შეადგენენ, ხოლო მოსახლეობის 13,2 %-ს ეთნიკური უმცირესობები წარმოადგენენ.

ქართველების შემდეგ ყველაზე დიდ ეთნიკური ჯგუფია აზერბაიჯანელები (6,3%), გარდა ამისა, საქართველოში ცხოვრობენ სხვადასხვა ეთნიკური წარმომავლობის ჯგუფები, როგორებიც არიან: ოსები, აფხაზები, ბერძნები, უკრაინელები, რუსები, ასირიელები, ქურთები, იეზიდები, ებრაელები, ქისტები, ბეჟიტები, ხუნძები, უდიები, ჩერქეზები და სხვა მრავალი ეთნიკური ჯგუფი

(სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, მოსახლეობის ეროვნული აღწერა, 2014).

ცხრილი №2: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, მოსახლეობის ეროვნული აღწერა, 2014.

	სულ								
	სულ	მათ შორის მშობლიური ენით:							
		ქართული	აფხაზური	ოსური	აზერბაიჯანული	რუსული	სომხური	სხვა	არ არის მითითებული
საქართველო	3,713,804	3,254,852	272	5,698	231,436	45,920	144,812	30,742	72

სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების პირობებში უმცირესობათა ენების მხარდაჭერა ქვეყნის ენობრივი პოლიტიკის მნიშვნელოვანი მიმართულებაა.

ენობრივი უმცირესობების დაცვის ჩარჩო კონვენციის საქართველოს მიერ 2020 წლის 17 ივნისს მიღებული მე-3 რეზოლუციის მიხედვით, უმცირესობათა ენების სწავლა/სწავლებასთან დაკავშირებით ევროპის საბჭოს რეკომენდაციები ასეთია:

- საჭიროა უკეთესი სასწავლო მასალა უმცირესობათა ენებზე;
- საჭიროა მასწავლებელთა გადამზადების გაუმჯობესება კონკრეტულად მრავალენოვან განათლებაზე ფოკუსირებით;
- ამ ენებზე შედგენილ სახელმძღვანელოებში სასწავლო მასალა ისე უნდა იყოს შერჩეული, რომ წაახალისოს ტოლერანტობა და კულტურათაშორისი დიალოგი.

მიუხედავად იმისა, რომ შედარებით მცირე რაოდენობის უმცირესობათა ენის სწავლება თუ ამ ენებზე სწავლება პირველად არის შესაძლებელი შეზღუდული რაოდენობის სკოლებში, საათების რაოდენობა მცირეა და სასწავლო მასალის ხარისხი საჭიროებს გაუმჯობესებას.

სასწავლო მასალის შინაარსი არ ქმნის ორმხრივი გაგებისა და ტოლერანტობის კლიმატს ქართულ საზოგადოებაში.

პრობლემა იკვეთება უმცირესობათა ენების სწავლების კუთხითაც: ერთი მხრივ, ჩნდება საჭიროება მასწავლებლების პროფესიული განვითარებისა, მეორე მხრივ კი – გვაქვს სახელმძღვანელოების დეფიციტი.

მოქმედი სახელმძღვანელოების სრულფასოვანი შინაარსობრივი კვლევა არ წარმოებულა, გასარკვევია, რამდენად ასახავენ კულტურულ ფონს და ემსახურებიან თუ არა სათანადოდ მოსწავლეების კულტურულ და სამოქალაქო ინტეგრაციას. ფოკუსჯგუფში ჩატარებულმა მცირე კვლევამ გვაჩვენა, რომ ახალგაზრდები, რომლებიც სწავლობენ ქართულ ენას და ცდილობენ ქვეყნის საზოგადოებრივ

ცხოვრებაში აქტიურად ჩართვას, ერთ-ერთ დამაბრკოლებელ მიზეზად ასახელებენ კულტურული ცნობადობის დეფიციტს, იმას, რომ მათ ცოტა იციან საქართველოს სხვა კუთხეების წარმომადგენლებზე და ქართველმა თანატოლებმა თითქმის არაფერი იციან მათ შესახებ. ასეთი ვითარება აფერხებს მათ სამოქალაქო ინტეგრაციას და აქვეითებს ცხოვრებისა და განვითარების ხარისხს.

გარდა შედარებით მრავალრიცხოვანი ენობრივი უმცირესობებისა, ქვეყანაში არსებობს ისეთი ენებიც, რომელთა სიცოცხლისუნარიანობა დამოკიდებულია სხვადასხვა ფაქტორზე, მათ შორის, სახელმწიფოს მიერ შექმნილ პირობებზე. იუნესკოს საფრთხეში მყოფი ენების ატლასში საქართველოს რამდენიმე ენა კლასიფიცირებულია, როგორც აშკარად ან სერიოზული საფრთხის ქვეშ მყოფ ენად.²⁹ ენათა შენარჩუნებისათვის არ ხდება მათი თანამედროვე სტანდარტებით დოკუმენტირება და ამ ენათა მიმართ სახელმწიფოებრივი, მრავალფეროვნებით გამსჭვალული საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბება, რომელიც ამ ენათა ხშირ გამოყენებას შეუწყობდა ხელს.

არ არის განსაზღვრული საქართველოს ენობრივი (და კულტურული) მრავალფეროვნების დაცვისა და მხარდაჭერის კონცეფცია. მცირერიცხოვანი ენების კვლევა და დოკუმენტირება ერთეული სამეცნიერო თუ საგანმანათლებლო პროექტებით შემოიფარგლება (იგულისხმება როგორც ადგილობრივი, მაგალითად, შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ დაფინანსებული). ენათა მხარდაჭერის, სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნების სამოქალაქო აქტიურობა თითქმის არ არსებობს.

საქართველოს ენობრივი მრავალფეროვნების დაცვა ქვეყნის ისტორიული ტრადიციითა და საერთაშორისო სამართლითაა განსაზღვრული. აღწერილი პრობლემების გაუთვალისწინებლობა ხელს შეუშლის ინტეგრაციას და ისტორიულად ჩამოყალიბებული ენობრივი და კულტურული მრავალფეროვნების სურათის შენარჩუნებას.

გამოკვეთილი პრობლემაა საქართველოს ენათა და ენობრივ უმცირესობათა შესახებ საზოგადოების არაინფორმირებულობა. არ ხდება საქართველოში მოსახლეობის მშობლიური ენებისა და თვითმყოფადი კულტურის პოპულარიზაცია.

²⁹ <http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php?hl=en&page=atlasmap&cc2=a>

4. სახელმწიფო ენის სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის ხედვა

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ხედვა გულისხმობს 2030 წლისათვის ქართული ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისათვის ქართული ენის დაცვასა და განვითარებას საკანონმდებლო და საერთაშორისო ვალდებულებების გათვალისწინებით.

სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისათვის ენას ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე უნდა ჰქონდეს საზოგადოებისათვის მნიშვნელოვან ყველა სფეროში (საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ორგანოებში, სკოლამდელი, საშუალო, პროფესიული, უმაღლესი განათლების სისტემაში, სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობაში, იურისპრუდენციაში, ადმინისტრაციულ მმართველობაში, მედიის, ეკონომიკის, ბიზნესის, საბანკო, სარეკლამო თუ მარკეტინგის სფეროებში, ინფორმაციულ ტექნოლოგიებში, საზოგადოების კულტურულ თუ ყოველდღიურ ცხოვრებაში) გამოყენების სათანადო პირობები.

5. სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მიზანი და ამოცანები

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მიზანია ენობრივი პოლიტიკის საკანონმდებლო ჩარჩოს სრულყოფა და სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების ხელშეწყობა.

ქართული ენა, როგორც სახელმწიფოებრიობისა და მოქალაქეთა თვითაღქმის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანი, სახელმწიფოსგან ითხოვს განსაკუთრებულ ყურადღებასა და ისეთი გარემოს შექმნას, რომელშიც ენა მრავალენოვან მსოფლიოში ღირსეულ ადგილს შეინარჩუნებს.

სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირება დღეს რამდენიმე ერთმანეთთან გადაჯაჭვულ საკითხთან არის დაკავშირებული.

სიტუაციის ანალიზისას გამოყოფილი პრობლემებისა და მათი გამომწვევი ფაქტორების გადასაჭრელად, სფეროს სპეციფიკიდან გამომდინარე, განისაზღვრა ერთი ძირითადი მიზანი და მასთან ასოცირებული ამოცანები. ისინიაერთიანებენ მთელ რიგ მიმართულებებს, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირება და განვითარება, რაც გულისხმობსენის სწავლისა და სწავლების სფეროში არსებული გამოწვევების დაძლევას, ქართული ენობრივი ტექნოლოგიებისა და ენობრივი რესურსების განვითარებას, სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციის უწყვეტი პროცესის უზრუნველყოფას, ქართველოლოგიური და აფხაზოლოგიური ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევების გაძლიერებას, სახელმწიფო ენის პრესტიჟის ამაღლებას როგორც ქვეყნის მოსახლეობაში, ისე მის

საზღვრებს გარეთ, ქართველური ენობრივი მრავალფეროვნების, როგორც ეროვნული კულტურული ფასეულობის შენარჩუნებასა და დაცვას, უმცირესობათა ენებზე ზრუნვასა დასახელმწიფო ენის კონსტიტუციური უფლებების დაცვის პარალელურად მათი ფუნქციონირების ხელშეწყობას. სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირებისათვის დაგეგმილია სახელმწიფო ენასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ჩარჩოს მოწესრიგება, რაც გულისხმობს როგორც უკვე არსებული საკანონმდებლო ნორმების რეალური აღსრულების პირობების შექმნას, ასევე, ახალ საკანონმდებლო ინიციატივებსაც. საკანონმდებლო ჩარჩოს მოწესრიგებას მჭიდროდ უკავშირდება სახელმწიფო ენის სტატუსის დაცვისა და მისი ფუნქციონირების საკითხები, რომლებიც, თავის მხრივ, გადაჯაჭვულია სახელმწიფო ენის ფლობის სამოქალაქო და საჯარო ვალდებულების საკითხთან, ყველა ეს ერთად აღებული კი უკავშირდება სახელმწიფო ენის სწავლის, სწავლებისა და შეფასების ერთიანი სტანდარტის შექმნასა და დანერგვას.

შესაბამისად, განსაზღვრულია ის სფეროები, რომლებშიც ენის მხარდაჭერა აუცილებელი, კოორდინირებული და შედეგზე ორიენტირებული უნდა იყოს.

ქვეყანაში სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების დონე 2030 წლისათვის საბაზისო მაჩვენებელთან შედარებით გაიზრდება 80%-ით. სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების დონე შეფასდება სპეციალურად შექმნილი ინოვაციური დოკუმენტით, რომლის კრიტერიუმებიც შემუშავდება ენის ექსპერტების, მეცნიერების, საგანმანათლებლო სფეროს მუშაკების, რედაქტორების, ჟურნალისტებისა და სხვა დაინტერესებული პირების მონაწილეობით, განიხილება და დამტკიცდება სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის მიერ და საფუძვლად დაედება სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მთავარი მიზნის შეფასებას. კრიტერიუმები განისაზღვრება ენის ფუნქციონირების სფეროების მიხედვით. თითოეულ სფეროს მიენიჭება სათანადო ქულა, შესაბამისად, საბოლოოდ, შექმნილი ფორმულით გამოითვლება სტრატეგიის გავლენის მაჩვენებელი შუალედური და საბოლოო სამიზნე წლებისათვის.

მიზნის მისაღწევად გათვალისწინებულია შემდეგი ამოცანების შესრულება:

ამოცანა 1.1. ქართული და აფხაზური ენების ფუნქციონირებისა და პოპულარიზაციის მხარდაჭერა

ამოცანა 1.1. გულისხმობს სახელმწიფო ენების (ქართულის საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე, ხოლო აფხაზურის აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში ქართულთან ერთად) შეუფერხებლად ფუნქციონირების მხარდაჭერასა და მათი პრესტიჟის ამაღლებას.

ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების სისტემა ეფუძნება დღეს მოქმედ საკანონმდებლო ჩარჩოს. მიუხედავად იმისა, რომ მოსახლეობის დიდ

ნაწილს, მათ შორის, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებს, მიაჩნია ქართული ენის ცოდნა აუცილებლობად, განსაკუთრებით, საჯარო სამსახურში დასაქმებისას, ქართული ვერ ფუნქციონირებს სათანადოდ. საინტერესოა, რომ საზოგადოების ყველაზე ფაქიზი საკითხი ენის მდგომარეობის შეფასებისას აღმოჩნდაგარე აბრების სახელმწიფო ენაზე წარმოდგენა, რის ვალდებულებაც მოქალაქეს ამჟამად აქვს კანონმდებლობით. ხშირად მოქალაქე ზედმიწევნით იცავს რეკლამის შესახებ კანონით განსაზღვრულ ნორმას ქართულენოვანი წარწერის განთავსების თაობაზე, თუმცა მიღებული შედეგი სრულად ვერ უზრუნველყოფს სახელმწიფო ენის კონსტიტუციური უფლებების დაცვას, რადგანაც ქართულენოვანი წარწერის განთავსების წესი არ ითვალისწინებს ქართული ენის ნორმების დაცვის, ქართულენოვანი შესატყვისის, ქართული ფუნქციური სახელწოდების გამოყენების აუცილებლობის / საჭიროების / შესაძლებლობის შესახებ ჩანაწერს. შესაბამისად, გარე წარწერების მოგვარების მიზნით, დაიგეგმა საკანონმდებლო ცვლილებები და კანონის აღსრულებისათვის ეფექტური მექანიზმების შემუშავება, კერძოდ:

– რეკლამის შესახებ კანონში შევა ცვლილება, რომელიც მოქალაქეებს მისცემს საშუალებას, სახელმწიფო ენაზე წარწერის განთავსებისას, სრული ტრანსლიტერაციის გარდა, გამოიყენონ ალტერნატიული საშუალებები ისე, რომ დაცული იყოს კანონი და სალიტერატურო ენის ნორმებიც.

– გაიზრდება სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის უფლებამოსილება სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების ზედამხედველობის თვალსაზრისით, სახელდობრ, დარღვევის თავიდან აცილების მიზნით აუცილებელი იქნება დეპარტამენტის მიერ გაცემული რეკომენდაციის გათვალისწინება გარე წარწერის განთავსებამდე. ეს მეწარმეებს ააცილებს დარღვევის კორექტირებისათვის გაწეულ დამატებით ხარჯებს.

– განახლება კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში არასახელმწიფო ენის გამოყენების წესი;

– შემუშავდება საჯარო ინფორმირებისათვის განკუთვნილი წარწერის სახელმწიფო და არასახელმწიფო ენაზე (მათ შორის, უმცირესობათა ენაზე) შესრულების წესი;

– გატარდება შესაბამისი ღონისძიებები, რომ „სახელმწიფო ენის შესახებ“ საქართველოს კანონი შეესაბამებოდეს „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსს“, რომლის 165-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, საქართველოს მთავრობამ უნდა უზრუნველყოს სახელმწიფო და მუნიციპალიტეტის უფლებამოსილებათა სრულად გამიჯვნისათვის შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების მომზადება, აგრეთვე, საჭიროების შემთხვევაში, მუნიციპალიტეტისთვის უფლებამოსილებათა დელეგირების მიზნით, შესაბამისი სფეროების განსაზღვრა და

საქართველოს პარლამენტისთვის საკანონმდებლო აქტის პროექტის წარდგენა.

ქართული ენის ფლობისა და ცოდნის დადასტურების სისტემის შექმნა დაკავშირებულია საკანონმდებლო ცვლილებებთან. ამასთან, საკითხი მოიცავს ქართული ენის სწავლების, შეფასების სისტემის დახვეწასაც. ამდენად, საკანონმდებლო ჩარჩოს ის ნაწილი, რომელიც ეხება ქართული ენის ფლობისა და დადასტურების ვალდებულებას, ვრცლად განხილულია ამოცანა 1.4-ში.

პიროვნების იდენტობის დამადასტურებელი დოკუმენტაციის ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დაცვით წარმოებისათვის, სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში, დაგეგმილია შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლებიც სახელმწიფოს ენობრივ პოლიტიკას უფრო მოქნილს გახდის. იუსტიციისა და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროებთან პარტნიორობით შეიქმნება პიროვნების სახელთა ერთიანი ბაზა, რომელიც დაეფუძნება საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებულ ქართული სალიტერატურო ენის ნორმებს, მათ შორის, ძირითადი პრობლემა - ბრუნვის პარადიგმის დარღვევით წარმოება – გადაწყვეტილი იქნება ბაზიდან ფორმების ავტომატური გენერირების საშუალებით. ასევე, გათვალისწინებული იქნება სხვა ენის ბგერითი სისტემის ქართულ ენაზე გადმოტანის წესები (ტრანსკრიფცია-ტრანსლიტერაციის წესები), რომელთა ნაწილიც უკვე შემუშავებული და დამტკიცებულია სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის მიერ (კერძოდ, დამტკიცებულია ინგლისურის, აზერბაიჯანურის, სომხურის, სპარსურის, არაბურის, ჩინურის, იაპონურის). ასევე, მთავრობის მიერ დამტკიცებული ქართული ბგერითი სისტემის ლათინურად ჩაწერის სახელმძღვანელო წესების ეფექტურად დანერგვისათვის სხვადასხვა საჯარო უწყებათა კოორდინირებით შემუშავდება სქემა, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება ფინანსური, სამართლებრივი, ადამიანური და სხვა რისკები.

საკანონმდებლო ცვლილებები და აღსრულების მექანიზმების შემუშავება გადაჯაჭვულია უშუალოდ ნორმალიზაციისა და სტანდარტიზაციის პროცესთან. სალიტერატურო ენის ნორმალიზაცია და სტანდარტიზაცია, როგორც ცალკე ამოცანა, აღწერილია ამოცანა 1.3.-ში. ამასთან, ნორმალიზაციის პროცესს წინ უძღვის შესაბამისი სამეცნიერო კვლევები, რომლებიც ქართველოლოგიის დარგის განვითარების ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია. შესაბამისად, ეს საკითხი გაანალიზებულია ამოცანა 1.6.-ში.

კონკრეტულად ზემოაღნიშნულ ნორმებსა და ტრანსლიტერაციის წესებს უკავშირდება გეოგრაფიულ სახელთა სწორად დაწერილობის პრობლემაც და ამ პრობლემის გადაწყვეტისათვის ასევე შემუშავდება გეგმა, დროის რა პერიოდში

იქნება შესაძლებელი მოქმედი სახელების გადამოწმება და საჭიროების შემთხვევაში სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის შესაბამისად მათი შესწორება როგორც გეოგრაფიულ სახელთა აღმნიშვნელ დაფებზე, ისე სხვადასხვა ოფიციალურ დოკუმენტაციაში, საჯარო სამსახურების ბაზებში. ამოცანა გულისხმობს:

- გეოგრაფიული სახელების დაწერილობის საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ტრანსლიტერაციის წესებისა და ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დაცვით წარმოდგენას ყველა სახის ოფიციალურ დოკუმენტში, აგრეთვე, ყველა ტიპის საცნობარო და სარეკლამო ინფორმაციაში;

- უცხოური გეოგრაფიული სახელების დაწერილობის საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ტრანსლიტერაციის წესების დაცვას;

- საკუთართან გაიგივებული სახელების (ბრენდის, პროდუქციის, ორგანიზაციის სახელები, აბრევიატურები და სხვ.) დაწერილობის ყველა სახის ოფიციალურ დოკუმენტში, აგრეთვე, ყველა ტიპის საცნობარო და სარეკლამო ინფორმაციაში ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დაცვით წარმოდგენას.

- ქართულ ტოპონიმთა ერთიან, დოკუმენტირებულ კარტოგრაფიულ ბაზას, რომელიც გააერთიანებს სამეცნიერო და ადმინისტრაციულ მონაცემებს საქართველოს ადგილთა სახელების შესახებ და, ამავე დროს, იქნება დოკუმენტირებული ისტორიული წყაროების, სხვადასხვა არტეფაქტის, თანამედროვე ვიზუალიზაციის საშუალებებით.

ინტერნეტსა და შემდეგ უკვე ინფორმაციის გავრცელების სხვა საშუალებებში ქართული სალიტერატურო ენის ერთიანი სახის შესანარჩუნებლად დაგეგმილია ისეთი ზედამხედველობითი მექანიზმის დანერგვა, რომელიც გააკონტროლებს ინტერნეტში გამოჩენილ ახალ სიტყვებსა და სპეციალისტების მონაწილეობით გადაწყდება, დაიშვება თუ არა ახლად შემოსული, თარგმნილი თუ შედგენილი სიტყვანი სალიტერატურო ენაში. „სიტყვის კარიბჭის“ გერმანული ანალოგი უკვე წლებია, წარმატებით ასრულებს ამ ფუნქციას გერმანული სალიტერატურო ენის დაცვის მიზნით.

სახელმწიფო ენ(ებ)ის პრესტიჟის ასამაღლებლად დაგეგმილია საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფში ენის საკითხების პოპულარიზაცია და იმ გამოწვევებისა თუ ღონისძიებების გაცნობა, რომლებიც სახელმწიფო ენის სტრატეგიაში იქნა გათვალისწინებული.

აფხაზური ენის პოპულარიზაციისათვის განსაზღვრულია მხოლოდ ოკუპაციის პირობებში მიღწევადი ღონისძიებები, კერძოდ, 2021-2022 წლებში დაგეგმილია აფხაზური ენის დღის საყოველთაო აღსანიშნავად ღონისძიებების მომზადება და მთარგმნელობითი კონკურსის ორგანიზება. საზოგადოების ინფორმირებულობა და დამოკიდებულების შეცვლა აფხაზურის მიმართ ამ ენის სიცოცხლისუნარიანობის გაზრდისთვის აუცილებელი კრიტერიუმებია. აფხაზური ენის ფუნქციონირების გაუმჯობესება და პრესტიჟის ამაღლება თანხვედრა სახელმწიფოს პოლიტიკას შერიგებისა და თანასწორობის მხრივ, რაც ანტისაოკუპაციო ნაბიჯებად ჩაითვლება და, შესაძლოა, ჩვენი გახლეჩილი საზოგადოებების ინტეგრაციის წინაპირობაც გახდეს სამომავლოდ.

ამოცანის შედეგის გასაზომად აღებულია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ გაცემული რეკომენდაციების გათვალისწინების მაჩვენებელი, რომელიც ამჟამად, 2020 წლისათვის არის მხოლოდ 30%, 2022-ში გაიზრდება 10%-ით, 2024-ში – 20%-ით, 2026-ში მივიღებთ სულ გათვალისწინებული რეკომენდაციების 70%-ს, 2028-ში – 80%-ს, ხოლო საბოლოოდ, სამიზნე შედეგია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ გაცემულ რეკომენდაციათა 90% იქნას გათვალისწინებული. ნიშანდობლივია ის, რომ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის რეკომენდაციები მოიცავს ენობრივ რეკომენდაციებს სხვადასხვა სფეროში ქართული ენის ფუნქციონირების შესახებ: არა მხოლოდ გარე წარწერების სწორად დაწერილობის, ოფიციალური დოკუმენტაციის ენობრივი გამართულობის მხრივ, არამედ ტერმინოლოგიისა თუ ენის სტანდარტიზაციის მიმართულებითაც. ამგვარად, ხსენებული ამოცანის შედეგის რაოდენობრივი ინდიკატორი, თავის მხრივ, არის სახელმწიფო ენ(ებ)ის ფუნქციონირების მხარდაჭერის შესაბამისი და მიღწევადი ინდიკატორი.

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის შედგენისას გათვალისწინებულია ოკუპაციის პირობების ის რისკები, რომლებმაც შეიძლება ხელი შეუშალოს შედეგების მიღწევას: აფხაზური ენის, როგორც სახელმწიფო ენის ფუნქციონირების ის კრიტერიუმები, რომლებიც განსაზღვრული იქნება ქართულისათვის, ვერ იქნება რელევანტური აფხაზურისათვისაც: შეუძლებელია, აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ოკუპაციის გამო, ოფიციალურ უწყებებში, იქ, სადაც, წესით, აფხაზურის ფუნქციონირების მხარდაჭერი ღონისძიებები უნდა გატარდეს, ეფექტიანი მექანიზმები დაინერგოს. ამდენად, სტრატეგიის ფარგლებში დაგეგმილია აფხაზური ენის ფუნქციონირების დონის განსასაზღვრად სპეციფიკური, კონკრეტულად აფხაზურზე მორგებული კრიტერიუმების დადგენა და შეფასებითი დოკუმენტის შემუშავება, რომელიც 2022 წლისათვის აფხაზურის ენის ფუნქციონირების დონის საბაზისო მაჩვენებელს მოგვცემს. დოკუმენტის შექმნისას გათვალისწინებული იქნება ოკუპაცია და ისეთი კრიტერიუმები შეირჩევა, რომლებიც მოგვცემს საშუალებას ობიექტურად გაიზომოს აფხაზური

ენის ფუნქციონირება, მაგალითად, აფხაზური ენის სწავლება და სასწავლო რესურსების ხელმისაწვდომობა, აფხაზურ ენაზე საჯარო ინფორმაციის გავრცელების შესაძლებლობა და ა.შ. 2024 წლისათვის აფხაზურის ფუნქციონირება გაიზრდება საბაზისო დონესთან მიმართებით 10%-ით, 2026 წლისათვის – 15%-ით, 2028 წელს – 25%-ით, საბოლოო სამიზნე მაჩვენებელი კი არის აფხაზური ენის ფუნქციონირების დონის საბაზისო დონესთან მიმართებით 40%-ით გაზრდა. გასათვალისწინებელია ის, რომ ნებისმიერი პოლიტიკური ცვლილება, რომელიც ოკუპაციის წინააღმდეგ იქნება მიმართული და, სამომავლოდ, აფხაზეთს საქართველოს სახელმწიფო იურისპრუდენციის ფარგლებში მოაქცევს, შეცვლის შესაბამის ამოცანასა და ამოცანის შედეგის ინდიკატორს.

ამოცანა 1.2. სალიტერატურო ქართული ენის ნორმების რეგულარული განახლება და დანერგვა

ამოცანა 1.2. გულისხმობს ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების თვალსაზრისით სახელმწიფო ენის შესახებ კანონის აღსრულებას. კერძოდ, ამოცანის შესასრულებლად დაგეგმილია, რომ გადაიხედოს და განახლდეს ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები ისე, როგორც კანონმდებლობითაა განსაზღვრული. იგულისხმება, როგორც სალიტერატურო ენის გრამატიკული ნორმები, ასევე სხვადასხვა ენის ბგერითი სისტემის ქართული ბგერითი სისტემით გადმოტანის წესები. განახლება ითვალისწინებს გამოვლენილი პრობლემური საკითხების დღის წესრიგში დაყენებას, სადავო ნორმების მეცნიერულ შესწავლასა და დასკვნების გაანალიზებას, წარდგენილი ნორმის პროექტების მიხედვით ექსპერტთა კომისიის გადაწყვეტილებას ნორმათა განახლების თაობაზე, ხოლო შემდეგ საქართველოს მთავრობისათვის დასამტკიცებლად წარდგენას (იხ. სქემა №1).

სქემა №1: ქართული სალიტერატურო ენის ნორმების დანერგვის პროცესი:

ნორმალიზაციის პროცესი არის უწყვეტი და თანმიმდევრული პროცესი, რომელშიც ჩართულია: სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი, სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისია, სხვადასხვა უმაღლესი სასწავლებელი და კვლევითი ინსტიტუტი, საზოგადოების დაინტერესებული ჯგუფები (რომელთაც ასევე შეუძლიათ აქტუალური საკითხების წარდგენა დეპარტამენტთან შემდგომი რეაგირების მიზნით) და საჯარო უწყებები, რომლებიც უშუალოდ იყენებენ ნორმებს საქმიანობის შეუფერხებლად წარმოებისათვის.

ამოცანის შედეგის ინდიკატორად განსაზღვრულია საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებულ ნორმათა რაოდენობა, რასაც სავალდებულო ხასიათი აქვს და შესაბამისად, თავისთავად გულისხმობს დანერგვას. საბაზისო მაჩვენებლად აღებულია სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის შექმნის დღიდან 2020 წლის ჩათვლით სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის სხდომებზე მიღებული ქართული სალიტერატურო ენის ნორმები (34), რომლებიც სახელმწიფო ენის დეპარტამენტმა წარუდგინა მთავრობას და საქართველოს მთავრობამ 2020 წლის 30 ივნისს დაამტკიცა. 2022 წლისათვის იგეგმება ყველა იმ ნორმის გადახედვა, რომლებიც სახელმწიფო ენის კომისიის არსებობისას (იგულისხმება საბჭოთა პერიოდი) დადგინდა და მას შემდეგ არ განახლებულა. ამდენად, საბაზისო მონაცემის ჩათვლით დამტკიცდება მინიმუმ 65 ნორმა. საბოლოო მიზნად, 2030 წლისათვის, საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცდება ქართული სალიტერატურო ენის სულ მცირე 150 ნორმა. მთავრობის მიერ ნორმათა დამტკიცება გულისხმობს, რომ ამ გადაწყვეტილებით ნორმათა გამოყენებას საყოველთაოს ხდის. ნორმათა დაცვა სავალდებულო იქნება საჯარო დაწესებულებების საქმისწარმოებაში, ოფიციალურ დოკუმენტაციასა და მისთ.

2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმის ფარგლებში უკვე დაგეგმილია ნორმათა დანერგვის წინმსწრები (პროაქტიული) და თანადროული აქტივობები:

დაინტერესებული მხარეების მონაწილეობით განახლდება გეოგრაფიულ სახელთა მართებული ფორმების ბაზა, რომელიც ყველასათვის ხელმისაწვდომი იქნება.

პიროვნების დამადასტურებელ ოფიციალურ დოკუმენტაციაში გამოვლენილი ნორმების დაუცველობისა და სიჭრელის მოსაგვარებლად შეიქმნება და განხორციელდება სპეციალური პროექტები.

რეგულარულად მოეწყობა საინფორმაციო კამპანიები, რომლებიც ფართო საზოგადოებას გააცნობს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის საქმიანობასა და სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში შესრულებულ სამუშაოებს.

ტრენინგები მოეწყობა საჯარო უწყებებში დასაქმებული რედაქტორებისა და კორექტორებისათვის, რათა მათ გაითვალისწინონ და იხელმძღვანელონ მთავრობის მიერ დამტკიცებული ნორმებით.

ინტერნეტის ენობრივი სტანდარტიზაცია შეუძლებელია, თუმცა მისი გავლენის მართვა შესაძლებელია სხვადასხვა აქტიური ჩარევით, როგორებიცაა: ინტერნეტში რაც შეიძლება მეტი ქართულენოვანი მაღალი ხარისხის ინფორმაციის განთავსება; მაღალი ხარისხის მთარგმნელი სისტემის შექმნა (რომელიც შესაძლებლობას მისცემს ქართველ მომხმარებელს საკუთარ ენაზე გასცეს და მიიღოს ინფორმაცია); მართლწერის შემმოწმებელი მაღალი ხარისხის სისტემის არსებობა, რომელიც ინტერნეტში დაწერილი ტექსტის მარტივად რედაქტირების საშუალებას მოგვცემს.

ნორმალიზაციის პროცესის თანამედროვე მიდგომებით წარმართვის საწინდარია ქართული სალიტერატურო ენის ერთიანი ორთოგრაფიული ბაზისა და ქართული ენის მუდმივგანახლებადი განმარტებითი ლექსიკონის არსებობა.

კარგად ორგანიზებული, ტექნოლოგიურად გამართული და აკადემიურად სანდო ბაზა უნდა დაედოს საფუძვლად ახალი ნორმატიული კრებულებისა თუ ლექსიკონების შექმნას, და რაც მთავარია, კანონმდებლობით განსაზღვრული წესით ქართული ენის ნორმების დამტკიცებას.

შეიქმნება ქართული ენის განმარტებითი ენის ლექსიკონის მხარდაჭერის სახელმწიფო კონცეფცია და მისი განახლების რეალური გრაფიკი. თუ ამჟამად პროცესი მხოლოდ ინსტიტუციური პროგრამის ფარგლებში წარიმართება, რაც აშკარად არ არის საკმარისი ასეთი მასშტაბური სამუშაოს შედეგიანად და გონივრულ დროში ჩასატარებლად, სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში საკითხი ქვეყნის ენობრივი პოლიტიკის ნაწილად განიხილება. განმარტებითი თუ ორთოგრაფიული ლექსიკონების ინტერნეტის ვერსიებში განთავსება, მათი მუდმივი განახლებისა და საყოველთაო მოხმარების უზრუნველყოფისათვის კონცეფციას საფუძვლად დაედება ევროპული გამოცდილება (მაგალითად, მსგავსი პროდუქტი დიდი ხანია არსებობს გერმანული ენისათვის – დუდენი, ლატვიური ენისათვის მომზადებული – HUGO.lv და სხვ).

ქართული სალიტერატურო ენის ნორმალიზაციის მხარდასაჭერი მნიშვნელოვანი ნაბიჯია სახელმწიფო ენის პორტალის შექმნა. სახელმწიფო ენის ინტერნეტპორტალი, სხვა კომპონენტებთან ერთად, გააერთიანებს ყველა მაღალი სახელმწიფო ლეგიტიმაციის მქონე ნორმატიულ, სასწავლო, სამეცნიერო რესურსს – სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ დამტკიცებულ ნორმებსა და სტანდარტებს, აგრეთვე სხვა ნორმატიულ ან აღწერით ბაზებსა და ტექნოლოგიურ ინსტრუმენტებს, რომლებიც სახელმწიფო ენის სწორად გამოყენების სხვადასხვა ასპექტს უზრუნველყოფს. სახელმწიფო ენის პორტალზე განთავსდება დეპარტამენტის ეგიდით გამოსული ან დეპარტამენტის გრიფინიჭებული ლექსიკონები, სიტყვარები, დეპარტამენტის ყოველწლიური ნორმატიული გამოცემები – ბიულეტენები. ეს იქნება სივრცე, სადაც დაინტერესებულ პირს, სხვა ინფორმაციასთან ერთად, შეეძლება იპოვოს როგორც მეცნიერული, აკადემიური

რესურსი ნორმალიზაციისა და სტანდარტიზაციის მიმართულებით, ასევე ტექნოლოგიური მხარდაჭერა (პროგრამები, ხელსაწყოები, გაფართოებები, აპლიკაციები და სხვ.), რომელიც ქართულ სალიტერატურო ენის მართებულად გამოყენებას გაუადვილებს.

ამოცანა 1.3 ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის განვითარება

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში, ამოცანა 1.3. გულისხმობს ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის შექმნის, თარგმნის, დადგენისა და დამკვიდრების რეგულირებას შესაბამისი ეროვნული სტანდარტის მიღებით.

ტერმინოლოგიის განვითარება, ზოგადად, ენის განვითარების აუცილებელი პირობაა იმისათვის, რომ ენას ჰქონდეს რაც შეიძლება მეტ სფეროში ფუნქციონირების შესაძლებლობა. ამასთან, ტერმინოლოგიის სტანდარტიზაცია არის ნაწილი სალიტერატურო ენის მონოლითურობის, ერთიანობის შენარჩუნებისათვის.

როგორც სიტუაციის ანალიზის ეტაპზე გამოიკვეთა, ამ მიმართულების მთავარი გამოწვევაა ტერმინოლოგიის არაერთგვაროვნება, აგრეთვე, ხშირად, ტერმინოლოგიის შექმნისას მეთოდოლოგიური საფუძვლის უქონლობა. სტრატეგიის ფარგლებში დაგეგმილია ISO-ს ტერმინოლოგიური მუშაობისა და მეთოდებთან დაკავშირებული სტანდარტების თარგმნა და ეროვნული სტანდარტების მომზადება (2022 წლისათვის იგეგმება ორი ძირითადი სტანდარტის ყიდვა და თარგმნა საქსტანდარტთან პარტნიორობით: ISO 704:2009(en) Terminology work — Principles and methods, ISO 860:2007 Terminology work — Harmonization of concepts and terms); შესაბამისად, ეროვნული სტანდარტის განსაზღვრა საერთაშორისო სტანდარტზე დაფუძნებით. ეროვნული სტანდარტის მთავრობის მიერ დამტკიცების შემდეგ იგი განკუთვნილია საყოველთაო მოხმარებისათვის.

ტერმინოლოგიის სტანდარტიზაციისა და ჰარმონიზაციის აუცილებლობა განპირობებულია არა მხოლოდ სახელმწიფო ენის შეუფერხებელი ფუნქციონირების, არამედ საერთაშორისო თანამეგობრობასთან ურთიერთობისას ქართული ენის ჩართვის მოთხოვნით. ევროსაბჭოს წევრობა და ევროკავშირთან პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამხედრო და სამეცნიერო-კულტურული ურთიერთობების განვითარებისკენ სწრაფვა ქვეყანას ავალდებულებს თანამედროვე საერთაშორისო ტერმინოლოგიური და მთარგმნელობითი პოლიტიკის მოთხოვნების გათავისებასა და ათვისებას.

2014 წელს საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმებისა და მისი განუყოფელი ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების (DCFTA) ხელმოწერამ ქვეყნის ფუნქციონირების მთელი რიგი

სფეროები ახალი გამოწვევების წინაშე დააყენა, მათ შორის, შეიძლება ითქვას, ქართული ენაც.

საქართველოს მთავრობის ხედვა ევროინტეგრაციასთან მიმართებით არის ის, რომ სამთავრობო უწყებები კოორდინირებულად მუშაობდნენ მიზნის მისაღწევად.

ასოცირების შეთანხმების განხორციელების დაგეგმვის, კოორდინაციისა და მონიტორინგის არსებული მექანიზმებიდან უმნიშვნელოვანესია საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის სამთავრობო კომისია, რომლის ერთ-ერთი სამუშაო ჯგუფიც კურირებს ევროინტეგრაციასთან დაკავშირებულ ტერმინოლოგიასა და მის თარგმნას. ამავე დროს, ცალკეული სამინისტროების ცალკეული სტრუქტურები მუშაობენ ევროკოდების, სხვადასხვა დარგობრივი ტერმინოლოგიური სტანდარტების ქართულად თარგმნასა და ჰარმონიზაციაზე.

საკანონმდებლო დონეზე ტერმინოლოგიის სტანდარტიზაციის პროცესის ხელმძღვანელად სწორედ სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი იგულისხმება, ამასთან, სახელმწიფო ენის შესახებ ორგანული კანონის 30-ე მუხლის მიხედვით, სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის მიერ შემუშავებული ტერმინოლოგიის სტანდარტები დასამტკიცებლად წარედგინება საქართველოს მთავრობას.

ევროკავშირთან თუ საქართველოს სხვა პარტნიორ ორგანიზაციებსა და ქვეყნებთან სავაჭრო-ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ კულტურული ურთიერთობების გაღრმავებამ ტერმინოლოგიის შექმნის ახალი ტემპი შესთავაზა დარგის სპეციალისტებს. ტემპი და ტერმინთა რაოდენობა სწრაფად მზარდია. ამდენად, ეს რეალობა კიდევ უფრო რთულს ხდის ქართულ ენაზე ტერმინოლოგიური სიჭრელის აღმოფხვრასა და კონკრეტული დარგის ქართულად განვითარებას.

სახელმწიფო ენის სტრატეგიაში გათვალისწინებულია რიგი აქტივობები ამამოცანის შესასრულებლად, კერძოდ, შეიქმნება ტერმინოლოგიის ექსპერტთა კორპუსი, რომელიც იმუშავებს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ შემუშავებული ტერმინთა შემოწმებისა და დადგენის პრინციპებზე დაყრდნობით და შესრულებულ სამუშაოს განსახილველად წარუდგენს სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიას. ამავდროულად, სხვადასხვა საჯარო თუ კერძო პირი, რომელიც მუშაობს ქართულენოვან ტერმინოლოგიაზე, ტერმინოლოგიის ეროვნული სტანდარტის დამტკიცების შემდგომ ვალდებული გახდება, ტერმინების თარგმნისა თუ დადგენისას იხელმძღვანელოს ზემოხსენებული სტანდარტით. იმისათვის, რომ შექმნილი ტერმინოლოგია გახდეს საყოველთაო მოხმარებისა, მან უნდა გაიაროს სპეციალური ექსპერტიზა, ხოლო შემდეგ დამტკიცდეს სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის მიერ. დამტკიცებული ტერმინები გამოქვეყნდება სპეციალური ბიულეტენების სახით.

გარდა ამისა, საკითხის მასშტაბურობიდან გამომდინარე, წინასწარი მოკვლევით იკვეთება ტერმინოლოგიის მიმართულებით ადამიანური რესურსის

სიმწირე. შესაბამისად, დაგეგმილია ტერმინოლოგიური საქმიანობისთვის ადამიანური რესურსის მომზადების მიმართულებით არსებული სიტუაციის მასშტაბური კვლევა და შემდგომი ნაბიჯები, რომლებიც ტერმინოლოგთა დეფიციტს აღმოფხვრის.

2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმის ფარგლებში დაგეგმილია ერთიანი ტერმინოლოგიური ბაზის სახელმწიფო კონცეფციის შექმნა, რომელიც საფუძვლად დაედება სახელმწიფო დონის ბაზის შექმნასა და მის საყოველთაო გამოყენებას, ამასთან, ევროკავშირის ტერმინოლოგიურ ბაზებთან ჰარმონიზაციის პროცესს, მაგალითად, ევროტერმბანკში ეროვნული სტანდარტის მიხედვით შემუშავებული, სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის მიერ დამტკიცებული ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის ჩართვას. შემუშავდება ასევე ტერმინთბანკის ფინანსური მხარდაჭერის მოდელი.

ამოცანა 1.3.-ის შედეგის ინდიკატორად განისაზღვრა ტერმინოლოგიური სტანდარტის მიხედვით დამტკიცებული ტერმინების რაოდენობა. საბაზისო მონაცემი ვერ გვექნება, რადგანაც თვითონ სტანდარტი არ არსებობს, თუმცა 2030 წლისათვის 30000 ტერმინის დამტკიცება არის ნაგულისხმევი, რაც მიღწევადია უწყებების კოორდინირებული მუშაობითა და სათანადო ფინანსური უზრუნველყოფით. ისეთი ენისათვის, როგორც ქართულია, ამ რაოდენობის ქართული ტერმინები ენის განვითარების, სიცოცხლისუნარიანობის გაზრდის ნიშანი იქნება.

ამოცანა 1.4: ქართული ენის ფლობის დონის ამაღლების ხელშეწყობა ფორმალური და არაფორმალური განათლების ყველა დონეზე

სახელმწიფო ენის პრესტიჟის ამაღლება და შეუფერხებელი ფუნქციონირება ცხოვრების ყველა სფეროში პირდაპირ არის დაკავშირებული მისი სწავლების ხარისხთან.

სახელმწიფო ენის სტრატეგია აერთიანებს ქართულის სწავლების რამდენიმე მიმართულებას და ამოცანად სახავს ქართულის ცოდნის დონის ამაღლების ხელშეწყობას. კერძოდ, გათვალისწინებულია ქართული, როგორც მშობლიური ენა და მისი სწავლების სპეციფიკა განათლების ყველა საფეხურზე; ქართული, როგორც მეორე ენა და მისი სწავლების სპეციფიკა, გამოვლენილი პრობლემები და პრობლემათა გადაწყვეტის გზები ფორმალური და არაფორმალური განათლების სფეროში; ასევე ნაგულისხმევი ქართული უცხოელთათვის, ამ შემთხვევაშიც ქართულის სწავლების მეთოდოლოგია, რესურსები მიმართულია ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით; ქართული საჯარო მოხელეთათვის – ამ შემთხვევაშიც მობილიზებულია ყველა ის სამეცნიერო, საგანმანათლებლო და ადამიანური

რესურსი, რომლებიც საჯარო მოხელეთა და სტატუსის მსურველთა სახელმწიფო ენის ფლობის დონეს აამაღლებს.

სახელმწიფო ენის ერთიანი საგამოცდო სისტემა

როგორც სიტუაციის ანალიზისას გამოირკვა, დღეს არსებული საკანონმდებლო ჩარჩო ვერ უზრუნველყოფს ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის ცოდნის ვალდებულებისა და ენის სწავლის სათანადო შესაძლებლობის ჰარმონიულ სისტემას. ამგვარად, დაგეგმილია საკანონმდებლო ჩარჩოს მოწესრიგება და დახვეწა (ვრცლად იხილეთ ამოცანა 1.1.-ში); შემუშავდება სახელმწიფო ენის ერთიანი საგამოცდო სისტემის ადმინისტრირების წესი ყველა პასუხისმგებელი და დაინტერესებული უწყების მონაწილეობით.

ქართული ენის ფლობის დონეების 2019 წელს დამტკიცებული ზოგადი სტანდარტის საფუძველზე შესრულდება სტანდარტის ვრცელი აღწერილობა.

ქართული ენის ფლობის დონეების ზოგადი აღწერილობა მოიცავს იმ კრიტერიუმთა ერთობლიობას, რომლითაც განისაზღვრება ქართული ენის ფლობა მოსმენის, კითხვის, მეტყველებისა და წერის შესაბამისი დონის მიხედვით. დოკუმენტი შესრულებულია ენათა სწავლის, სწავლებისა და შეფასების რეკომენდაციათა საერთო ევროპული ჩარჩოს ექვსდონიანი სისტემის – A1, A2, B1, B2, C1, C2 – საფუძველზე.

სტანდარტზე დაყრდნობით მომზადდება ერთიანი გამოცდის მეთოდოლოგიური და აკადემიური კომპონენტები, კერძოდ:

- ქართული ენის ფლობის დონეების სტანდარტის დეტალური სასწავლო აღწერილობა;
- სტანდარტზე დაყრდნობით საგამოცდო ტესტების სტრუქტურული და შინაარსობრივი კონცეფცია;
- დონეების მიხედვით საგამოცდო ტესტები.

ერთიანი საგამოცდო სისტემის ჩამოყალიბებით და საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელებით, ერთი მხრივ, უზრუნველყოფილი იქნება კანონთა ჰარმონიული აღსრულება და აღმოფხვრილი იქნება ის წინააღმდეგობანი, რომლებიც ამ ენის ცოდნის ვალდებულებასა და ენის ცოდნის დადასტურებას უკავშირდება. მეორე მხრივ, გამოცდის შინაარსობრივი კომპონენტის შექმნით პასუხისმგებელ უწყებათა შეთანხმებული მუშაობის შედეგად ამუშავდება გამოცდის ჩატარების, ენის ცოდნის შეფასებისა და შემდგომ დადასტურების (სერტიფიცირების) სისტემა.

საკანონმდებლო ჩარჩოს დახვეწის შედეგად გაიზრდება ასევე სახელმწიფო ენის ერთიანი გამოცდის მოსარგებლეთა რაოდენობა და სამიზნე ჯგუფები, კერძოდ, თუ ამჟამად მხოლოდ საჯარო მოხელეთა მცირე ნაწილს აქვს ქართული ენის ცოდნის დამდასტურებელი სერტიფიკატის ფლობის ვალდებულება,

საკანონმდებლო ცვლილებებისა და უწყებათა შორის კოორდინირებით, გამოცდას ჩააბარებენ სახელმწიფო ენის ცოდნის დადასტურების მიზნით საჯარო სკოლების მასწავლებლები, საჯარო მოხელეთა დიდი ჯგუფი და ქართული ენის ცოდნის დონის შემოწმების მსურველნი, როგორც საქართველოს, ისე უცხო ქვეყნების მოქალაქეები.

ქართულის, როგორც მეორე ენის, სწავლება

საქართველოს მოქალაქეების იმ ნაწილისათვის, რომელთათვისაც ქართული არ არის მშობლიური ენა, სახელმწიფო ენის შესწავლა პრინციპული საკითხია. ამ საკითხს აქვს დიდი სახელმწიფოებრივი მხარდაჭერა და მის გადაწყვეტაში განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსადმი დაქვემდებარებული ინსტიტუციების გარდა, აქტიურად არიან ჩართულნი არასამთავრობო სექტორი და საერთაშორისო ორგანიზაციები. ქართული ენის შესწავლის ხელმისაწვდომობის სამართლებრივი გარანტიები შეიქმნა განათლების თითქმის ყველა საფეხურისათვის: სკოლამდელი, პროფესიული, უმაღლესი და ზრდასრულთა განათლების დონეები გათვალისწინებულია და ამ მიმართულებებით მუშაობა მიმდინარეობს სხვადასხვა ეროვნული გეგმის ფარგლებში. დარგში დასაქმებულმა ინსტიტუციებმა გააფართოვეს ბენეფიციარების წრე და მნიშვნელოვნად გაიზარდა ქართული ენის სწავლების წილი არაფორმალურ სექტორში. დღეს ქართული ენის სწავლების საკითხებს სისტემურად უძღვება განათლებისა და კულტურის სამინისტროს რამდენიმე დეპარტამენტი და ამავე სამინისტროს შემადგენლობაში არსებული სსიპები (ზურაბ ჟვანიას სახელობის სახელმწიფო ადმინისტრირების სკოლა, მასწავლებლის სახლი, ქართული ენის სამმართველო და სხვ.). აღსანიშნავია ასევე არასამთავრობო სექტორის აქტიურობა ქართული ენის სწავლებაში (მაგალითად, სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათა შორის ურთიერთობის ცენტრის ღონისძიებები და ა.შ.).

სახელმწიფო ენის სწავლება უშუალოდ უკავშირდება ზემოთ განხილულ ერთიანი საგამოცდო სისტემის შექმნასა და დანერგვას.

ამავდროულად ამოცანის ფარგლებში იგეგმება საქართველოს მოსახლეობის ამ ნაწილისათვის ქართული ენის სწავლების მოტივაციის გაზრდა, რაც ებმის ქართულის, როგორც სახელმწიფო ენის პოპულარიზაციას, პრესტიჟის ამაღლებას.

დაგეგმილია რიგი აქტივობები, როგორებიცაა, ქართული ენის სწავლების მხარდასაჭერი რესურსებისა და გზამკვლევების შექმნა, მასწავლებელთა პროფესიული გადამზადება, არაფორმალური განათლების მიმართულების ღონისძიებების გააქტიურება და მხარდაჭერა;

ამოცანის მიზანია ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლების გაძლიერება მთელი სიცოცხლის მანძილზე. ამავდროულად იგულისხმება სამიზნე

აუდიტორიის გაზრდაც და ყველა იმ უწყებაში ქართული ენის სასწავლო კურსების მხარდაჭერა, რომლებშიც ეთნიკური უმცირესობები აღირიცხება.

ქართულის სწავლება საზღვარგარეთ

არაფორმალური განათლების სფეროს მიეკუთვნება ქართული ენის სწავლების მხარდაჭერა საქართველოს ფარგლებს გარეთ საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფ საკვირაო სკოლებში.

ქართულის სწავლებას საზღვარგარეთ მცხოვრები ქართველებისათვის ექნება მყარი და სტაბილური ინსტიტუციური მხარდაჭერა და დამყარდება მჭიდრო კავშირი არსებულ საკვირაო სკოლებს შორის. პირველ ყოვლისა შემუშავდება დიასპორისათვის ქართულის სწავლების ერთიანი კონცეფცია.

განახლება და შეიქმნება სასწავლო რესურსები, რომლებითაც უწყვეტად მომარაგდება საკვირაო სკოლები თუ სასწავლო ცენტრები ქვეყნის ფარგლებს გარეთ.

დაგეგმილია საკვირაო სკოლების პედაგოგთა კვალიფიკაციის ამაღლება საქართველოს მასწავლებლის სახლის უშუალო ჩართულობით.

გარდა ქართულის სწავლებისა დიასპორებში, მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთის უნივერსიტეტებში არსებული ქართველოლოგიური ცენტრებისა და ქართული სასწავლო კურსების მხარდაჭერა.

ქართული სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროების მქონე მოქალაქეებისათვის

სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე პირთათვის ქართული ენის სასწავლო რესურსები შეიქმნება ასაკობრივი და საგანმანათლებლო საფეხურისა და ტიპის გათვალისწინებით;

დამტკიცდება სურდო თარჯიმნების სერტიფიცირების პროგრამა და ბაზრის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, გაიზრდება სურდო თარჯიმანთა რაოდენობა.

სახელმძღვანელოების შექმნის მხარდაჭერა

როგორც აღინიშნა, განათლების ნებისმიერ საფეხურზე საჭიროა სათანადო სასწავლო რესურსების, მათ შორის, თანამედროვე სტანდარტებითა და მეთოდოლოგიით შექმნილი სახელმძღვანელოების არსებობა.

დღეს საქართველოს საჯარო სკოლებში ინერგება „ახალი სკოლის მოდელი“. სწორედ ამ მოდელის მიხედვით შეიქმნება მესამე თაობის ეროვნული სასწავლო

გეგმის ქართული ენისა და ლიტერატურის საგნობრივი სტანდარტის დანერგვა და განვითარება.

განათლების უმაღლეს საფეხურზე ქართული ენის სწავლების მხარდაჭერის პირობა იქნება უს-ისათვის სპეციალური სახელმძღვანელოების შექმნა, რომელიც დაეფუძნება სტუდენტთა საჭიროებებსა და ინტერესებს.

ამოცანის შედეგის ინდიკატორებად განსაზღვრულია რამდენიმე ურთიერთკავშირში მყოფი და თანაც სხვადასხვა მიმართულების მომცველი დებულება:

ამოცანის შედეგის პირველი ინდიკატორი გულისხმობს 1+4 პროგრამის ფარგლებში ჩარიცხულ აბიტურიენტთა თანაფარდობას ბაკალავრიატდამთავრებულთა რაოდენობასთან. ეს ინდიკატორი მნიშვნელოვანია იმ მხრივ, რომ ეთნიკური უმცირესობები ზემოაღნიშნულ პროგრამას წარმატებით ასრულებენ, თუმცა რამდენად წარმატებულია მათი სწავლა უმაღლეს სასწავლებლებში, სათუთა დღეს არსებული კვლევით. აბიტურიენტებს 1+4 პროგრამის ქართულ ენაში მოსამზადებელი 60 კრედიტიანი პროგრამის დასრულება სწავლების შემდგომ ეტაპზე არსებულ გამოწვევებს ვერ აძლევინებთ. შესაბამისად, ამ მაჩვენებლის გაზრდა გვიჩვენებს რეალურად ამ ჯგუფის ენის სწავლების იმ დონეს, რომლითაც შეუძლიათ ბაკალავრიატი დაასრულონ. საბაზისო მაჩვენებელია 29,8%, საბოლოო, 2030 წლის სამიზნე მაჩვენებელი კი 95,8%-ია, რაც ნიშნავს იმას, რომ პროგრამის ბენეფიციართა უმრავლესობა დაასრულებს ბაკალავრიატს და აიღებს შესაბამის დიპლომს.

სახელმწიფო ენის ერთიანი საგამოცდო სისტემის დანერგვა და სახელმწიფო ენის ფლობის დონის გაუმჯობესება გაიზომება სერტიფიცირებულ საჯარო მოხელეთა რაოდენობის თანაფარდობით საჯარო მოხელეთა საერთო რაოდენობასთან. საჯარო მოხელეები ის ჯგუფია, რომელიც უშუალოდ ვალდებულებას იღებს სახელმწიფო ენის ფლობასა და დადასტურებაზე. ამჟამად, საბაზისო მაჩვენებელი არ გვაქვს, რადგან თვითონ გამოცდა არ არსებობს, გამოცდის რეალურად ამუშავების შემდეგ, 2024 წელს 5% იქნება ის მაჩვენებელი, რომელსაც დაეყრდნობა შემდეგი საშუალო და საბოლოო მაჩვენებლები. 2030 წლისათვის სახელმწიფო ენის დეპარტამენტს გაცემული ექნება სერტიფიკატები საჯარო მოხელეთა 80%-ზე, – ეს იქნება ის საბოლოო სამიზნე თანაფარდობა სერტიფიცირებულ და არასერტიფიცირებულ საჯარო მოხელეებს შორის.

გარდა საჯარო მოხელეებისა, ქართული ენის ფლობის ერთიან საგამოცდო სისტემას ეყოლება სხვა მოსარგებლენიც. სწორედ მათი რაოდენობრივი ზრდა იქნება ამ ამოცანის შედეგის მესამე ინდიკატორი: 2024 წლისათვის, საგამოცდო სისტემის ამუშავებისას, ნავარაუდევია სერტიფიცირებული მინიმუმ 300 მოსარგებლე, 2030 წლისათვის დაგეგმილია მინიმუმ **6000** სერტიფიკატის გაცემა.

დღეს ერთიანი ეროვნული გამოცდები არის ის სისტემა, რომლითაც უნდა ისარგებლონ უმაღლესში სწავლის გაგრძელების მსურველებმა. ქართული ენისა და ლიტერატურის გამოცდას ყოველწლიურად აბარებს დაახლოებით 35 000 აბიტურიენტი, მათ მიერ მიღებული შეფასების საბოლოო ქულა ერთგვარად განსაზღვრავს საშუალო განათლებამიღებულ მოქალაქეთა სახელმწიფო ენის ფლობის დონეს. 2020 წლის საბაზისო მაჩვენებელია 39 ქულა, ნავარაუდევია, რომ სტრატეგიის ფარგლებში დაგეგმილი აქტივობების შედეგად სკოლებში ქართული ენის სწავლების დონე და შესაბამისად ცოდნის დონეც აიწევს და შემდგომ საშუალო მაჩვენებლებად გვექნება: 2022 წელს – 45, 2024 წელს – 48, 2026 წელს – 50, 2028 წელს – 55 და საბოლოოდ, 2030 წლისათვის საშუალო ქულა იქნება 60.

ამოცანა 1.5. აფხაზური ენის სწავლების ხელშეწყობა

აფხაზური ენის, რომელსაც კონსტიტუციურად სახელმწიფო ენის სტატუსი აქვს მინიჭებული, დაცვისა და განვითარებისათვის სახელმწიფო ენის სტრატეგიაში განსაზღვრულია მისი სწავლების ხელშეწყობა. აფხაზური ენა ისწავლება განათლების საშუალო და უმაღლეს საფეხურებზე, არსებობს ასევე აფხაზოლოგიის მიმართულებები ზოგ ქართულ უნივერსიტეტში, თუმცა აფხაზური ენის პრესტიჟის ამაღლებისათვის, ენის ტრანსმისიის ფუნქციის გაძლიერებისათვის დაგეგმილია არაფორმალური განათლების ხელშეწყობი ღონისძიებები.

ოკუპაციის გათვალისწინებით, აფხაზური ენის სწავლებისათვის გამოყენებული იქნება ინტერნეტი და ციფრული ტექნოლოგიები, რაც აფხაზური ენის სწავლების მსურველს ხელოვნური ბარიერების დაძლევის საშუალებას აძლევს. შექმნილი რესურსებით სარგებლობა შეეძლება როგორც ოკუპირებულ აფხაზეთში მცხოვრებ აფხაზური ენის შესწავლის მსურველებს, ასევე საქართველოს ფარგლებს გარეთ აფხაზური დიასპორის წარმომადგენლებს, რომელთაც სურთ მშობლიური ენის შენარჩუნება. ამასთან, აფხაზური ენის შესწავლის მხარდაჭერა ითვალისწინებს რესურსების თანამედროვე სტანდარტებით შექმნას, რაც ენის სწავლებას უფრო ადვილს და ხელმისაწვდომს გახდის ყველასთვის; სწავლების ენა იქნება, როგორც ქართული, ასევე ინგლისური, აგრეთვე, მასალა შეთავაზებული იქნება საერთაშორისო ფონეტიკური ანბანით, იმავე ტრანსლიტერაციით, იმისათვის, რომ ქართულის არმცოდნე მომხმარებელმაც შეძლოს აფხაზური ენის შესწავლა.

ამოცანის შედეგები გაიზომება აფხაზური ენის დისტანციური კურსის მოსარგებლეთა რაოდენობით. 2020 წლისათვის მონაცემი არ გვაქვს, რადგანაც შესაქმნელია თავად კურსი. 2022 წლისათვის უკვე დაგეგმილია კურსის შექმნა დისტანციური სწავლების მეთოდებისა და ტექნოლოგიების გამოყენებით ენის სპეციალისტების მონაწილეობითა და სპეციალური პროგრამული

უზრუნველყოფით. შესაბამისად, 2022 წლის მაჩვენებელი იქნება ის საბაზისო მონაცემი, რომლის მატებაც მიგვიყვანს საბოლოო სამიზნე მაჩვენებლამდე – 2030 წლისათვის ნაგულისხმევია მინიმუმ 200 მოსარგებლე, რომელიც სრულად გაივლის კურსს.

დისტანციური კურსის პარალელურად შეიქმნება სხვა სასწავლო ენობრივი რესურსები, კერძოდ, აფხაზური ენის სასწავლო ლექსიკონის ელექტრონული, ინტერაქციული ვერსია, რომელსაც საფუძვლად დაედება სახელმწიფო ენის დეპარტამენტში შექმნილი კორპუსზე დაფუძნებული სასწავლო სიხშირული ლექსიკონების კონცეფცია და ტექნოლოგიური მოდელი.

ფორმალური განათლების მიმართულებით ნაგულისხმევია აფხაზური ენის სასკოლო სახელმძღვანელოების სრული გრიფირება მომდევნო წლებში.

ამოცანა 1.6. ქართველური ენებისა და აფხაზურის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევების ხელშეწყობა

ამოცანა 1.6 გულისხმობს სახელმწიფოს მიერ ქართველოლოგიური და აფხაზოლოგიური კვლევების ხელშეწყობასა და მხარდაჭერის გაძლიერებას.

სამეცნიერო კვლევები, რომლებიც მიმართულია ქართულის, ქართველური ენებისა, აფხაზურისა და საქართველოს ენობრივი სიტუაციის შესწავლისაკენ, საფუძველი უნდა გახდეს შემდეგი ნაბიჯებისა, რომლებიც განათლებისა და კულტურის სფეროში გადაიდგმება. გარდა წმინდად მეცნიერული, ფუნდამენტური ხასიათის კვლევებისა, ენის მეცნიერული შესწავლის შედეგები საჭიროა გახდეს საყრდენი ენობრივი დაგეგმვის, ენის სწავლებისა და ენის ტექნოლოგიების განვითარების კუთხით.

ამოცანით განსაზღვრულია ქართული ენის დიალექტების კვლევისა და დოკუმენტირების მხარდაჭერა და წახალისება; ისტორიულ-ეტიმოლოგიური ბაზისა და ლექსიკონის შექმნის მხარდაჭერა; დარგობრივი ლექსიკოგრაფიის განვითარების სისტემური ხელშეწყობა, კოორდინირება და ერთიანი 10-წლიანი კონცეფციის შექმნა ამ დარგის განვითარებისათვის; ენობრივი ტექნოლოგიების განვითარება-მხარდაჭერა, კერძოდ, ენობრივი რესურსების მონაცემთა ელექტრონული ბაზების შექმნა, რომლებიც გამოიყენება ენობრივი პროგრამული უზრუნველყოფის (ენობრივი კომპიუტერული პროგრამების) დასამუშავებლად: კორპუსები, სამეტყველო სიგნალებისა და ტექსტების აგრეგატები, ელექტრონული ლექსიკონები, მონაცემთა ბაზები და სხვ.

ციფრული ჰუმანიტარიისა და კომპიუტერული ლინგვისტიკის მიმართულებების გაძლიერების მიზნით სტუდენტებისა და მეცნიერთა საზღვარგარეთ სწავლებისა და კვლევების დაფინანსება; ენობრივი ტექნოლოგიების გაცნობის მიზნით საერთაშორისო სამეცნიერო ფორუმების

ორგანიზება; ენობრივი ტექნოლოგიების პოლიტიკის დოკუმენტის სამდივნოსა და საკოორდინაციო საბჭოს შექმნის მხარდაჭერა.

შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდი გამოაცხადებს კონკურსს ქართული და აფხაზური კვლევების მხარდაჭერის მიზნით და კონკურსის პირობები თანხვდება სახელმწიფო ენის სტრატეგიის პრიორიტეტებს.

ამოცანის შესაბამისად განისაზღვრა ამოცანის შედეგის შემდეგი ინდიკატორები:

1. საქართველოში მოქმედი სამეცნიერო ფონდების მიერ მითითებულ რეფერირებად (peer-reviewed) ჟურნალებში გამოქვეყნებული ქართველოლოგიური და აფხაზოლოგიური კვლევების რაოდენობის ზრდა – სტრატეგიის განხორციელების ვადაში, 2030 წლისათვის მინიმუმ 50 პუბლიკაცია უნდა გამოქვეყნდეს ქართველ მეცნიერთა მიერ. აღნიშნული ინდიკატორი პირდაპირ არის დაკავშირებული რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიერ დაფინანსებულ პროექტებთან, მიზნობრივად დაფინანსებული პროექტების რაოდენობა უზრუნველყოფს იმფაქტფაქტორიან ჟურნალებში პუბლიკაციების გამოქვეყნებას, რაც სამეცნიერო კვლევების ხარისხის გაზრდაზეც იქონიებს გავლენას.

2. მეორე ინდიკატორია სამეცნიერო ჟურნალების რანჟირების პორტალზე (SJR) აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების რანჟირების მაჩვენებლის ზრდა 2030 წლისათვის – საქართველო აღმოსავლეთ ევროპის ათეულში მოხვდება. 2021 წლის მონაცემებით, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების რანჟირების სისტემაში საქართველო მე-18 ადგილს იკავებს, სტრატეგიის ამოცანის მიხედვით ორ-ორწლიანი შუალედური შედეგებით, საქართველოს ადგილი ყოველი შუალედური შედეგის შემდეგ, ორი ერთეულით უნდა გაუმჯობესდეს, რაცსახელმწიფოს მიერ, კერძოდ კი, რუსთაველის სამეცნიერო ფონდის მიზნობრივი გრანტების ფარგლებში დაფინანსებული პროექტებისა და, შესაბამისად, მაღალრეიტინგულ ჟურნალებში გამოქვეყნებული პუბლიკაციების ზრდით, საქართველოს ადგილს გააუმჯობესებს ამ სისტემაში.

ქართველოლოგიური და აფხაზოლოგიური ფუნდამენტური და გამოყენებითი ხასიათის კვლევები ტექნოლოგიური რესურსების განვითარების გარეშე წარმოუდგენელია.

უპირველესად შეფასდება ენის ტექნოლოგიების თვალსაზრისით არსებული მდგომარეობა: ენის ტექნოლოგიების მიმართულებით რა პროექტები არის დაწყებული, მიმდინარე და დასრულებული, რა შედეგები გვაქვს განხორციელებული პროექტებით მიღებული.

რადგანაც არ არის განსაზღვრული არსებული ენობრივი რესურსების სწორი განვითარების, კოოპერაციის, ინტეგრაციის პოტენციალი, იურიდიული და ტექნოლოგიური საფუძველი, გადაწყდა, რომ ტექნოლოგიების სფეროს ცალკე,

სახელმწიფოებრივად ერთიანი მიდგომა სჭირდება. ამგვარად, შეიქმნება პოლიტიკის დამოუკიდებელი დოკუმენტი, რომელიც ასახავს ქართული ენობრივი ტექნოლოგიების განვითარების იურიდიულ, ფინანსურ, სამეცნიერო და სასწავლო საჭიროებებს, მიზნებსა და საბოლოო, სავარაუდო შედეგებს, რომლებიც გავლენას იქონიებს ქართული ენის განვითარებაზე, რადგანაც გლობალური ტექნოლოგიების ეპოქაში ქართულს სჭირდება შესაბამისი მხარდაჭერა.

მნიშვნელოვანი საკითხია და ზემოთ აღნიშნულ პოლიტიკის დოკუმენტის შექმნას ებმის ენის ტექნოლოგიების როლის განსაზღვრა ინოვაციებისა და ტექნოლოგიების განვითარების ზოგად კონცეფციაში.

სახელმწიფოს მიზანია წლების განმავლობაში დარგში დაგროვილი ინტელექტუალური რესურსის მართვა, მიღწეული შედეგების განზოგადება, ენობრივი რესურსების შექმნას ლინგვისტისა და კომპიუტერული მეცნიერების სპეციალისტის გაერთიანებული თეორიული და პრაქტიკული საქმიანობა უდევს საფუძვლად. ეს თანამშრომლობა იქნება არა ერთჯერადი, არამედ მიზნებიდან გამომდინარე ხანგრძლივი, მდგრადი და თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი.

დაგეგმილია ასევე საუნივერსიტეტო პროგრამებში ენობრივი ტექნოლოგიებისა და ციფრული ტრანსფორმაციის საკითხების ასახვის მხარდაჭერა, სასწავლო-გაცვლითი პროგრამების ამ მიმართულებით მიმართვა.

ევროპის ენობრივი თანასწორობის საკვანძო საკითხია ციფრული თანასწორობა – ენათა თანასწორუფლებიანი არსებობა ციფრულ ეპოქაში. 2018 წელს ევროპარლამენტმა მიიღო რეზოლუცია „ენათა თანასწორობა ციფრულ ეპოქაში“. რეზოლუციის შემდგომ დაგეგმილი პროგრამებით 2030 წლისათვის გამიზნულია სრული ციფრული თანასწორობა, რისთვისაც ევროკავშირის ქვეყნები სხვადასხვა პროექტებსა და სტრატეგიებს ამუშავებენ. ენის ტექნოლოგიური განვითარების შეფასებისათვის შემუშავებულია მეტანეტის META-NET – მრავალენოვანი ევროპის ტექნოლოგიების ალიანსის კავშირი) სტანდარტი, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირის ქვეყნებს აქვთ ვალდებულება, წარადგინონ ქვეყნის ანგარიში ამ მიმართულებით – თეთრი წიგნი. სტანდარტის მიხედვით ენის ტექნოლოგიური განვითარების მხარდაჭერა ფასდება ოთხ განსხვავებულ სფეროში ხუთბალიანი სისტემით:

1 საუკეთესო მხარდაჭერა; 2 კარგი მხარდაჭერა; 3 საშუალო მხარდაჭერა; 4 ფრაგმენტული მხარდაჭერა; 5 სუსტი ან არანაირი მხარდაჭერა.

კრიტერიუმები კი არის:

1. მანქანური თარგმანი – არსებული ტექნოლოგიების ხარისხი, ენობრივი წყვილების რაოდენობა, რომელთაც ფარავს მანქანური თარგმანი, ლინგვისტური სფეროებისა და მახასიათებლების დაფარვა, პარალელური კორპუსების ზომა და ხარისხი, აპლიკაციათა რაოდენობა და ნაირგვარობა;

2. მეტყველების პროცესი: მეტყველების ამოცნობისა და სინთეზის არსებული ტექნოლოგიები, სფეროთა დაფარვის დონე, არსებული კორპუსების რაოდენობა და ზომა, ხელმისაწვდომი აპლიკაციების ნაირგვარობა და რაოდენობა;

3. ტექსტის ანალიზი: არსებული ტექნოლოგიების დაფარვის მასშტაბი და ხარისხი, ენობრივ სფეროთა დაფარვის ხარისხი, ხელმისაწვდომ აპლიკაციათა რაოდენობა და ნაირგვარობა, ანოტირებული კორპუსების ზომა და ხარისხი, ლექსიკური და გრამატიკული რესურსების რაოდენობა და ხარისხი;

4. რესურსები: ზეპირი მეტყველების, ტექსტური და პარალელური კორპუსების ზომა/ხარისხი, ლექსიკური და გრამატიკული რესურსების მასშტაბი/ხარისხი.

კრიტერიუმებისა და შეფასების სისტემის გათვალისწინებით ქართული ენობრივი ტექნოლოგიების მხარდაჭერის საბაზისო მაჩვენებლად განისაზღვრა – სუსტი. 2024 წლისათვის ერთი დონით აწევა ივარაუდება, 2026-ში შენარჩუნდება პროგრესი, 2028 წელს დაგეგმილია, რომ მხარდაჭერა ერთი ნიშნულით გაუმჯობესდება, ხოლო საბოლოო სამიზნედ ნაგულისხმებია კარგი მაჩვენებლის მიღება.

ამოცანა 1.7. საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების ენების სწავლებისა და კვლევის მხარდაჭერა

2014 წლის საყოველთაო აღწერის მონაცემებით, საქართველოს მოსახლეობის 87 % ეთნიკურად ქართველია, მაშინ როცა დარჩენილი 13% ეთნიკური უმცირესობებია, აქედან შედარებით მრავალრიცხოვანია აზერბაიჯანული და სომხური მოსახლეობა (11%), ხოლო 2%-ს შეადგენს შედარებით მცირერიცხოვანი, მათ შორის, მოწყვლადი ეთნიკური ჯგუფები. საქართველოს მიზანია ენობრივი მრავალფეროვნების შენარჩუნება და თითოეული მოქალაქისათვის ქვეყანაში ღირსეული ცხოვრების პირობების შექმნა. ეთნიკური მრავალფეროვნება შესაბამის ენობრივ მრავალფეროვნებასაც განსაზღვრავს. სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ამოცანა 1.7. სწორედ ეთნიკურ უმცირესობათა ენების სწავლებისა და კვლევის მხარდაჭერას ეხება. საქართველოს სახელმწიფოსათვის თანაბარმნიშვნელოვანია ეთნიკურ უმცირესობათა მშობლიური ენების შენარჩუნება სახელმწიფო ენის შეუფერხებლად ფუნქციონირებასთან ერთად, რაც ამ ენათა სწავლების ხარისხის გაუმჯობესებით, დოკუმენტირებითა და კვლევების მხარდაჭერით მიიღწევა.

ის ხარვეზი, რომელიც ახლავს 2014 წლის საყოველთაო აღწერას, არ გვამძლევს საშუალებას, ყოველი ენობრივი უმცირესობისათვის განვსაზღვროთ მშობლიური ენის ფლობის დონე, ამგვარად, დაგეგმილია საერთაშორისო ორგანიზაციებთან პარტნიორობით სტატისტიკის ეროვნული სამსახურისათვის შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება, რათა ეს ინფორმაცია იყოს ხელმისაწვდომი

სახელმწიფოს მხრიდან ამ მიმართულებით გადასადგმელი ნაბიჯების დაგეგმვისათვის.

იმ მონაცემების მიხედვით, რომლებიც მოგვეპოვება, მშობლიურ ენას ვერ ფლობს ეთნიკურ უმცირესობათა 3,15%. ერთი მხრივ, ეს მაჩვენებელი ოპტიმისტურად გამოიყურება, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ ზოგი ენა საქართველოში იუნესკოს მიერ საფრთხეში მყოფ ენადაა კვალიფიცირებული, სახელმწიფოს მიზანია ამ ენათა შენარჩუნებისათვის ქმედითი ღონისძიებების გატარება, ამასთან, მაჩვენებლის შენარჩუნების მიზნით, წინმსწრები ნაბიჯების გადადგმა.

ამოცანის შედეგის ინდიკატორად განსაზღვრულია სწორედ ეს მაჩვენებელი: საბაზისო მდგომარეობით ეთნიკურ უმცირესობათა დაახ. 96,5%-მა იცის მშობლიური ენა (აქ ცდომილების ალბათობას განაპირობებს აფხაზური ენის მონაცემების უქონლობა და გამოკითხულთა მცირე ნაწილის მიერ კითხვაზე პასუხის გაუცემლობა). სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში დაგეგმილია ისეთი აქტივობები, რომლებიც მცირედით გაზრდის და შეგვანარჩუნებინებს მაჩვენებელს. საბოლოოდ, (2026 წლისათვის) მიიღწევა 98%-იანი შედეგი. 2021-2022 წლის სამოქმედო გეგმის მიხედვით, სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ დაგეგმილია სპეციფიკური სასწავლო თარგმნითი ლექსიკონების პორტალის შექმნა, რომელიც იქნება ინტერაქციული: მომხმარებელს თავად შეეძლება, სასურველი სიტყვა დაამატოს ლექსიკონს. ამასთან, სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ფარგლებში შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის მიზნობრივი საგრანტო კონკურსის კონცეფციის მომზადებისას გათვალისწინებული იქნება ენათა დოკუმენტირების აუცილებლობა და მხარდაჭერა.

6. სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ლოგიკური ჩარჩო

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის 2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმა (პირველადი სამუშაო ვერსია)											
მიზანი 1.	ენობრივი პოლიტიკის საკანონმდებლო ჩარჩოს სრულყოფა და სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების ხელშეწყობა						მდგრადი განვითარების მიზნებთან (SDGs) კავშირი:	10, 4			
გავლენის ინდიკატორი 1.1: (IMPACT Indicator 1.1):	ქვეყანაში სახელმწიფო ენის სრულფასოვანი ფუნქციონირების დონე	წელი	სამიზნე	შუალედური	შუალედური	შუალედური	დადასტურების წყარო (Sources of Verification):				
			საბაზისო	2020	2024	2028	2030				
	მაჩვენებელი	N/A	საბაზისო დონესთან მიმართებით გაზრდილია 20%-ით	საბაზისო დონესთან მიმართებით გაზრდილია 60%-ით	საბაზისო დონესთან მიმართებით გაზრდილია 80%-ით	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის შეფასებითი დოკუმენტი					
ამოცანა 1.1: (OBJECTIVE 1.1):	ქართული და აფხაზური ენების ფუნქციონირებისა და პოპულარიზაციის მხარდაჭერა										
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის		საბაზისო	სამიზნე	შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	დადასტურების წყარო (Sources)

ი 1.1.1: (OUTCOME Indicator 1.1.1)	მიერ გაცემული რეკომენდაციების გათვალისწინების მაჩვენებელი								of Verification):
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მონაცემთა ბაზა
		მაჩვენებელი	30%	40%	50%	70%	80%	90%	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის წლიური ანგარიშები
რისკები:	პანდემია, არასაკმარისი ადამიანური და ფინანსური რესურსი								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.2.1: (OUTCOME Indicator 1.2.1)	აფხაზური ენის ფუნქციონირების დონის მაჩვენებელი			სამიზნე					დადასტურების წყარო(Sources of Verification):
			საბაზისო	შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მონაცემთა ბაზა
მაჩვენებელი	N/A	დადგენილია საბაზისო დონე	საბაზისო დონესთან მიმართება	საბაზისო დონესთან მიმართებით	საბაზისო დონესთან მიმართებით	საბაზისო დონესთან მიმართებით	საბაზისო დონესთან მიმართებით	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტ	

					ით გაზრდილია 10%-ით	გაზრდილია 15%-ით	გაზრდილია 25%-ით	თ გაზრდილია 40%-ით	ის წლიური ანგარიშები
რისკები:	ოკუპაცია;სამიზნე ჯგუფის დაბალი ინტერესი								
ამოცანა 1.2: (OBJECTIVE 1.2):	სალიტერატურო ქართული ენის ნორმების რეგულარული განახლება და დანერგვა								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.2.1: (OUTCOME Indicator 1.2.1)	საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ნორმების რაოდენობა	წელი	საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
				შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	
			2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ვებგვერდი
	მაჩვენებელი	34	დამტკიცებულია მინიმუმ 65 ნორმა	დამტკიცებულია მინიმუმ 90 ნორმა	დამტკიცებულია მინიმუმ 105 ნორმა	დამტკიცებულია მინიმუმ 120 ნორმა	დამტკიცებულია მინიმუმ 150 ნორმა	matsne.gov.ge	
რისკები	საჯარო სამსახურებისარასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა								
ამოცანა 1.3: (OBJECTIVE 1.3):	ქართულენოვანი ტერმინოლოგიის განვითარება								
				სამიზნე					

ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.3.1: (OUTCOME Indicator 1.3.1)	ტერმინოლოგიური სტანდარტის მიხედვით დამტკიცებული ტერმინების რაოდენობა		საბაზისო	შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის წლიური ანგარიშები
		მაჩვენებელი	0	2500 ტერმინი	5000	10000	15000	30000	სახელმწიფო ენის პორტალი
რისკები	არასაკმარისი ფინანსური რესურსი; დარგობრივი უწყებების ნაკლები ინტერესი, პანდემია								
ამოცანა 1.4 (OBJECTIVE 1.4.):	ქართული ენის ფლობის დონის ამაღლების ხელშეწყობა ფორმალური და არაფორმალური განათლების ყველა დონეზე								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.4.1: (OUTCOME Indicator 1.4.1)	1+4 პროგრამის ფარგლებში ჩარიცხულ აბიტურიენტთა თანაფარდობა ბაკალავრიატის მთავრებულთა რაოდენობასთან		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
		წელი	2019	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის კვლევითი დოკუმენტი
		მაჩვენებელი	29,8%	35,8%	45,8%	59,8%	75,8%	95,8%	

რისკები: საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია									
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.4.2: (OUTCOME Indicator 1.4.2)	სერტიფიცირებულ საჯარო მოხელეთა რაოდენობის თანაფარდობა საჯარო მოხელეთა საერთო რაოდენობასთან		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ გაცემული სერტიფიკატი
		მაჩვენებელი	N/A	0	5%	30%	60%	80%	
რისკები: საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია									
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.4.3 OUTCOME Indicator 1.4.3)	ქართული ენის ფლობის ერთიანი საგამოცდო სისტემის სხვა მოსარგებლეთა (გარდა საჯარო მოხელეებისა) რაოდენობა		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის მიერ გაცემული ქართული
		მაჩვენებელი	N/A	0	სერტიფიცირებულია მინიმუმ	სერტიფიცირებულია მინიმუმ 2000 ადამიანი	სერტიფიცირებულია მინიმუმ 3000 ადამიანი	სერტიფიცირებულია მინიმუმ	

					1000 ადამიანი			6000 ადამიანი	ენის ფლობის დამადასტურ ებელი სერტიფიკატე ბი
რისკები:	საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორ ი 1.4.4; OUTCOME Indicator 1.4.4)	ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე ქართულ ენასა და ლიტერატურაში აბიტურიენტთა შეფასების საშუალო ქულა	წელი	საბაზისო	სამიზნე					დადასტურებ ის წყარო (Sources of Verification):
				შუალედური	შუალედუ რი	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	
			2020	2022	2024	2026	2028	2030	
	მაჩვენე ბელი		39	45	48	50	55	60	გამოცდების ეროვნული ცენტრის წლიური ანგარიში
რისკები:	საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია								
ამოცანა 1.5(OBJECTI VE 1.5):	აფხაზური ენის სწავლების ხელშეწყობა								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორ ი 1.5.1:	აფხაზური ენის დისტანციური კურსის		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურებ ის წყარო(Sources of Verification):
				შუალედური	შუალედუ რი	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	

(OUTCOME Indicator 1.5.1)	მოსარგებლეთა რაოდენობა	წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	
		მაჩვენებელი	N/A	0	20	50	100	200	კურსზე დარეგისტრირებულთა მაჩვენებელი (სია)
რისკები:	საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია								
ამოცანა 1.6.: (OBJECTIVE 1.6):	ქართველური ენებისა და აფხაზურის ფუნდამენტური და გამოყენებითი კვლევების ხელშეწყობა								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.6.1 (OUTCOME Indicator 1.6.1)	საქართველოში მოქმედი სამეცნიერო ფონდების მიერ მითითებულ რეფერირებად (peer-reviewed) ჟურნალებში გამოქვეყნებული ქართველოლოგიური და აფხაზოლოგიური			სამიზნე					დადასტურების წყარო (Sources of Verification):
		ისტ		შუალედური	შუალედური	შუალედური	შუალედური	საბოლოო	
		წელი	2010-2020	2022	2024	2026	2028	2030	შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ანგარიში
		მაჩვენებელი	50	დამატებით 2	დამატებით 5	დამატებით 15	დამატებით 20	50	საქართველოს პარლამენტის

	რი კვლევების რაოდენობა								საჯარო ბიბლიოთეკის კატალოგი
რისკები:	საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.6.2: (OUTCOME Indicator 1.6.2)	ქართული ენობრივი ტექნოლოგიების დონე		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო(Sources of Verification):
	საერთაშორისო სტანდარტის (META-NET) მიხედვით	წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის კვლევითი დოკუმენტი
		მაჩვენებელი	სუსტი	სუსტი	ფრაგმენტული	ფრაგმენტული	საშუალო	კარგი	
რისკები:	საჯარო სამსახურების არასათანადო ინტერესი, არასაკმარისი ფინანსური რესურსი, აკადემიური წრეების არასაკმარისი ჩართულობა, პანდემია								
ამოცანის შედეგის ინდიკატორი 1.6.3: (OUTCOME Indicator 1.6.3)	სამეცნიერო ჟურნალების რანჟირების პორტალზე (SJR) აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების რანჟირების მაჩვენებელი		საბაზისო	სამიზნე					დადასტურების წყარო(Sources of Verification):
		წელი	2020	2022	2024	2026	2028	2030	
		მაჩვენებელი	მე-18 ადგილი	გაუმჯობესებულია	გაუმჯობესებულია	გაუმჯობესებულია	გაუმჯობესებულია	გაუმჯობესებულია	საქართველო შესულია აღმოსავლეთ

			მინიმუმ 1 საფეხურით	საფეხური თ	მინიმუმ 3 საფეხურით	მინიმუმ 4 საფეხურით	თი ევროპის რანჟირები ს ათეულში
რისკები:	დაბალი ინტერესი, არასაკმარისი ბიუჯეტი, პანდემია						
ამოცანა 1.7: (OBJECTIVE 1.7):	საქართველოს ეთნიკური უმცირესობების ენების სწავლებისა და კვლევის მხარდაჭერა						
ამოცანის შედეგის ინდიკატორ ი 1.7.1: (OUTCOME Indicator 1.7.1)	მშობლიური ენის ცოდნის პროცენტული მაჩვენებელი		საბაზის ო	სამიზნე			დადასტურებ ის წყარო (Sources of Verification):
	ობრივ	წელი	2014	2022	შუალედური	შუალედუ რი	საბოლოო
	უმცირესობათა წარმომადგენლ ებში	მაჩვენე ბელი	97%	97%	2024	2026	100%
რისკები:	დაბალი ინტერესი, არასაკმარისი ბიუჯეტი, პანდემია						

7. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელება

2021-2030 წლების სახელმწიფო ენის სტრატეგიის ეფექტურად განხორციელების მიზნით შექმნილია სამთავრობო უწყებათაშორისი საბჭო, რომლის მიზანია უზრუნველყოს სახელმწიფო უწყებების საქმიანობის კოორდინაცია ენობრივი პოლიტიკის მიმართულებით. საბჭო შეიკრიბება წელიწადში ორჯერ.

2021-2030 წლების სახელმწიფო ენის ერთიანი პროგრამისა (სტრატეგიის) და სამოქმედო გეგმის შემმუშავებელი უწყებათაშორისი საბჭოს შემადგენლობაში არიან: სსიპს სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის თავმჯდომარე (საბჭოს თავმჯდომარე); საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციის წარმომადგენელი; საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის მინისტრის მოადგილე; საქართველოს იუსტიციის მინისტრის მოადგილე; საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის მოადგილე; საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების მინისტრის მოადგილე; საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილე; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის მოადგილე; საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის მოადგილე; საქართველოს კულტურის, სპორტისა და ახალგაზრდობის მინისტრის მოადგილე; საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის მოადგილე; საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილე; საქართველოს თავდაცვის მინისტრის მოადგილე; შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის მოადგილე; სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიის თავმჯდომარე.

ამავდროულად შექმნილია უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი, რომელიც უშუალოდ კოორდინაციას გაუწევს სტრატეგიის განხორციელებისას პრობლემებისა და გამოწვევების დადგენასა და უწყებათაშორისი საბჭოს შესთავაზებს პრობლემათა გადაჭრის ოპტიმალურ, ეფექტურ გზებს. სამუშაო ჯგუფიც ასევე იკრიბება წელიწადში 2-ჯერ.

სტრატეგიის განხორციელებისათვის ასევე გათვალისწინებულია სამუშაო სხდომების, შეხვედრებისა და კონსულტაციების ორგანიზება. საკითხების აქტუალობიდან გამომდინარე საბჭო გამართავს თემატურ სამუშაო შეხვედრებს, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ, როგორც სახელმწიფო უწყებების, ასევე სამეცნიერო, საგანმანათლებლო სექტორის წარმომადგენლები და სხვა დაინტერესებული მხარეები.

სახელმწიფო ენის პროგრამისა (სტრატეგიის) და შესაბამისი სამოქმედო გეგმების ეფექტურად განხორციელებისათვის შექმნილია სტრატეგიის სამდივნო სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ბაზაზე და კოორდინაციას უწევს პოლიტიკური

და ტექნიკური დონის ჯგუფთა ჰარმონიზებულ მუშაობას სტრატეგიის დაგეგმვის, შემუშავებისა და განხორციელების სახელმძღვანელო სტანდარტების შესაბამისად.

სტრატეგიის განხორციელების ინსტრუმენტია ორწლიანი სამოქმედო გეგმები (2021-2022; 2023-2024; 2025-2026; 2027-2028; 2029-2030); სტრატეგიის მიზნისა და შვიდი ამოცანის შესაბამისად, ლოგიკურ ჩარჩოში განსაზღვრულია ის პასუხისმგებელი უწყებები, რომელთა კომპეტენციის ფარგლებშიც შედის შესაბამისი აქტივობები.

სტრატეგიის განმახორციელებელი უწყების რეორგანიზაციის, ლიკვიდაციის ან/და სხვა უწყებასთან შერწყმის ან რამდენიმე უწყებად გაყოფის შემთხვევაში, სტრატეგიის შესაბამისი ამოცანების შესრულებას უზრუნველყოფს მისი უფლებამონაცვლე უწყება.

სტრატეგიის როგორც შემუშავების, ისე განხორციელების პროცესში საკოორდინაციო საბჭო/სამდივნო არის ღია კონსულტაციებისათვის, რჩევებისათვის, შენიშვნებისათვის. სტრატეგიის განხორციელების შუალედური პერიოდები და სამოქმედო გეგმების შედგენის დრო ეფექტურად იქნება გამოყენებული შესაბამისი, აუცილებელი ცვლილებებისათვის დაინტერესებული მხარეების უშუალო მონაწილეობით.

8. სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის მონიტორინგისა და შეფასების ჩარჩო

სახელმწიფო ენის სტრატეგიის მონიტორინგი და შეფასების ჩარჩო ჩამოყალიბებულია სამოქმედო გეგმებისთვის დადგენილი ოფიციალური მოთხოვნების შესაბამისად, როგორც ეს საქართველოს მთავრობის პოლიტიკის დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელოთა განსაზღვრული.

სტრატეგიის მონიტორინგის კოორდინატორი იქნება სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი, რომელიც შეითავსებს სტრატეგიის განხორციელების სამდივნოს ფუნქციას.

სტრატეგიის ლოგიკური ჩარჩოს ნაწილში წარმოდგენილია სტრატეგიული მიზნისა და ამოცანების შეფასებისთვის გავლენისა და შედეგის ინდიკატორები, რომლებიც დაფუძნებულია ენობრივი პოლიტიკის ეფექტიანობის კრიტერიუმებზე. მონიტორინგის პროცესში მიღებული მონაცემები დამუშავებული და ასახული იქნება აქტივობების განხორციელებისა და ამოცანების შედეგების ინდიკატორებთან მიმართებით.

ცხრილი №3: მონიტორინგისა და შეფასების აქტივობების კალენდარი და პასუხისმგებელი უწყებები.

აქტივობა	დრო	პასუხისმგებელი უწყება
ანგარიში სახელმწიფო ენის სტრატეგიის 2021-2022 წლების სამოქმედო გეგმის თითოეული აქტივობის სტატუსის შესახებ	2021 წლის ოქტომბერი და შემდეგ ყოველ 3 თვეში ერთხელ	სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული შესაბამისი განმახორციელებელი უწყებები
ანგარიში ყველა აქტივობის საერთო პროგრესის შესახებ (პროგრესანგარიში)	ყოველ 3 თვეში, თითოეულ აქტივობის სტატუსის შესახებ ანგარიშის მიღებისას	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
ამოცანის შედეგების ინდიკატორების შესახებ წლიური მონიტორინგის ანგარიში (წლიური ანგარიში)	2022 წლის დეკემბერი	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
შუალედური შეფასების ანგარიში	2026 წლის იანვარი და 2029 წლის იანვარი	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი
საბოლოო შეფასების ანგარიში (საბოლოო ანგარიში)	2030 წლის დეკემბერი	სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი

სტატუსანგარიში მომზადდება კვარტალურად, განმახორციელებელი უწყების მიერ, სახელმწიფო ენის სტრატეგიის სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული თითოეული აქტივობისთვის. ანგარიში წარედგინება სახელმწიფო ენის დეპარტამენტს. განმახორციელებელი დაწესებულებისგან სტატუსის შესახებ ანგარიშის მიღების შემდეგ, სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი მოამზადებს პროგრესანგარიშს, რომელშიც შეჯამებული სახით მიეთითება სამოქმედო გეგმით განსაზღვრული ყველა აქტივობის საერთო პროგრესის დონე. ანგარიში პროგრესის შესახებ მომზადდება სამ თვეში ერთხელ პოლიტიკის დაგეგმვის, მონიტორინგისა და შეფასების სახელმძღვანელოს მე-7 დანართით გათვალისწინებული სტანდარტის მიხედვით.

გარდა ამისა, სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი მოამზადებს წლიურ ანგარიშს, რომელშიც მოცემული იქნება მონიტორინგის შედეგები, პროგრესი ამოცანის შედეგის ინდიკატორებთან მიმართებით;

რადგანაც სახელმწიფო ენის სტრატეგია განსაზღვრულია 10-წლიანი პერიოდით, შერჩეულია ორი შუალედური პერიოდი, ერთია 2024 წელი, რა დროსაც უკვე შესრულებული იქნება ორი სამოქმედო გეგმა და მეორე - 2028 წელი, შესაბამისად მომდევნო წლის იანვრისათვის სახელმწიფო ენის დეპარტამენტი წარმოადგენს შუალედური შეფასების ანგარიშს; საბოლოო შეფასება კისტრატეგიის განხორციელების პერიოდის ბოლოს – 2030 წელს განისაზღვრა.

სტატუს-, პროგრესის და შუალედური შეფასების ანგარიშები გამოქვეყნდება სახელმწიფო ენის დეპარტამენტის ვებგვერდზე enadep.gov.ge; ანგარიშები ასევე წარდგენილი უწყებათაშორისი საბჭოსათვის; სახელმწიფო ენის ექსპერტთა კომისიისათვის და სხვა დაინტერესებული პირებისათვის, რომელთა უშუალო ჩართულობა გამოიკვეთება სტრატეგიის განხორციელების პროცესში.

თითოეული შუალედური შეფასების დროს მიღწევების დინამიკის შესწავლასთან ერთად მნიშვნელოვანია დროის, გარემოს და პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი განწყობის, კონტექსტის გათვალისწინება, რომლის მიხედვითაც შეფასდება ამოცანების აქტუალობა, განხორციელება და საჭიროების შემთხვევაში ცვლილებები შევა სტრატეგიის ლოგიკური ჩარჩოს სტრუქტურაში.